

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut politologických studií

Veronika Černá

**Koncept „Rogue States“ a postoj zahraniční
politiky USA k Íránu a Korejské lidově
demokratické republice**

Diplomová práce

Praha 2012

Autor práce: **Veronika Černá**

Vedoucí práce: **PhDr. Vít Střítecký, M.Phil.**

Rok obhajoby: 2012

Bibliografický záznam

ČERNÁ, Veronika. *Koncept „Rogue States“ a postoj zahraniční politiky USA k Íránu a Korejské lidově demokratické republice*. Praha, 2012. 97 s. Diplomová práce (Mgr.) Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut politologických studií. Katedra Mezinárodních vztahů. Vedoucí diplomové práce PhDr. Vít Strátecký M.Phil.

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá otázkou konceptu „rogue states“ a strategiemi Spojených států, jež jsou proti rogue states používány. Konkrétně je pozornost zaměřena na dva takto označené státy – Írán a Korejskou lidově demokratickou republiku. Strategie použité Spojenými státy jsou dále sledovány v průběhu funkčních období administrativ prezidenta George W. Bushe a Baracka Obamy a s ohledem na dvě typické charakteristiky rogue states – snahu o získání zbraní hromadného ničení a podporu terorismu. Navzdory očekávání se ukazuje, že strategie použité Spojenými státy vůči státům patřícím do jednoho konceptu se výrazně odlišují, a jsou často ovlivňovány historickými zkušenostmi a strategickými zájmy. Zahraniční politika prezidentů Bushe a Obamy se v rétorické rovině výrazně odlišovala. Jak se však ukazuje, mezi strategiemi vůči rogue states je možné najít určitou kontinuitu.

Abstract

Master thesis deals with the concept of “rogue states” and strategies of the United States that are used towards rogue states. Concretely, attention is focused on two such labeled countries – Iran and the Democratic People’s Republic of Korea. Strategies used by the United States are further observed during the presidencies of George W. Bush and Barack Obama and with regard to two typical characteristics of rogue states – effort to acquire weapons of mass destruction and the support of terrorism. Despite expectations, it appears that strategies used by the United States differ significantly and they are often influenced by historical experiences and strategic interests. Bush’s and Obama’s foreign policies were significantly different on the rhetorical level. However, as shown in the thesis there can be found certain continuities between the strategies towards rogue states.

Klíčová slova

Írán, KLDR, zahraniční politika USA, jaderné zbraně, terorismus, rogue states, Barack Obama, George W. Bush

Keywords

Iran, North Korea, US foreign policy, nuclear weapons, terrorism, rogue states, Barack Obama, George W. Bush

Rozsah práce: 279 884 znaků (včetně mezer)

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 17. května 2012

Veronika Černá

Poděkování

Ráda bych na tomto místě poděkovala PhDr. Vítu Stříteckému, M.Phil. za odborné vedení mé diplomové práce, vstřícný přístup a cenné připomínky.

Vymezení tématu

Koncept „rogue state“ se ve Spojených státech objevil v 80. letech minulého století. Již v 70. letech se však objevuje termín „international pariah“, který označoval politický režim porušující základní lidská práva svých vlastních občanů. Takovéto státy se často dostávaly do mezinárodní izolace. Jak již bylo zmíněno výše, v 80. letech došlo k nahrazení termínu international pariah spojením rogue state, které se však vyznačovalo poněkud odlišnými charakteristikami. Americká zahraniční politika tímto názvem označovala státy, které splňovaly následující kritéria (ačkoliv ne nutně všechna): snaha o získání zbraní hromadného ničení, podpora mezinárodního terorismu, porušování mezinárodně uznaných pravidel. V současnosti však neexistuje úplná shoda ohledně konkrétních charakteristik rogue states.

Americká administrativa postupně do skupiny rogue states zařadila několik zemí, jednalo se o Libyi, Irák, Írán, KLDK, Afghánistán a Kubu. Irák a Afghánistán byly z tohoto seznamu již odstraněny. Na první pohled by se mohlo zdát, že se jedná o konzistentní skupinu zemí, které sdílejí společné charakteristiky. Z toho důvodu by tak bylo možné usuzovat, že zahraniční politika Spojených států se bude k těmto zemím chovat podobným způsobem. Jak se však v poslední době ukazuje, opak je pravdou. Patrné je to především v případě Íránu a KLDK, což jsou státy, které jsou stále přítomny ve skupině rogue states. Americká administrativa přistupuje ke každému z těchto států odlišně a pomocí rozdílné strategie.

Cíle diplomové práce

Cílem mé diplomové práce bude analýza přístupu americké zahraniční politiky ke dvěma členům skupiny rogue states – Íránu a Severní Koreji. Spojené státy k oběma těmto zemím přistupují s odlišnými strategiemi a dochází tak k určitému popření konceptu rogue states. Základním předpokladem mé práce je, že americký koncept rogue states je příliš nesourodý a zahrnuje tak země s velmi odlišnými znaky, které není možné na základě několika společných charakteristik zařadit do společné skupiny. Vztahy mezi Spojenými státy, Íránem a Severní Korejou prošly odlišnými stádii a

změnami, což je důvod, proč USA oba tyto státy (ačkoliv členy jedné skupiny) vnímají rozdílně a také při kontaktu s nimi volí rozdílné strategie. Koncept rogue states se tak pro americkou administrativu stává určitým nástrojem pro používání nestandardních postupů a tvrdších strategií, neboť se vlastně tímto způsobem formuje nepřítel a hrozba pro Spojené státy. Za tímto účelem je tedy nutné zaměřit se na historii a současnou podobu vztahů mezi Spojenými státy, Íránem a Severní Koreou, aby bylo možné odhalit pozadí vytváření strategií americké administrativy vůči těmto dvěma státům. Má první hypotéza tak zní, že strategie americké zahraniční politiky vůči Íránu a Severní Koreji jsou odlišné z toho důvodu, protože oba tyto státy jsou příliš rozdílné a Spojené státy s nimi pojí odlišná minulost vzájemných vztahů a tedy i odlišné vnímání hrozby, která z Íránu a Severní Koreje vyplývá. Z toho důvodu tak není možné oba tyto státy jednoduše zařadit pod jeden koncept rogue states a k oběma se chovat shodným způsobem.

Druhým důležitým cílem mé diplomové práce bude zaměřit se na vývoj konceptu rogue states na pozadí vlády dvou amerických prezidentů – George W. Bushe a Baracka Obamy. Oba tyto američtí prezidenti jsou příslušníci jiných politických stran a jejich zahraniční politika je na první pohled velmi odlišná. Z těchto důvodů je možné předpokládat, že během vlády obou prezidentů došlo ke změně konceptu rogue states a tím i ke změně strategie americké zahraniční politiky vůči Íránu a Severní Koreji. Oba prezidenti vládli za jiných mezinárodních okolností, především vláda George W. Bushe byla poznamenána válkou proti terorismu spojenou s útoky z 11. září 2001 a podpora terorismu je jedním ze základních znaků konceptu rogue states. Na druhou stranu vláda Baracka Obamy je již od samého počátku charakteristická snahou o celosvětové jaderné odzbrojení, což odporuje druhému důležitému znaku rogue states, tedy snaze o získání zbraní hromadného ničení. Na základě výše zmíněného je možné předpokládat, že se tyto dva důležité prvky promítly do strategií americké administrativy vůči Íránu a KLDR. Má druhá hypotéza tedy zní, že podoba konceptu rogue states a její odraz ve strategiích Spojených států vůči Íránu a Severní Koreji prošly změnou v průběhu vlády George W. Bushe a Baracka Obamy. Za tímto účelem je tak nutné zaměřit se na proměny bezpečnostních strategií Spojených států, ale i na podobu konkrétních politik a postupů USA vůči Íránu a KLDR.

Struktura diplomové práce

V první části mé diplomové práce se zaměřím na koncept *rogue states*, který bude základním teoretickým konceptem pro celou mou diplomovou práci. Nejprve se pokusím nastínit vývoj tohoto konceptu, který se poprvé objevil již v 80. letech, ale předcházela mu obdobný koncept, který vymezoval tzv. *pariah states*, jež jsou charakteristické porušováním základních lidských práv svých vlastních občanů a nebyly pro bezpečnost Spojených států chápány jako taková hrozba, jaká je dnes představována *rogue states*. Je nutné se zaměřit i na podmínky, za jakých koncept *rogue states* vznikal, neboť ty silně formovaly jeho podobu a jeho vnímání americkou bezpečnostní politikou. Dále je nutné vymezit základní charakteristiky tohoto konceptu a znaky, které musejí země splňovat, aby mohly být zařazeny mezi *rogue states* (někdy však nesplňují). Tato část je velmi důležitá, neboť dodnes neexistuje shoda v americké zahraniční politice a ani mezi akademickými kruhy ohledně toho, jaké vlastně tyto základní znaky jsou. Nutné je zmínit i státy, které byly do skupiny *rogue states* zahrnuty. Jedná se o poměrně nesourodou skupinu, ze které byly některé státy vypuštěny (to se týká především Afghánistánu a Iráku poté, co zde USA provedly invazi), ale některé státy sem byly nově zahrnuty. Skupina *rogue states* tak v čase prochází změnami, ale Írán a Severní Korea jsou jejími dlouhodobými součástmi, které se nemění. V závěru této části se zaměřím i na častou kritiku, které je koncept *rogue states* vystaven. Tato kritika se často ozývá z akademických kruhů, ale i od některých států, které koncept považují za nerelevantní. Z toho důvodu je nutné pozastavit se především nad tím, zdali má tento koncept opravdu nějakou relevanci, či se jedná pouze o nástroj americké zahraniční politiky, aby touto cestou mohla využívat ostřejších nástrojů vůči označeným státům, protože se vlastně takto vytváří hrozba pro Spojené státy. *Rogue states* by v daném případě představovaly především skupinu států, které jsou pro Spojené státy nepohodlné, protože se odmítají podřídit vůli USA.

Ve druhé části mé diplomové práce se zaměřím na skutečnou situaci v Severní Koreji a Íránu. Jedná se především o analýzu toho, jakým způsobem jsou zde naplňovány základní charakteristiky konceptu *rogue states*. Soustředit se budu na naplňování znaků, mezi které patří snaha o získání zbraní hromadného ničení, dále podpora mezinárodního terorismu a nerespektování základních pravidel mezinárodního společenství. Tato analýza je klíčová pro pochopení toho, jakým způsobem reagují na

možné hrozby ze strany Íránu a Severní Koreje Spojené státy prostřednictvím různých strategií. V podstatě se tak budu snažit zjistit, zdali podmínky v dané zemi jsou předpokladem pro použití odlišné strategie než v případě druhé zkoumané země. V této části je zejména důležité zaměřovat se na existenci znaků konceptu rogue states a do jaké míry jsou skutečnou hrozbou pro Spojené státy. Podstatnou součástí je i skutečnost, jestli se Írán a Severní Korea mohou opřít o podporu nějakého významného státu mezinárodního společenství, protože tato podpora by danému státu umožňovala získat alespoň částečnou legitimitu pro své počínání. V případě Severní Koreje se tak bude jednat především o podporu ze strany Čínské lidové republiky, ačkoliv i tato podpora v poslední době výrazně slábně. V případě Íránu hrají velmi důležitou roli jeho nepřekonatelné zásoby ropy a zemního plynu, které přitahují pozornost mnoha ostatních států, a to i v případě, že se Írán nachází v silné mezinárodní izolaci. Právě tyto faktory by tak mohly silně působit na podobu strategií, které jsou uplatňovány ze strany americké zahraniční politiky vůči Íránu a KLDK.

Ve třetí části se budu zabývat vzájemnými vztahy mezi Spojenými státy, Severní Koreou a Íránem. Tyto vztahy jsou klíčové pro pochopení odlišností, které se objevují ve strategiích americké zahraniční politiky vůči Severní Koreji a Íránu. Je to z toho důvodu, že na jednu stranu existuje určitá hrozba, ale to, jak ji Spojené státy vyhodnocují a chápou na základě existence určitých vztahů a zkušeností, je věc naprosto odlišná. Z toho důvodu se tak zaměřím na krátký pohled do historie těchto vztahů, ale hlavní pozornost bude věnována především současným vztahům, které se přímo netýkají otázky konceptu rogue states, protože i tyto vztahy silně ovlivňují pohled Spojených států na Írán a Severní Koreu. V případě Severní Koreje se jedná především o problematiku humanitární pomoci, kterou KLDK potřebuje pro svoji existenci, a Spojené státy ji mohou použít jako výhodnou páku proti zdejšímu režimu. Na druhé straně vztahy mezi USA a Íránem jsou silně poznamenány íránskou islámskou revolucí z roku 1979, která v zemi nastolila silně muslimský režim a ukončila tak dlouholeté a velmi dobré vztahy mezi Spojenými státy a Íránem. Právě tyto okolnosti pak mohou být důvodem pro použití odlišných strategií ze strany administrativy Spojených států.

V následující části pak zaměřím svou pozornost na nejdůležitější součást mé diplomové práce. Bude se jednat o analýzu strategií, které Spojené státy uplatňovaly vůči Íránu a Severní Koreji. Bude tak nutné soustředit se nejen na samotné bezpečnostní strategie USA, ale i na konkrétní postupy americké administrativy vůči oběma státům.

Pokusím se na tomto místě zabývat všemi charakteristikami, které vymezují koncept rogue states. Jedná se především o postoj americké zahraniční politiky ke snaze daných států získat zbraně hromadného ničení, dále se jedná o podporu mezinárodního terorismu a porušování mezinárodních pravidel. V této části je potřeba si všimnout především odlišností mezi oběma strategiemi, které Spojené státy zvolily vůči Íránu a Severní Koreji. Dále se budu zabývat i proměnami daných strategií v kontextu v té době vládnoucího prezidenta – tedy konkrétně prezidenta Bushe a prezidenta Obamy. Nejprve bude nutné nastínit základní rysy podoby jejich vlády a z toho vyplývající implikace pro koncept rogue states. Na tomto místě je třeba upozornit, že prezident Obama je ve svém úřadě, v porovnání s předchozím prezidentem Bushem, zatím poměrně krátce a z toho důvodu tak zatím jeho administrativa neměla takovou možnost projevit se, jako tomu bylo v případě administrativy George W. Bushe.

V této části se tak budu snažit o potvrzení či vyvrácení v úvodu stanovených hypotéz, neboť se zde pokusím o vysvětlení odlišností v obou strategiích americké administrativy pomocí výše zmíněných faktorů, mezi které patří zaprvé podoba reálné hrozby ze strany Íránu i Severní Koreje. Budu se tak snažit zjistit, zda odlišné podmínky v obou zemích měly vliv na rozdílnou podobu použitých strategií. S tímto faktorem souvisí i podpora Íránu a Severní Koreje ze strany jiných států a možnost, že tato podpora ovlivňovala podobu postoje USA. Zadruhé se pokusím propojit faktor vlivu vzájemných vztahů Spojených států a obou států s rozdílností obou strategií, neboť právě tyto zkušenosti z minulosti i současnosti mohou do značné míry formovat podobu použitých strategií. Dále je nutné potvrdit či vyvrátit mou druhou hypotézu, které se týká předpokládané odlišnosti přístupů prezidentů Bushe a Obamy ke konceptu rogue states, což se odráží v rozdílnosti použitých strategií. Pokusím se tak zjistit, zdali se rozdílná politická orientace i deklarované odlišnosti v zahraniční politice obou prezidentů opravdu odrážejí ve strategiích použitých vůči Íránu a KLDR. Na závěr své práce se pokusím i o určité zhodnocení efektivity použitých strategií a rozhodnutí, zdali je možné zahraniční politiku některého z prezidentů vůči rogue states označit jako více účinnou či nikoliv.

I. Úvod

- a. Základní vymezení tématu
- b. Hypotézy a výzkumné otázky
- c. Použitá metodologie

II. Stat'

- a. Vymezení konceptu rogue states, jeho vývoj a kritika
- b. Naplňování znaků rogue states v Íránu a KLR
- c. Historie a současnost vztahů mezi USA, Íránem a KLR
- d. Analýza strategií USA vůči Íránu a KLR
  - i. Bushova administrativa
  - ii. Obamova administrativa

III. Závěr

- a. Shrnutí předchozích zjištění
- b. Potvrzení či vyvrácení hypotéz
- c. Zhodnocení účinnosti použitých strategií USA vůči Íránu a KLR

Metoda diplomové práce

Pro účely mé diplomové práce jsem zvolila empiricko-analytický přístup. Vzhledem k tomu, že se ve své práci budu zabývat dvěma konkrétními příklady použití konceptu rogue states, bude má práce obsahovat dvě případové studie, kde první z nich se bude zabývat strategiemi použitými prezidenty Bushem a Obamou vůči Íránu a druhá se bude zaměřovat na Severní Koreu. Pomocí těchto dvou případových studií se pokusím zdůraznit odlišnosti v aplikaci konceptu rogue states v obou zemích. V rámci dvou případových studií se budu snažit i poukázat na možné rozdíly v přístupu zahraniční politiky obou amerických prezidentů.

Seznam předpokládané literatury

ARMSTRONG, J. D.: 2007, *America and the Islamic Bomb: The Deadly Compromise*, Steerforth, Hanover

BAHGAT, G.: 2006, Nuclear Proliferation: The Islamic Republic of Iran. *Iranian Studies*, Vol. 39, No. 3, pp. 307-327

BLEIKER, R.: 2003, A Rogue is a Rogue is a Rogue: US Foreign Policy and the Korean Nuclear Crisis. *International Affairs*, Vol. 79 Issue 4, pp. 719-737

BYMAN, D.: 2008, Iran, Terrorism, and Weapons of Mass Destruction. *Studies in Conflict & Terrorism*, Vol. 31 Issue 3, pp. 169-181

CHOMSKY, N.: 2000, *Rogue States: The Rule of Force in World Affairs*, South End Press, Cambridge

CRONIN, P. M.: 2008, *Double Trouble: Iran and North Korea as Challenges to International Security*, Praeger Security International, Westport

DUECK, C.: 2006, Strategies for Managing Rogue States. *Orbis*, Vol. 50 Issue 2, pp. 223-241

HECKER, S. S.: 2010, Lessons learned from the North Korean nuclear crises. *Daedalus*, Vol. 139, Issue 1, pp. 44-56

HOMOLAR-RIECHMANN, A.: 2009, Rebels without a Cause? US Foreign Policy and the Concept of Rogue States. *Conference Papers - International Studies Association*, 2009 Annual Meeting, pp. 1-23

JONAS, D. S., SWIFT, C.: 2008, Reformulating the Nuclear Nonproliferation Regime: Al-Qaeda, Global Terrorism, and the Rogue State Paradigm. *UCLA Journal of International Law & Foreign Affairs*, Vol. 13 Issue 2, pp. 337-367

LITWAK, R.: 2000, *Rogue States and U.S. Foreign Policy: Containment after the Cold War*, The Woodrow Wilson Center Press, Washington, D.C.

O'REILLY, K. P.: 2007, Perceiving Rogue States: The Use of the "Rogue State" Concept by U.S. Foreign Policy Elites. *Foreign Policy Analysis*, Vol. 3 Issue 4, pp. 295-315

ROEHRIG, T.: 2008, North Korea and the U.S. Terrorism List. *Conference Papers - American Political Science Association*, 2008 Annual Meeting, pp. 1-30

SMITH, D. D.: 2006, *Deterring America: Rogue States and the Proliferation of Weapons of Mass Destruction*, Cambridge University Press, Cambridge

Dokumenty

KATZMAN, K.: *Iran: U.S. Concerns and Policy Responses*, CRS Report for Congress, January 6, 2010, dostupné na: <http://fpc.state.gov/documents/organization/135893.pdf>

NIKSCH, L. A.: North Korea's Nuclear Weapons Development and Diplomacy, CRS Report for Congress, January 5, 2010, dostupné na: <http://fpc.state.gov/documents/organization/137176.pdf>

The National Defence Strategy of the United States of America, Department of Defence, June 2008, dostupné na: <http://www.defense.gov/news/2008%20national%20defense%20strategy.pdf>

The National Defence Strategy of the United States of America, Department of Defence, March 2005, dostupné na: <http://www.defense.gov/news/mar2005/d20050318nds1.pdf>

The National Security Strategy of the United States of America, The White House, May 2010, Washington, dostupné na: http://www.whitehouse.gov/sites/default/files/rss_viewer/national_security_strategy.pdf

The National Security Strategy of the United States of America, The White House, March 2006, Washington, dostupné na: <http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/nsc/nss/2006/>

The National Security Strategy of the United States of America, The White House, September 2002, Washington, dostupné na: <http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/nsc/nss/2002/>

1 Obsah

2	ÚVOD	2
3	KONCEPT ROGUE STATES	8
3.1	VÝVOJ KONCEPTU ROGUE STATES	8
3.2	CHARAKTERISTIKY KONCEPTU ROGUE STATES	13
3.3	STÁTY OZNAČOVANÉ JAKO ROGUE STATES	15
3.4	KRITIKA KONCEPTU ROGUE STATES	16
4	NAPLŇOVÁNÍ ZNAKŮ ROGUE STATES V ÍRÁNU A KLDR	18
4.1	ÍRÁN	18
4.1.1	<i>Zbraně hromadného ničení</i>	18
4.1.2	<i>Terorismus</i>	22
4.2	KLDR	25
4.2.1	<i>Zbraně hromadného ničení</i>	25
4.2.2	<i>Terorismus</i>	30
5	VZTAHY USA A ROGUE STATES PŘED NÁSTUPEM PREZIDENTA GEORGE W. BUSHE	32
5.1	USA A ÍRÁN	32
5.2	USA A KLDR	37
6	ADMINISTRATIVA PREZIDENTA GEORGE W. BUSHE A ROGUE STATES	42
6.1	ADMINISTRATIVA PREZIDENTA GEORGE W. BUSHE A ÍRÁN	49
6.1.1	<i>Zbraně hromadného ničení</i>	52
6.1.2	<i>Terorismus</i>	59
6.2	ADMINISTRATIVA PREZIDENTA BUSHE A KLDR	66
6.2.1	<i>Zbraně hromadného ničení</i>	69
6.2.2	<i>Terorismus</i>	75
7	ADMINISTRATIVA PREZIDENTA BARACKA OBAMY	79
7.1	ADMINISTRATIVA PREZIDENTA BARACKA OBAMY A ÍRÁN	83
7.1.1	<i>Zbraně hromadného ničení</i>	83
7.1.2	<i>Terorismus</i>	90
7.2	ADMINISTRATIVA PREZIDENTA BARACKA OBAMY A KLDR	94
7.2.1	<i>Zbraně hromadného ničení</i>	96
7.2.2	<i>Terorismus</i>	102
8	SROVNÁNÍ BUSHOVY A OBAMOVY STRATEGIE VŮČI ROGUE STATES	106
9	ZÁVĚR	109
10	SUMMARY	116
11	SEZNAM LITERATURY	117
11.1	NEPERIODICKÁ LITERATURA	117
11.2	PERIODICKÁ LITERATURA	122
11.3	DOKUMENTY	126
11.4	INTERNETOVÉ ZDROJE	128

2 Úvod

Koncept tzv. rogue states, který označuje státy porušující jisté mezinárodně uznávané normy, od skončení studené války silně ovlivňuje americkou zahraniční a bezpečnostní politiku. Celý koncept má však daleko hlubší kořeny, které sahají až do 70. let minulého století, ale jeho původní podoba se v čase proměňovala. V současné době rogue states patří k jednomu z nejkontroverznějších témat americké zahraniční politiky, které čelí kritice jak ze strany ostatních států, tak i z řad akademiků. Tato kritika vychází především z nejasného vymezení kritérií pro určení rogue states a s tím spojené nejednoznačnosti týkající se států zařazených do konceptu. Kritici často zdůrazňují, že kategorie rogue states slouží především prosazování amerických strategických zájmů, protože Spojené státy si tímto způsobem vytvářejí nového nepřítele, což je opravňuje k použití mimořádných prostředků (např. Litwak 2001: 376). S daným tvrzením souvisí i skutečnost, že jsou to právě Spojené státy, které rozhodují o zařazení určitého státu mezi rogue states či naopak o jeho nezařazení.

Státy zařazené mezi rogue states se v průběhu času měnily, ale dva státy zůstávají dlouhodobou součástí celého konceptu. Jedná se o Írán, s nímž mají Spojené státy špatné vztahy od roku 1979, kdy v Íránu proběhla islámská revoluce. Druhým zmiňovaným státem je Korejská lidově demokratická republika (KLDK), která je Spojenými státy již od dob korejské války v 50. letech považována za nepřátelský režim. Oba tyto státy v 90. letech zaměstnávaly americké administrativy. Především pak poslední dvě americké administrativy se musely potýkat s hrozbou spojenou hlavně s íránským a severokorejským jaderným programem.

Cílem této diplomové práce je analyzovat koncept rogue states a použité strategie administrativ prezidentů George W. Bushe a Baracka Obamy vůči dvěma státům zařazeným do daného konceptu – Íránu a KLDK. Tyto strategie budou analyzovány ve vztahu ke dvěma základním znakům, na jejichž základě bývají rogue states vymezeny nejčastěji. Jedná se o snahu získat zbraně hromadného ničení (především jaderné zbraně) a podporu terorismu. Strategie administrativy prezidenta Bushe byla vybrána z toho důvodu, že boj proti rogue states se spolu s válkou proti terorismu stal ústředním tématem americké zahraniční a bezpečnostní politiky v dané době. Nejlepším příkladem bylo vytvoření tzv. osy zla, která slučovala tři státy, jež byly označeny jako rogue states – Irák, Írán a KLDK. Rogue states tak byly chápány jako

nová hlavní hrozba pro Spojené státy po skončení studené války a rozpadu Sovětského svazu. Na druhou stranu administrativa prezidenta Obamy slibovala změnu americké zahraniční politiky. Prezident Obama se rozhodl s rogue states zacházet individuálně a nabídl jim možnost jednání bez předchozích podmínek. Právě tato deklarovaná změna je důvod pro výběr Obamovy skutečné strategie vůči rogue states jako součást diplomové práce. Cílem bude analyzovat skutečnou změnu či kontinuitu ve strategiích obou amerických administrativ ve vztahu k Íránu a KLDR.

Důvodem pro výběr amerických strategií vůči Íránu a KLDR byla skutečnost, jak již bylo zmíněno výše, že tyto dva státy jsou dlouhodobou součástí konceptu rogue states. Írán a KLDR byly dvě ze tří zemí, které dohromady vytvářely osu zla. Třetí takto označenou zemí byl Irák, ale po americké vojenské intervenci, která zde proběhla v roce 2003, byl z osy vyňat a dále již nebyl Bushovou administrativou považován za rogue state. Administrativa prezidenta Obamy slibovala ukončit používání spojení rogue states a jednat s takto dříve označovanými státy individuálně. Přesto se prezident Obama zabýval ve své zahraniční politice z velké části Íránem a KLDR. To bylo spojeno se skutečností, že globální jaderné odzbrojení se stalo ústředním tématem Obamovy zahraniční politiky.

Cílem této diplomové práce bude analyzovat strategie administrativ prezidentů Bushe a Obamy použité vůči Íránu a KLDR. Jak již bylo zmíněno výše, celý koncept rogue states čelí silné kritice především z toho důvodu, že slouží k ospravedlnění použití mimořádných prostředků proti určitým státům. V takovém případě by celý koncept neměl větší význam ani pro samotné představitele amerických administrativ a sloužil by tak pouze jako pragmatický nástroj. Americké administrativy by s každým státem zařazeným mezi rogue states jednaly odlišně. Takové tvrzení vychází z předpokladu, že země zařazené do konceptu jsou příliš odlišné a v praxi s nimi není možné jednat na základě stejných pravidel a používat shodné postupy. Sám prezident Obama něco takového vlastně potvrdil, když těmto státům nabízel individuální jednání. První hypotéza tak zní, že celý koncept rogue states zahrnuje příliš odlišné státy, než aby bylo možné s nimi jednat na základě ucelené společné strategie, a koncept tak nemá valnější význam ani pro americké politické představitele, kteří při tvorbě strategií vůči těmto státům vycházejí především z historických zkušeností a strategických zájmů.

I přes předpokládanou odlišnost strategií použitých vůči Íránu a KLR, která může být způsobena výraznou rozdílností obou zemí, je možné očekávat, že tyto státy bude pojit minimálně naplňování často zdůrazňovaných základních znaků rogue states – snahy o získání zbraní hromadného ničení a podpory terorismu. Ačkoliv neexistuje shoda ohledně základních kritérií vymezujících rogue states, podpora terorismu a snaha o získání zbraní hromadného ničení jsou ve spojitosti s konceptem zmiňovány v současné době nejčastěji. Jedná se také o dva znaky, které mohou zájmy Spojených států ohrožovat nejvíce, proto je možné očekávat, že pro americké administrativy budou mít největší relevanci. Druhá hypotéza tedy zní, že i přes značnou odlišnost Íránu a KLR je možné předpokládat plnění dvou základních charakteristik rogue states (snaha o získání zbraní hromadného ničení a podpora terorismu), které budou administrativy prezidenta Bushe a Obamy ve svých strategiích reflektovat.

Již v předvolební kampani budoucí prezident Barack Obama často zdůrazňoval snahu o provedení výrazné změny zahraniční politiky, kterou praktikoval jeho předchůdce George W. Bush. Oba tito američtí prezidenti pocházeli z různých politických stran, které mají často diametrálně odlišné pohledy na americkou zahraniční politiku. Na základě těchto skutečností by bylo možné předpokládat, že i strategie použité administrativami prezidentů Bushe a Obamy vůči Íránu a KLR se budou lišit. Třetí a poslední hypotéza tedy zní, že existuje značný rozdíl mezi strategiemi praktikovanými administrativami prezidenta Bushe a Obamy vůči oběma rogue states. Bylo by možné očekávat, že Bushova administrativa spíše používala nátlak a izolaci, zatímco administrativa prezidenta Obamy představila vstřícnější postoj vůči těmto zemím, který se projevoval především jednáním.

Za účelem potvrzení či vyvrácení hypotéz bude diplomová práce rozdělena do několika částí. Nejprve bude nutné nastínit podobu konceptu rogue states a jeho vývoj v čase. Americká zahraniční politika se těmito státy začala plně zabývat až po rozpadu Sovětského svazu, ale samotný koncept má své kořeny již v 70. letech minulého století. Dále je nutné zaměřit se na základní charakteristiky konceptu, jejich změny a nejednoznačnost. Další nejasnosti vyvolávají i státy, které byly postupně mezi rogue states zařazeny či naopak tak označeny nebyly, ačkoliv zdůrazňované znaky plnily. Touto otázkou se bude zabývat další část diplomové práce. Nutné je nastínit i kritiku, které celý koncept rogue states čelí jak ze strany ostatních států, tak i z akademických kruhů.

V následující části práce bude nutné zaměřit se na skutečné naplňování dvou sledovaných znaků *rogue states* v Íránu a KLDŘ. Tato část je klíčová pro posouzení, zdali Írán a KLDŘ skutečně zapadají do celého konceptu. Jak již bylo zmíněno výše, mnozí kritici konceptu často poukazují na skutečnost, že některé státy nenaplnují znaky *rogue states* a jsou mezi ně stejně zařazeny. Na druhou stranu existují státy, které vymezená kritéria splňují, ale administrativa Spojených států je nikdy jako *rogue states* neoznačila. Sledován tak bude vývoj jaderných programů obou zemí a především jeho současný stav, který by měl být jedním z důvodů pro zařazení státu mezi *rogue states*. Poté bude analyzována i podpora terorismu – její vývoj a opět především současná podoba podpory terorismu v Íránu a KLDŘ. Tato část práce bude důležitá pro analýzu uměřenosti použitých strategií prezidentů Bushe a Obamy vůči oběma zemím.

Ve třetí části práce bude pozornost věnována nastínění vztahů mezi Spojenými státy, Íránem a KLDŘ. Poslední dvě americké administrativy nerozvíjely své strategie vůči oběma zemím bez znalosti předchozího vývoje vztahů a tato skutečnost mohla do značné míry ovlivnit jejich rozhodování. Noví američtí prezidenti se navíc často snaží odlišovat od svých předchůdců a zdůrazňují jejich chyby. Rozhodnutí předchozích administrativ silně ovlivňují agendu administrativy nastupující a noví prezidenti se tak musejí vypořádávat s kroky učiněnými jejich předchůdci. V této části tak budou nastíněny klíčové události, které ovlivnily americké vnímání Íránu i KLDŘ.

Poslední dvě části budou zaměřeny na analýzu strategií použitých administrativami prezidenta Bushe a Obamy vůči Íránu a KLDŘ. Tyto strategie budou sledovány ve vztahu ke snaze o získání zbraní hromadného ničení a podpoře terorismu. Především v těchto dvou částech diplomové práce by mělo dojít k vyvrácení či potvrzení hypotéz pomocí analýzy skutečného postupu obou administrativ. Nejprve je nutné odhalit, jakým způsobem obě administrativy s celým konceptem *rogue states* pracovaly. V tomto ohledu bude zapotřebí sledovat především skutečný postup, protože ten se často liší od rétorické úrovně používané americkými prezidenty. Analyzován bude skutečný význam celého konceptu *rogue states* pro Bushovu a Obamovu administrativu, a jakým způsobem se tento koncept promítl do strategií použitých vůči Íránu a KLDŘ v otázce podpory terorismu a zbraní hromadného ničení. Na tomto místě by tak mělo dojít k vyvrácení či potvrzení první hypotézy.

Dále je nutné sledovat, jak obě americké administrativy postupovaly vůči Íránu a KLDR ve vztahu k naplňování znaků rogue states. Obě administrativy zdůrazňovaly ve svých strategiích vůči Íránu i KLDR nutnost zastavit jaderné programy i podporu terorismu a je tak možné očekávat, že oběma znakům věnovaly příslušnou odpovídající pozornost. V této části práce dojde k propojení zjištění získaných z druhé části práce zabývající se naplňování znaků rogue states v Íránu a KLDR se skutečným postupem administrativ prezidentů Bushe a Obamy vůči oběma sledovaným znakům. Na základě této analýzy by mělo dojít k vyvrácení či potvrzení druhé výše zmíněné hypotézy.

Následně bude pozornost zaměřena i na rozdíly či kontinuity administrativ prezidentů George W. Bushe a Baracka Obamy. Nutné je sledovat, do jaké míry byl postup použitý prezidentem Obamou skutečně rozdílný od strategie použité administrativou prezidenta Bushe, jak sám prezident Obama často prohlašoval. Strategie obou prezidentů budou opět komparovány ve vztahu ke dvěma základním znakům rogue states – snaze o získání zbraní hromadného ničení a podpoře terorismu. V tomto bodě by mělo dojít k potvrzení či vyvrácení poslední hypotézy týkající rozdílnosti použitých strategií obou prezidentů. Na základě předchozí analýzy budou v závěru práce stručně zdůrazněny základní rozdíly či kontinuity obou administrativ ve sledovaných znacích rogue states.

Pro potvrzení či vyvrácení hypotéz bude v hlavní části práce použita struktura dvou případových studií zabývajících se strategiemi použitými administrativami prezidentů Bushe a Obamy vůči Íránu a KLDR v otázce podpory terorismu a snahy o získání zbraní hromadného ničení. Za tímto účelem bude použit empiricko-analytický postup, jehož prostřednictvím bude aplikován koncept rogue states na strategie použité oběma americkými administrativami. Následně bude komparována strategie obou administrativ vůči Íránu a KLDR a hledány rozdíly v přístupech k oběma zemím. Dále bude nutné provést celkové srovnání postupů administrativy prezidenta Bushe a Obamovy administrativy ve snaze nalézt rozdíly ve strategiích obou zemí vůči rogue states.

Pro účely diplomové práce bude třeba využít různé zdroje. Pro teoretické vymezení konceptu rogue states budou použity knižní monografie i články z odborných časopisů. Vzhledem k velké kontroverznosti tématu existuje v dané oblasti značné množství použitelné literatury. V částech zabývajících se naplňováním znaků rogue

states a vztahy Spojených států, Íránu a KLR budou opět použity především zdroje z odborných časopisů a tentokrát i sborníků. Pro získání aktuálních informací o současném stavu jaderných programů budou využity zdroje z internetových zpravodajských serverů. Pro část zabývající se strategiemi použitými Bushovou administrativou existuje poměrně velké množství knižních zdrojů, které řeší zahraniční politiku prezidenta Bushe. Tyto zdroje budou opět doplněny články z odborných časopisů a informacemi ze zpravodajských serverů. Vzhledem ke skutečnosti, že prezident Obama je ve svém úřadu kratší dobu, neexistuje zatím příliš velké množství knih zabývajících se jeho zahraniční politikou. V této části budou hlavním zdrojem informací především články z odborných časopisů a informace ze zpravodajských serverů.

3 Koncept rogue states

Cílem následující části je nastínit základní charakteristiky konceptu rogue states. Nejprve bude pozornost věnována vývoji konceptu, který se začal formovat již během 70. let minulého století. Koncept se zpočátku vyznačoval odlišnými charakteristikami, než jaké jsou prioritní dnes. Základními charakteristikami, které často vyvolávají rozpory mezi akademiky i politickými představiteli, se bude zabývat následující část. Velmi důležitou součástí vymezení konceptu jsou i země, které byly americkou administrativou jako rogue states označeny. V poslední části kapitoly bude pozornost věnována velmi časté kritice, které celý koncept v současnosti čelí.

3.1 Vývoj konceptu rogue states

Po skončení studené války došlo ke změně mezinárodního prostředí. Mezinárodní systém zaznamenal dvě významné změny. Skončil bipolární konflikt a Spojené státy se jako jeho účastník musely ve své zahraniční a bezpečnostní politice přeorientovat jiným směrem. Ukončení soupeření USA a Sovětského svazu však znamenalo uvolnění i pro zbytek mezinárodního systému, což s sebou přineslo nové možnosti pro státy třetího světa. Chování některých těchto států upoutalo pozornost USA a vznikl koncept „rogue states“, který označuje státy, jež pro svoje nesystémové chování a porušování mezinárodních norem podle Spojených států představovaly určitou hrozbu pro ostatní státy světa. Tento koncept dodnes budí značnou pozornost a neshody v politických i akademických kruzích.

Existují různé názory na příčiny vzniku konceptu rogue states. Podle Kennetha Waltze (2000: 29) se Spojené státy po skončení studené války zaměřily na tzv. rogue states jako novou hrozbu z toho důvodu, že mohly. Nejednalo se tedy o nutnost. USA potřebovaly novou hrozbu, protože Sovětský svaz jako hrozba po skončení studené války zanikl. Bezpečnostní politika státu je tedy podle Waltze utvářena především na základě národních ambic a vnitropolitického tlaku. Pro udržení dominantního postavení v nyní unipolárním světě se tak USA přeorientovaly na státy porušující určitá pravidla. Na druhou stranu však existuje i jiný názor (David 1992), že konec bipolárního konfliktu umožnil některým státům výrazně posilovat vojensky a stát se tím pádem skutečnou hrozbou pro USA. V takovém případě pak bylo zaměření americké bezpečnostní politiky vůči rogue states nutností a ne pouhou možností. Američtí

politických představitelů však vždy hovořili o nutnosti se takovým státům postavit (Caprioli, Trumbore 2005: 773).

Koncept *rogue states* má však své kořeny již v době před koncem studené války, ale prošel určitým vývojem a změnami. V 70. letech minulého století se objevil podobný koncept tzv. *pariah states*, který označoval státy, jejichž vlády ohrožovaly vlastní občany. Nejednalo se o chování státu navenek vůči ostatním státům, ale dovnitř k vlastním občanům. Tyto státy se vyznačovaly hrubým porušováním základních lidských práv, což mohlo vyústit až v genocidy. Právě porušování práv vlastních občanů pak znamenalo diplomatickou izolaci od ostatních států mezinárodního společenství. Koncept *pariah states* však nebyl akademiky ani politickými představiteli zdaleka používán v takové míře, v jaké se tak dnes děje v případě konceptu *rogue states*. Poprvé se v této době také objevují rozpory mezi základními mezinárodními normami, jež uznávají státní suverenitu, a potřebou chránit základní lidská práva občanů. V roce 1990 se ukázalo, že princip státní suverenity je stále silně respektovaným prvkem mezinárodních norem, když se mezinárodní společenství rozhodlo zakročit proti irácké invazi do Kuvajtu. Na druhou stranu však také existovaly případy, kdy mezinárodní společenství nad podobným porušením norem zamhouřilo oko. Jednalo se např. o vietnamskou invazi do Kambodži pro odstranění režimu Rudých Khmerů v roce 1978 či tanzanská intervence v Ugandě na pomoc jednotkám při svržení Amina v roce 1979. Kambodža i Uganda byly v této době státy označené jako *pariah states*, což byl i důvod, proč se mezinárodní společenství rozhodlo nezakročit ve prospěch napadených zemí. Režimy v obou státech brutálním způsobem porušovaly základní lidská práva svých občanů a díky tomu se staly archetypy *pariah states* (Litwak 2000: 50-51).

Kvůli tomu, že *pariah states* byly nebezpečné především dovnitř státu vůči vlastním občanům, je mezinárodní společenství (především Spojené státy) nepovažovalo za příliš velkou bezpečnostní hrozbu (Caprioli, Trumbore 2005: 773). Navíc je třeba si uvědomit, že v 70. letech minulého století probíhala studená válka, a Spojené státy byly zaměstnány jiným a daleko nebezpečnějším nepřítelem.

V této době však existoval i poněkud odlišný výklad významu *pariah states*. Tyto státy nebyly chápány pouze jako nebezpečné pro své občany. Existovaly obavy z chování *pariah states* i navenek vůči ostatním státům. Tato obava se týkala především proliferace jaderných zbraní. Pozornost budila Jihoafrická republika a její jaderný

program včetně spolupráce s Izraelem v oblasti vědeckých technologií, konvenčních zbraní a potenciálně i jaderných zbraní (Dunn 1977: 112). Jihoafrická republika však byla jediným státem, který v tomto ohledu budil ve Spojených státech obavy. Na základě snahy získat jaderné zbraně byly i jiné státy označeny jako pariah states. Jednalo se o Tchaj-wan, Jižní Koreu a již zmíněný Izrael. Tyto tři státy však byly chápány jako spojenci Spojených států, kteří byli obklopeni nepřátelskými zeměmi (Saunders 2006: 26).

Druhý význam konceptu pariah states ukazuje, že pozornost akademických i politických kruhů se začala již na konci 70. let obracet k vnějšmu chování těchto států, na základě něhož je charakterizováno dnešní chování rogue states. Podle Roberta Litwaka (2000: 53-54) je možné počátek dnešní podoby konceptu najít v roce 1979, kdy americké ministerstvo zahraničí vydalo seznam států, které podporovaly terorismus. S touto činností dále pokračovala i Reaganova administrativa. V roce 1985 tak prezident Reagan označil Libyi, Írán, KLDK, Kubu a Nikaraguu jako státy, které podporují mezinárodní terorismus orientovaný proti USA. V 80. letech se podpora mezinárodního terorismu orientovaného především proti americkým zájmům stala klíčovou charakteristikou rogue states. Druhým důležitým znakem se stala snaha získat zbraně hromadného ničení. K tomu však došlo až po roce 1989, protože proliferace jaderných zbraní nebyla během probíhajícího bipolárního konfliktu vnímána jako klíčový bod zájmu Spojených států, především proto, že většina států usilujících o jaderné zbraně byla chápána jako spojenci USA. Tím začalo budování konceptu, který se plně dotvořil během Clintonovy vlády.

Po skončení studené války zavládla v americké administrativě pod vedením prezidenta George H. W. Bushe nejistota ohledně nového charakteru mezinárodního prostředí a také hrozeb pro USA, které se mohly nově objevit. Právě v této nejistotě se vytvořila skupina států, které se podle rétoriky Spojených států chovaly iracionálně a jejich jednání tak bylo nepředvídatelné. To vše bylo ještě spojeno se snahou získat zbraně hromadného ničení a podporou mezinárodního terorismu. Tyto státy začaly být považovány za silně nebezpečné, protože pro Spojené státy neexistoval způsob, jak by mohly ovlivňovat pomocí mezinárodně uznávaných pravidel (Homolar 2011: 710). Po skončení studené války došlo k propojení dříve zdůrazňovaných charakteristik do jediného konceptu. Dvě události však usnadnily přeorientování americké zahraniční a bezpečnostní politiky na tzv. rogue states. Jednalo se o iráckou invazi do Kuvajtu v roce

1990 a posilující jaderné ambice Severní Koreje, která se roku 1993 rozhodla odstoupit od Smlouvy o nešíření jaderných zbraní (Nuclear Non-Proliferation Treaty, NPT). V obou těchto případech došlo k potvrzení předpokladu Spojených států, že rogue states představují novou významnou hrozbu (Homolar 2011: 713-720).

V prezidentské kampani v USA v roce 1993 se kandidát Bill Clinton snažil odlišit od George H. W. Bushe pomocí kritizování mírného postoje k diktátorům od Bagdádu po Peking, ale po jeho nástupu do prezidentského úřadu nebylo jasné, jak se bude zahraniční politika USA vyvíjet (Litwak 2000: 23). Clintonova administrativa však přijala strategii „dvojitého zadržování“ (Dual Containment) vůči Íránu a Iráku. Přesto však cíle této strategie byly vůči oběma zadržovaným státům odlišné. Cílem strategie USA vůči Iráku bylo především svržení Husajnova režimu. Na druhou stranu v případě Íránu nebyla americkým cílem změna režimu, ale spíše změna jeho chování navenek, především v oblasti podpory terorismu a podpory radikálních skupin, které se pokoušely narušit arabsko-izraelský mírový proces (Litwak 2000: 59). Ohledně strategie dvojitého zadržování neexistovala v Clintonově administrativě shoda a v roce 1994 byl v časopise Foreign Affairs vydán článek prezidentského poradce Anthonyho Lakea s názvem Confronting Backlash States. Tento text poprvé nabízel souhrnnou charakteristiku konceptu rogue states, které zde byly nazvány jako backlash states (Litwak 2000: 60).

Anthony Lake ve svém článku označil za backlash states Kubu, KLDK, Libyi, Írán a Irák. Objevily se zde také základní charakteristiky takových států. V těchto státech dochází k porušování základních lidských práv, včetně práva na politickou participaci občanů. Dále se tyto státy odmítají zapojovat do aktuálního mezinárodního dění a nespolupracují ani s podobně smýšlejícími státy. Často se stávají cílem mezinárodních sankcí a pokoušejí se získat zbraně hromadného ničení. Spojené státy mají povinnost takové státy přinutit, aby se staly konstruktivními členy mezinárodního společenství. Toho je možné dosáhnout pouze tak, že pro každý takový stát bude vybrána vhodná strategie a ta bude uplatňována. Dále je pozornost věnována především případům Iráku a Íránu, kde je zdůrazňován odlišný postup vůči oběma, který je nutné přizpůsobit podmínkám. Zdůrazňována je strategie dvojitého zadržování, která se měla stát hlavním postupem proti rogue states (Lake 1994: 1-9). Je však nutné si povšimnout, že podpora terorismu nebyla Lakem zahrnuta mezi základní charakteristiky rogue states, mezi které podle tohoto článku patřila snaha získat zbraně hromadného ničení,

porušování lidských práv a mezinárodní vyloučení. Přesto byl terorismus v případě strategie proti Íránu zmiňován.

Během vlády prezidenta Clintona však došlo k významné změně. V roce 2000 byl opuštěn do té doby hojně používané spojení *rogue states*. V rozhovoru pro rádio oznámila Madeleine Albrightová, že americké ministerstvo zahraničí již nebude dále používat výraz *rogue state*, který bude raději nahrazen spojením *state of concern*. Nový název pronikl do některých dokumentů, ale Madeleine Albrightová i prezident Clinton ve svých projevech i nadále používali starý výraz *rogue states* (O'Reilly 2007: 303). Původním cílem této změny byla snaha Clintonovy administrativy zmírnit rétoriku jako součást strategie v době, kdy se vztahy Spojených států s Íránem a Severní Koreou vyvíjely slibně. Oficiálně bylo prohlášeno, že jedno označení nemůže vyhovovat pro všechny takto označené státy. Administrativa prezidenta George W. Bushe se však k označení *rogue states* opět vrátila (Saunders 2006: 26-27).

Prezident George W. Bush používal ve vztahu k *rogue states* ostřejší rétoriku než předcházející administrativy. Tato rétorika byla navíc zesílena po teroristických útocích na Spojené státy z 11. září 2001 (9/11). V lednu 2002 prezident Bush ve svém každoročním projevu o stavu Unie poprvé zmínil tzv. osu zla (*axis of evil*), která označovala státy, jež podporují mezinárodní terorismus a usilují o získání zbraní hromadného ničení. Jako součást osy zla byly prezidentem v projevu označeny tři státy – Írán, Irák a KLDR. Cílem Spojených států pak byl boj proti takovým režimům (The President's State of the Union Address 2002).

Dalším velmi důležitým aspektem vlády prezidenta Bushe se stala tzv. Bushova doktrína, která vznikla po teroristických útocích 9/11. Jednalo se o americkou strategii boje proti mezinárodnímu terorismu, která se následně stala velmi kontroverzní a vyvolávala mnohé rozporuplné reakce. Hlavním prvkem se stala možnost preemptivního úderu proti *rogue states*. To znamenalo, že pokud se tyto státy rozhodly podporovat terorismus, či získávat zbraně hromadného ničení, americká strana mohla přikročit k preemptivnímu¹ úderu a tyto snahy zmařit. Projevem strategie se následně stala mezinárodní intervence (v čele s USA) do Iráku v roce 2003, která nebyla

---

¹ V tomto smyslu chápáno jako úder proti aktivitám, které ještě neznamenaají bezprostřední hrozbu. Takové jednání by tedy bylo v rozporu s Chartou OSN a právem na sebeobranu.

podpořena rezolucí Rady bezpečnosti OSN. Tím se hrozba podobné intervence stala skutečnou i pro jiné rogue states – především Írán a KLDR (Tunç 2009: 2).

Na rozdíl od svého předchůdce poslední americký prezident Barack Obama představil odlišnou strategii vůči rogue states. Již ve svém inauguračním projevu vyjádřil, že Spojené státy jsou ochotny pomoci těmto zemím, pokud se však vzdají těch vlastností, které z nich vytvářejí rogue states². Prezident navíc takové režimy již nenazývá jako rogue states, novým pojmenováním pro tyto země je „outliers“ (Litwak 2010). Nová americká strategie stojí v jasné opozici k přístupu prezidenta Bushe, který se snažil rogue states zastrašit pomocí hrozby preemptivního úderu. Samozřejmě i Obamova strategie čelí časté kritice, tentokrát z toho důvodu, že není dostatečně důrazná. Další velkou změnou, kterou představila nová Obamova administrativa během prezidentova projevu v Praze v roce 2009, bylo úplné celosvětové jaderné odzbrojení jako vize do budoucna. Do jaké míry je něco takového reálné, zůstává otázkou, ale výrazný posun ve směřování bezpečnostní politiky USA je patrný.

3.2 Charakteristiky konceptu rogue states

Do dnešní doby nepanuje shoda ohledně základních charakteristik, které by vymezovaly koncept rogue states. Jak bylo již výše zmíněno, hlavní znaky rogue states se od 70. let výrazně proměňovaly a v odlišných časových obdobích byl vždy považován jiný znak za určující. První ucelené vymezení konceptu rogue states (v tomto případě nazvány backlash states) od Anthonyho Lakea vymezovalo jako základní znaky porušování základních lidských práv vlastních občanů, porušování mezinárodních norem a snahu získat zbraně hromadného ničení (Lake 1994: 1). V jeho konceptu tak nebyla zmíněna podpora mezinárodního terorismu. Robert Litwak (2000: 49) jako základní znaky rogue states uvádí snahu o získání zbraní hromadného ničení, podporu mezinárodního terorismu a zahraniční politiku těchto států ohrožující zájmy Spojených států a jejich spojenců. V tomto ohledu tak Litwak nabízí poněkud věcnější pohled, protože je zde zmiňováno ohrožení zájmů USA. Spojené státy jsou autorem konceptu rogue states a američtí političtí představitelé jsou těmi, kdo státy jako rogue states označují. Z těchto důvodů se nejedná pouze o mezinárodní normy, které mohou být

² ABC News, 2009, FULL TRANSCRIPT: President Barack Obama's Inaugural Address, <http://abcnews.go.com/Politics/Inauguration/president-obama-inauguration-speech-transcript/story?id=6689022&page=3> (19. 2. 2012)

rogue states porušovány, ale primárně i zájmy Spojených států mohou být chováním daných států v ohrožení.

Dále existují autoři, kteří mezi základní charakteristiky rogue states zahrnují i chování režimu dovnitř státu vůči svým občanům. Tento znak byl v 70. letech dominantní při určování tzv. pariah states a v následujících letech byl do jisté míry opuštěn. Porušování základních lidských práv vlastních občanů uvádí jako první charakteristiku rogue states americká Národní bezpečnostní strategie z roku 2002. Jako další znaky jsou zde uvedeny porušování mezinárodních norem, snaha o získání zbraní hromadného ničení, sponzorování globálního terorismu a odmítání základních lidských hodnot spolu s nenávisť vůči USA (The National Security Strategy of the United States of America 2002: 14). Poslední Národní bezpečnostní strategie z roku 2010 výraz rogue states vůbec nezmiňuje a nelze zde najít ani žádnou společnou definici znaků takových států (The National Security Strategy of the United States of America, 2010). Mezi akademiky se vnitřním chováním rogue states zabývali např. Mary Caprioli a Peter F. Trumbore (2003: 378), kteří tvrdí, že návrat k původnímu vymezení rogue states jako států ohrožujících své občany, je možnost, jak překonat problémy s tím, že většina akademiků tvrdí, že koncept rogue states, tak jak jej po léta definují USA, je nevhodný pro analytické účely. Dalším znakem, který někteří autoři zdůrazňují (včetně americké Národní bezpečnostní strategie 2002), je ohrožení sousedních států rogue states.

Právě tyto nejasnosti v základních charakteristikách konceptu rogue states, který byl většinou definován politickými představiteli, způsobily, že koncept je často akademiky odmítán jako nevhodný analytický nástroj pro výzkum států, které byly jako rogue states označeny. Přesto se však mnoho autorů pokouší s konceptem rogue states pracovat a volí většinou přístup kombinace některých z výše zmíněných základních znaků rogue states. Všechny zmíněné znaky však spojuje fakt, že se pokaždé jedná o porušování určité mezinárodní normy. Na druhou stranu politické definice konceptu rogue states často vycházejí ze strategických zájmů politických představitelů, kteří je vytvářejí. I tyto definice se často opírají o tvrzení, že rogue states porušují mezinárodní pravidla. Mnoho kritiků politických definic však poukazuje na fakt, že mezinárodní pravidla jsou utvářena nejsilnějšími aktéry v mezinárodním systému a odrážejí jejich politické zájmy, což tedy znamená, že rogue states opravdu porušují zájmy těchto aktérů (Ayres, Mathew 2004: 6-7). Touto kritikou se bude podrobněji zabývat další část textu.

3.3 Státy označované jako rogue states

Od dob vzniku konceptu rogue states v 70. letech minulého století bylo mnoho států označeno americkou administrativou jako rogue states. Některé z těchto států byly po určité době ze seznamu vyňaty. Na druhou stranu existuje mnoho států, které splňovaly výše zmíněná kritéria a do seznamu nikdy zařazeny nebyly.

Pokud se zaměříme na počátek konceptu, kdy byly některé státy označovány jako pariah states ve smyslu snahy o získání zbraní hromadného ničení, pak na přelomu 70. a 80. let minulého století byly jako takové státy označeny Jihoafrická republika, Tchaj-wan, Jižní Korea a Izrael. Nejednalo se však o oficiální seznam americké administrativy, ale výsledky analýz politických vědců, kteří se daným tématem zabývali (Saunders 2006: 26). Prvním skutečným seznamem se stal v roce 1985 v době vlády prezidenta Reagana seznam států podporujících terorismus, který obsahoval Libyi, Írán, KLR, Kubu a Nikaraguu (Litwak 2000: 53).

Pokud se však zaměříme na státy, které byly americkou administrativou označeny jako skutečná součást seznamu konceptu nazývaného rogue states, pak se podle Caprioli a Trumbore (2005: 780-781) v průběhu let 1980-2001 jednalo o tyto státy: Irák, Írán, KLR, Kuba a Libye. Všechny tyto státy byly v daném časovém období podporovateli terorismu. Problém však nastává v případě snahy o získání zbraní hromadného ničení, protože o něco takového se v daném časovém období nepokoušela Kuba, přesto byla na seznam zařazena. Určitá výjimka platí i pro Irák, protože tento stát se snažil získat zbraně hromadného ničení až od roku 1986. Jak však oba autoři ukazují, v této době existovalo mnoho států, které splňovaly jedno nebo obě kritéria (podpora terorismu a snaha o získání zbraní hromadného ničení) a do seznamu zařazeny nebyly (např. Sýrie). Právě nedostatky konceptu svědčí o jeho značné problematičnosti, což poukazuje na častou kritiku, že celý koncept slouží pouze politickým zájmům politiků, kteří jej vytvářejí.

Dalším důležitým krokem ve vytváření seznamu rogue states se stal již zmiňovaný projev o stavu Unie George W. Bushe z ledna 2002, tedy krátce po teroristických útocích 9/11. V rámci tzv. osy zla byly označeny tři státy jako podporovatelé terorismu a potenciální vlastníci zbraní hromadného ničení. Jednalo se o Irák, Írán a KLR (The President's State of the Union Address 2002). V případě Iráku

byla otázka jeho zařazení mezi rogue states vyřešena pomocí americké vojenské intervence v roce 2003 a od té doby již součástí seznamu není. V poslední americké Národní bezpečnostní strategii z roku 2010 jsou zmiňovány už pouze dva státy. Ani jeden z nich však není označován jako rogue state. Jedná se o Severní Koreu a Írán (The National Security Strategy of the United States of America 2010: 23).

Celý koncept nemá jasné vymezení zařazených států. Díky nejasnosti kritérií, která vymezují rogue states, není jasné, jaké státy na seznam spadají a které naopak nikoliv. Někteří autoři si vytvářejí vlastní seznamy podle objektivnějších měřítek. Na druhou stranu však rozhodují Spojené státy o tom, kdo bude na seznam zařazen, a jak se ukazuje, USA příliš na objektivní kritéria nehledí. Dalším problémem je i označení rogue states. Tyto státy byly v minulosti označovány jako pariahs, outlaw states, backlash states atd. Opět tím dochází k dalšímu rozvolňování celého konceptu a vytváření dalších nejasností. Díky tomu není možné přesně určit, kdo je členem skupiny rogue states. Jistá stálost zde však existuje. Prakticky od samého počátku jsou členy skupiny rogue states Írán a KLRD. Ostatní státy byly ze skupiny odstraněny nebo se o nich v tomto smyslu přestalo mluvit. Naopak Írán a Severní Korea jsou jedinými státy, kterými se v daném ohledu zabývá i poslední americká Národní bezpečnostní strategie.

3.4 Kritika konceptu rogue states

Jak již bylo výše naznačeno, koncept rogue states čelí časté kritice z několika různých důvodů. Tyto důvody se pojí se skutečností, že mnozí koncept považují za nástroj pro prosazování amerických politických zájmů.

Noam Chomsky (2000: 4) poukazuje na skutečnost, že Spojené státy často zdůrazňují, že rogue states porušují mezinárodní normy, čímž jsou nebezpečné pro ostatní členy mezinárodního společenství. Na druhou stranu americká administrativa považuje nadnárodní instituce za silně neefektivní a po nástupu prezidenta Clintona v roce 1993 bylo dokonce prohlášeno, že USA hodlají jednat multilaterálně pouze tehdy, pokud to bude možné. Unilaterálně se USA hodlaly chovat v takovém případě, že to bude nutné. Unilaterální jednání bylo potvrzeno i v případě použití síly, pokud budou v ohrožení strategické zájmy Spojených států. USA tak dělají přesně to, co na rogue states kritizují. Jedinou novinkou je, že nyní to USA i veřejně prohlašují.

Dalším problémem jsou státy, které na seznam rogue state zařazeny byly, ačkoliv se nevyznačují základními charakteristikami, a státy, které se zde nikdy neobjevily, ale přesto splňují kritéria konceptu. Něco podobného mohlo být vidět již v počátcích konceptu, kdy byly jako pariah states označovány státy pokoušející se získat zbraně hromadného ničení. Tyto státy nebyly USA chápány jako hrozba, protože se většinou jednalo o země, se kterými měly Spojené státy přátelské vztahy. Často kritizovaným příkladem státu, který byl podle mnohých mezi rogue states zařazen pouze z politických důvodů, je Kuba. Kubánský režim se nepokoušel získat zbraně hromadného ničení a nepředstavoval pro USA žádnou významnou bezpečnostní hrozbu, přesto byl pravidelně zařazován na seznam rogue state, což bylo způsobeno především silnou kubánskou imigrací na území Spojených států. Na druhou stranu Sýrie představuje stát, který splňoval obě hlavní kritéria rogue states – podpora terorismu i snaha o získání zbraní hromadného ničení, ale na seznam zařazen nebyl z důvodu významu Sýrie pro mírový proces na Blízkém východě (Litwak 2001: 380). S tím je spojen i fakt, že jsou to Spojené státy, které vybírají země, jež mají být považovány za rogue states. Záleží tak čistě na vůli dané administrativy Spojených států, zda se rozhodne určitý stát jako rogue state označit.

Podle teorie sekuritizace je možné určité téma sekuritizovat tak, že jej označíme za existenciální hrozbu bez ohledu na to, zda se o skutečnou hrozbu jedná či nikoliv. Takto vzniklá hrozba poté opravňuje k použití mimořádných nástrojů, aby mohla být eliminována (Buzan, Wilde, Wæver 2005: 34-35). V případě rogue states by tento koncept mohl sloužit pouze za účelem možnosti použití mimořádných opatření vůči těmto státům ze strany Spojených států bez ohledu na reálnost hrozby. Navíc tímto způsobem dochází k větší mobilizaci obyvatelstva, které poté neprotestuje při porušování některých pravidel či při omezování určitých svobod. Celkově se tak ze strany USA může jednat pouze o vytváření umělé hrozby, což by podporoval i fakt, že v jiných státech není koncept rogue states přijímán příliš pozitivně.

4 Naplňování znaků rogue states v Íránu a KLDŘ

Cílem následující částí je analyzovat naplňování dvou vybraných kritérií rogue states – snaha o získání zbraní hromadného ničení a podpora terorismu. Tato dvě kritéria jsou vybrána záměrně z toho důvodu, že je administrativy Bushe i Obamy zdůrazňovaly v Národní bezpečnostní strategii 2002 i v Národní bezpečnostní strategii 2010. Otázky dodržování základních lidských práv vlastních občanů obou zemí a hrozby pro okolní státy jsou vynechány, protože pro USA a jejich zájmy nepředstavují takovou hrozbu jako dvě výše zmíněná kritéria. Obě bezpečnostní strategie však otázku lidských práv zmiňují. V případě šíření zbraní hromadného ničení bude pozornost zaměřena na jaderné programy Íránu a KLDŘ, protože zájem USA je orientován především na jaderné zbraně, které je také mohou nejvíce ohrozit. V první části kapitoly bude analyzován jaderný program Íránu a následně i podpora terorismu. Druhá část kapitoly se bude zabývat stejnými třemi kritérii rogue states, ale tentokrát v případě KLDŘ.

4.1 Írán

4.1.1 Zbraně hromadného ničení

Pokud se zaměříme na historickou a současnou situaci, ve které se Írán nacházel, pak zjistíme, že snaha o získání zbraní hromadného ničení (především jaderných zbraní) nebyla vlastně iracionální, jak USA rogue states často označovaly. Írán byl (a dodnes je) obklopen státy vlastníci jaderné zbraně. V minulosti se jednalo o Sovětský svaz, který měl s Íránem společnou hranici, dále se jedná o Pákistán, kde dodnes tato hranice trvá. Dále se v blízkosti nachází Izrael, o jehož nikdy nepotvrzených (ale ani nevyvrácených) jaderných zbraních se dlouhá léta spekuluje. Dále v případě Íránu důležitou roli hraje také pocit nejistoty vytvořený zkušeností po irácké invazi a následující irácko-iránské válce. Na druhou stranu je však nutné přiznat, že v případě Íránu jsou zastoupeny i další dva faktory, které ovlivnily vznik vlastního jaderného programu – touha po moci a prestiži. Velmi důležitou roli hrála i vojenská přítomnost Spojených států v regionu – v Iráku a Afghánistánu (Brzezinski, Gates et al. 2004: 22-23).

Počátek iránského jaderného programu je možné nalézt již v roce 1957, kdy byla mezi Íránem a USA podepsána dohoda o civilní jaderné spolupráci a Írán tak získal

několik kilogramů obohaceného uranu. Další součástí dohody byla i spolupráce obou stran v oblasti vývoje civilních jaderných technologií. V 60. letech došlo ke spolupráci v oblasti budování reaktorů s dalšími západními zeměmi – Francií a Německem. Roku 1968 Írán podepsal Smlouvu o nešíření jaderných zbraní a roku 1970 byla ratifikována. Cílem šáha bylo vyvinout ambiciózní původní jadernou technologii pro civilní účely, ale již v této době existovaly určité pochyby o možnosti použití technologie pro výrobu jaderných zbraní. To se však změnilo po roce 1979, kdy proběhla islámská revoluce. ajatolláh Chomejní věřil, že jaderné zbraně odporují islámu. Tím také skončila podpora jaderného programu západními státy. Na začátku 90. let minulého století však byl jaderný program obnoven s pomocí Číny a Ruska (Bahgat 2006: 309-310).

Mnohé jiné státy na nátlak USA od spolupráce s Íránem odstoupily. V 90. letech vedle sebe existovaly dva jaderné programy. První program fungující pod záštitou Íránské organizace pro atomovou energii (Atomic Energy Organization of Iran – AEOI) byl oficiálním programem kontrolovaným Mezinárodní agenturou pro atomovou energii (MAAE). Tento program zahrnoval především dokončení jaderné elektrárny v Búšehru. Druhý neoficiální program byl přísně tajný, nevěděla o něm íránská vláda ani parlament a financován byl mimo oficiální zdroje. Jeho existence však byla odhalena v roce 2002, když na veřejnost pronikly informace o existenci dvou jaderných zařízení v Natanzu (obohacování uranu) a Araku (výroba těžké vody). Následovaly oficiální prohlídky zařízení inspektory MAAE, kteří rozhodli, že existence zařízení porušuje pravidla MAAE. Existence tajných jaderných zařízení vyvolala i silnou mezinárodní reakci (Jafarzadeh 2007: 138, 140-141).

Inspekce MAAE neodhalila žádné přímé důkazy existence íránského programu pro výrobu jaderných zbraní. Na druhou stranu však bylo zjištěno, že Írán disponuje technologií pro výrobu centrifug pro obohacování uranu potřebného pro výrobu jaderných zbraní. Dále bylo zjištěno, že Írán pravděpodobně již vlastní vzorky centrifug, které byly získány neregulérní nestátní cestou. V otázce nutnosti nahlásit takovou aktivitu MAAE se názory rozcházejí. Avšak způsob, jakým Írán tyto technologie získal, a neochota zveřejnit skutečný rozsah jaderného programu veřejnosti, potvrzovaly podezření mezinárodního společenství, že se Írán snaží vyrobit jaderné zbraně. Dále tvrzení, že Írán usiluje sám o obohacování uranu pro vytvoření úplného jaderného palivového cyklu pro mírové účely, nemá v případě Íránu příliš velké ekonomické opodstatnění (Simpson 2006: 12).

Írán argumentoval, že podle pravidel MAAE nemusí o jaderných zařízeních agenturu informovat v časové lhůtě delší než šest měsíců před zavezením jaderného materiálu. Na druhou stranu však byl Írán povinen MAAE nahlásit import jaderného materiálu, jeho skladování a použití v jiných jaderných zařízeních. Tímto způsobem tak došlo k porušení systému záruk MAAE ve 14 bodech po dobu trvající déle než 18 let (Fitzpatrick 2008: 15). Oficiálně Írán jadernými zbraněmi nedisponoval, ani se je nepokoušel vyrábět, ale technologie, která může být použita pro jejich výrobu (avšak i pro výrobu elektrického proudu), již zde rozvíjena byla.

Podle pravidel MAAE musí být stát porušující systém pojistek nahlášen Radě bezpečnosti OSN i ostatním členům MAAE. Situace však byla řešena pomocí neformálního procesu, ve kterém byla zvolena skupina tří evropských států EU-3 (Německo, Francie a Velká Británie), jež měla vést jednání s Íránem o ukončení budování kapacit na obohacování uranu. V takovém případě neměl být Írán nahlášen Radě bezpečnosti. Další zvrat v íránském jaderném programu nastal v roce 2005 s nástupem prezidenta Ahmadínežáda k moci. Nový prezident zvolil tvrdší rétoriku vůči západním státům a MAAE, protože byl přesvědčen, že tyto státy nemohou nijak vážně Írán poškodit. Po jeho zvolení prezidentem došlo k obnovení obohacování uranu v jaderném zařízení v Natanzu. Již před nástupem Ahmadínežáda k moci však byla obnovena i činnost v dalším zařízení v Isfahánu. MAAE se následně rozhodla nahlásit aktivity Íránu Radě bezpečnosti OSN (Perkovich 2006: 39-48).

Vývoj událostí týkajících se íránského jaderného programu se po roce 2006 výrazně zrychlil. Postupně dochází k zhoršování vztahů mezi Íránem a západními státy. Rada bezpečnosti reagovala řadou rezolucí, které odsuzovaly aktivity Íránu a uvalovaly na Írán sankce. Podle odhadů MAAE z roku 2007 by Írán mohl vyprodukovat jaderné zbraně v horizontu 3-8 let, pokud si to bude přát. Spojené státy se v roce 2007 rozhodly zpřísnit sankce vůči Íránu, ale Írán stále odmítal veškerá jednání, která by byla podmíněna ukončením obohacování uranu. V roce 2009 došlo k odhalení dalšího jaderného zařízení pro obohacování uranu ve fázi výstavby, tentokrát v Qomu, ale íránské představitelé opět prohlašovali, že se jedná o zařízení pro mírové účely. V roce 2010 začalo zavážení jaderného paliva do jaderné elektrárny v Búšehru, která byla v loňském roce připojena do sítě. Búšehr se však musel v roce 2010 potýkat i s komplikacemi způsobenými počítačovým virem Stuxnet, který pravděpodobně napadl i jiná íránská jaderná zařízení. Původ viru je dodnes nejasný. Na přelomu let 2011 a

2012 došlo k dalšímu vyhocení situace prostřednictvím embarga, které uvalila Evropská unie na dovoz ropy z Íránu do zemí EU, a dalších sankcí ze strany USA. Írán následně odmítl přístup inspektorům MAAE³.

Íránský jaderný program je posilován i vývojem balistických raket různých doletů. Ve spolupráci s KLR byly vyvinuty rakety Shahab-3, jejichž dolet je odhadován na 1.300 km, a jsou tak schopné zasáhnout cíle v Izraeli, Turecku či Saudské Arábii. Tyto rakety mohou nést jaderné hlavice. V roce 2007 byla představena nová verze raket Gadr-1 s doletem 1.800 km. O rok později pak byly testovány rakety Shahab-4 s doletem 2.000 km. Předpokládá se, že s pomocí sovětské technologie získané prostřednictvím KLR, Írán v současnosti pracuje na verzi raket s doletem 2.500 km nazývané jako Shahab-5 či BM-25, které by měly být schopny zasáhnout cíle v Evropě. Existují domněnky, že Írán vyvíjí rakety ještě s větším doletem i tvrzení z roku 2005, že došlo pomocí černého trhu k nákupu ukrajinských raket s plochou dráhou letu X-55 (Fitzpatrick 2008: 17-18).

Na druhou stranu je však třeba podotknout, že íránské balistické rakety se pravděpodobně nevyznačují příliš velkou přesností, která navíc s větším doletem raket stále klesá. Z toho důvodu se v současnosti vyplatí tyto rakety používat pouze s jadernými hlavicemi (Simpson 2006: 24-25). Přesto se však Íránu podařilo v minulých letech udělat pokrok v oblasti používání tuhého paliva pro rakety středního doletu. Takové rakety mohou být rychleji odpalovány a vyznačují se také větší přesností, což by mohlo Íránu sloužit pro lepší odstrašení (Sanger, Broad 2011). Tyto nové rakety středního doletu však stále nejsou s největší pravděpodobností akceschopné a pro rakety středního i dlouhého doletu stále platí, že pro zasažení vojenských cílů se nevyplatí je používat s konvenčními hlavicemi (Marcus 2012).

Z výše nastíněných informací vyplývá, že v současnosti Írán svůj jaderný program s největší pravděpodobností nevyvíjí pouze za mírovými účely výroby elektrické energie. Tomu nasvědčuje způsob, jakým byla rozvíjena druhá a tajná část jaderného programu, o které nevěděli ani političtí představitelé země. Smlouva o nešíření jaderných zbraní garantuje svým signatářům právo rozvoje mírového jaderného programu. Z toho důvodu není nutné tajit před ostatními státy existenci takového programu. Ve stádiu, v jakém se íránský jaderný program nacházel, navíc není

---

³ BBC, 2012, Iran profile, <http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-14542438> (27. 2. 2012)

ekonomicky výhodné budovat vlastní kapacity pro úplný palivový jaderný cyklus. K podezření ze snahy o výrobu jaderných zbraní navíc přispívá i současné chování Íránu, který odmítá nabídky ostatních zemí, že by mohlo docházet k obohacování íránského uranu v jejich zařízeních. Írán odmítá jakákoliv jednání, která by omezovala proces obohacování uranu a odmítá inspekce MAAE. Celosvětová obava je navíc posílena faktem, že velká část íránské společnosti souhlasí s vybudováním vlastních jaderných zbraní a chápe je jako symbol národní hrdosti. S největší pravděpodobností tedy Írán usiluje o vytvoření vlastních jaderných zbraní a v jeho případě se tak potvrzuje nejdůležitější charakteristika *rogue states* – snaha o získání zbraní hromadného ničení.

4.1.2 Terorismus

Írán je již od roku 1979, kdy zde proběhla islámská revoluce, považován za jednoho z největších státních podporovatelů terorismu. Od té doby bylo provedeno mnoho teroristických činů po celém světě, z jejichž podpory byl Írán obviňován. Na druhou stranu je však nutné podotknout, že není možné s jistotou odhalit úplný výčet aktivit, které v této oblasti Írán podniká díky samotnému charakteru terorismu, jehož kompletní síť je vždy obtížné odhalit.

Počátky íránské podpory terorismu se datují do roku 1979, kdy proběhla islámská revoluce. Obsazení amerického velvyslanectví v Teheránu je považováno za první teroristický čin provedený s podporou Íránu. Celkem 444 dnů zde byla držena velká skupina diplomatů i civilních občanů Spojených států se svolením íránské vlády. Tímto způsobem došlo ke zhoršení vztahů mezi USA a Íránem, které trvá dodnes (Sick 2003: 85).

Hlavním cílem Íránu bylo svými aktivitami podporovat vývoz islámské revoluce do jiných států, což se promítlo v podpoře nejrůznějších teroristických a radikálních skupin. Exportování islámské revoluce ozbrojenou cestou bylo chápáno jako íránská povinnost. Okamžitě po revoluci začala podpora šíitských skupin v mnoha zemích, protože šíité tvořili ve většině zemí menšinu, a často byli utlačováni. Nejrůznější hnutí tak byla podporována v Iráku, Kuvajtu, Pákistánu, Bahrajnu, Saudské Arábii, atd. Írán podporoval i různá levicová hnutí, jejichž ideologie byla často sekulární. Cílem bylo svrhnout vládců těchto zemí, které Írán považoval za zkorumpované a nelegitimní. Tyto aktivity samozřejmě nebyly dobře přijímány sousedními státy, které často přistupovaly

k restriktivním opatřením vůči Íránu za účelem nový režim izolovat. Írán podporoval např. šíitské hnutí Islámská fronta pro osvobození Bahrajnu či Nejvyšší radu pro islámskou revoluci v Iráku, která byla vytvořena během irácko-iránské války. Írán podporoval v Iráku různé radikální šíitské skupiny, což přispělo k rozhodnutí Iráku napadnout Írán v roce 1980 (Byman 2008:170-171).

Významnou ukázkou íránské činnosti v podpoře zahraničního terorismu byl i vznik Hizballáhu v Libanonu. Organizace byla vytvořena na počátku 80. let minulého století a jejím cílem bylo nastolit islamistickou vládu po vzoru Íránu v Libanonu. Hizballáh je úzce propojen s Íránem a někdy bývá dokonce tvrzeno, že Hizballáh je přímo z Íránu řízen. Dalším státem, který diplomaticky i organizačně Hizballáh podporuje je Sýrie. Hizballáh spolu s podporou ze strany Íránu připravil např. teroristické útoky v prostorách americké ambasády či útok na kasárny námořní pěchoty v Bejrútu v roce 1983, který usmrtil 241 amerických vojáků. Tyto útoky vedly k úplnému stažení amerických jednotek z Libanonu. Teroristické útoky proti americkým cílům však v Libanonu pokračovaly i nadále a následně se přidaly i únosy amerických občanů (ale i jiných západních občanů) a únosy letadel. Někteří lidé při těchto únosech zemřeli. Všechny vyjmenované útoky se měly dít s významnou podporou íránské vlády (Jafarzadeh 2007: 64-77).

V roce 1989 uvalil duchovní vůdce Íránu Chomejní fatvu na britského spisovatele Salmana Rushdieho kvůli jeho románu Satanské verše, ve kterém podle Chomejního došlo k zhanobení proroka Mohameda i dalších klíčových prvků islámu. To vedlo k vyvolání série vražd osob spojených s románem, ale i lidí, kteří byli obecně považováni za nepřátele islámské revoluce. Většinou se jednalo o představitele opozice vůči íránskému režimu. Tyto akce byly následovány dvěma bombovými útoky v Argentině v prostorách izraelské ambasády (1992) a židovského komunitního centra (1994), ze kterých byl obviňován Hizballáh (Sick 2003: 86). Další teroristický útok, z něhož byl obviňován Hizballáh, byla exploze velké nálože v nákladním autě poblíž Khobar Towers v roce 1996. Khobar Towers byl rezidenční komplex, v němž byli ubytovaní důstojníci amerického letectva. Výsledkem bylo 19 mrtvých Američanů. Z útoku byl obviňován Hizballáh s podporou Íránu. Existuje určitá pravděpodobnost, že do teroristického útoku byla zapojena i Al-Kaida (The 9/11 Commission Report 2004: 60).

V současné době má íránská podpora terorismu poněkud odlišnou podobu. Írán se již nezaměřuje na přímé útoky proti Američanům. Došlo také k omezení operací v oblastech Perského zálivu a Evropy. Írán se od 90. let minulého století pokoušel navázat s Evropou významnější ekonomické vztahy a ve vztahu ke státům Zálivu skončila snaha o svržení místních politických režimů. Stále je však udržován velmi úzký vztah s libanonským Hizballáhem, který je podporován finančně. Írán napomáhá i s vojenským výcvikem a zpravodajskými informacemi. Dále jsou podporovány palestinské skupiny bojující proti Izraeli, či šíitské frakce v Iráku. Existují i informace poukazující na spolupráci Íránu a Al-Kaidy (Byman 2008: 172-175).

Je však nutné zmínit, že Írán byl od 80. let obviňován z mnoha teroristických činů. U všech těchto činů však nebyl dokonale odhalen jejich původce a je možné, že Írán v nich často hrál menší roli, než bylo v tehdejší době předpokládáno. Určitá míra zapojení Íránu do teroristických aktivit je nezpochybnitelná, autoři se však často rozcházejí v míře zapojení Íránu. Nejčastěji bývá tvrzeno, že Írán měl např. v aktivitách Hizballáhu řídicí roli. To však nemusí být pravda. Někteří autoři zdůrazňují, že Írán má daleko omezenější vliv. To samé platí i o častých prohlášeních americké administrativy, že Írán je největším světovým podporovatelem terorismu. Odborníci na oblast Blízkého východu jsou však v této otázce mírnější (Green 1995: 588). Jak již bylo zmiňováno výše, charakter terorismu jako takového ve většině případů neumožňuje odhalit veškeré pozadí těchto činů. Z toho důvodu zde bude vždy zůstat určité množství nejistoty.

I přes určitou nejistotu v otázce zákulisních procesů teroristických činů je možné tvrdit, že Írán je významným podporovatelem terorismu. Jeho hlavním cílem byly především v minulosti okolní politické režimy a americké cíle. Dále se íránský terorismus soustředil i na vlastní opoziční činitele žijící především v zahraničí. V této otázce tak prakticky není možné důležitou roli Íránu zpochybňovat. Na druhou stranu je nutné připomenout, že od 90. let se Írán pokoušel o zvýšenou spolupráci s okolními režimy a díky tomu již nebyly považovány za jeden z nejdůležitějších cílů. Přesto však dodnes zůstává podpora palestinského terorismu a Hizballáhu. Silná je i nenávisť vůči Spojeným státům a Izraeli. V tomto ohledu tak Írán naplňuje druhý nejdůležitější znak *rogue states* – podporu mezinárodního terorismu.

4.2 KLDR

4.2.1 Zbraně hromadného ničení

Jaderný program KLDR se nachází v pokročilejší fázi než íránský jaderný program. Již v roce 2006 došlo k otestování prvního jaderného výbušného zařízení. Severní Korea má podobně jako Írán své důvody pro snahu o získání jaderných zbraní. Sama KLDR velmi často prezentuje, že je nutné odradit Jižní Koreu od invaze na sever. Z toho důvodu je nutné pořídit si jaderné zbraně, které budou schopny Jihokorejce zastráhit. To samé platí pro Spojené státy, které podle KLDR disponují největším jaderným arzenálem, a v minulosti hrozily tyto zbraně proti KLDR použít. Vlastní jaderné zbraně jsou tak pro Severní Koreu nutností pro potřeby odstrašení USA. V takovém případě se KLDR nemusí snažit vyvinout kapacity pro druhý jaderný úder, ale stačí mít takový jaderný arzenál, který v USA vyvolá pocit nejistoty. Dále mohou být jaderné zbraně součástí severokorejského plánu pro násilné znovusjednocení Korejského poloostrova a sloužit tak jako nástroj pro útok na jihokorejského souseda. V takovém případě by se však nejspíš jednalo až o úplně poslední použitý typ zbraně (Habib 2011: 47-48).

Tyto dva důvody pro získání severokorejských jaderných zbraní nazývá Victor D. Cha (2002) štítem a mečem. V případě strategie štítu se jedná o odstrašení Jižní Koreje a USA, aby tak nedošlo k útoku na KLDR. Pokud se jedná o strategii meče, pak je sem zahrnuto použití jaderných zbraní pro případ invaze na jižní část Korejského poloostrova. Cílem je co nejrychlejší obsazení Soulu a útok na základny, které jsou používány Spojenými státy, aby tak USA neměly možnost okamžitě přispěchat Jižní Koreji na pomoc, a odepřít Američanům přístup na poloostrov. Třetí důvod pro získání jaderných zbraní KLDR Cha nazývá jako znak. V tomto případě jsou jaderné zbraně chápány jako symbol mezinárodní prestiže a ukazují moc a modernost států. KLDR si v této oblasti může i kompenzovat nedostatek ekonomického výkonu vojenskou mocí.

Severokorejský zájem o jaderné zbraně existoval již od 50. let minulého století. Tento zájem byl s největší pravděpodobností vyvolán americkou odhodlaností použít jaderné zbraně proti severokorejským cílům v průběhu korejské války. Dále byla tato snaha posílena také z toho důvodu, že po skončení konfliktu zůstala na Korejském poloostrově americká vojenská přítomnost a navíc zde byly rozmístěny jaderné zbraně

USA (Norris, Kristensen, Handler 2003: 74). V roce 1955 se představitelé Akademie věd KLDK zúčastnili konference o jaderné energii konané v Moskvě. O rok později došlo k podepsání dohody se Sovětským svazem o jaderném výzkumu. Následně vědci z KLDK (stejně jako vědci z ostatních socialistických států) začali dojíždět do Spojeného ústavu jaderných výzkumů v Dubně ve středním Rusku. Je však nutné si uvědomit, že Sovětský svaz (a později i Čína) se příliš nechtěl dělit o informace týkající se jaderného programu. V roce 1959 nakonec SSSR souhlasil s výstavbou jaderného výzkumného centra v KLDK poblíž města Jongbjon (Clemens 2010: 129-130).

Současně však probíhala i spolupráce KLDK s Čínskou lidovou republikou. Malý výzkumný reaktor poblíž Jongbjonu byl roku 1977 zařazen do systému záruk, což znamenalo, že sem byl umožněn přístup mezinárodním inspekcím. Výměnou za přístup zahraničních inspekcí KLDK požadovala pomoc od MAAE v oblasti těžby uranu. KLDK ve svém jaderném programu však usilovala především o vytvoření jaderné zbraně. Roku 1964 Čína úspěšně otestovala svou první jadernou zbraň a severokorejský vůdce Kim Ir-sen od Mao Ce-tunga požadoval sdílení informací týkajících se výroby jaderných zbraní. To však Čína odmítla. Sovětskému svazu se nakonec roku 1985 podařilo KLDK přesvědčit o přistoupení ke Smlouvě o nešíření jaderných zbraní, za což bylo KLDK výměnou slíbeno dodání čtyř jaderných reaktorů, k čemuž však nedošlo. Po podpisu Smlouvy o nešíření jaderných zbraní mělo dojít k vyjednání podmínek systému záruk mezi KLDK a MAAE. To KLDK odmítla a nedovolila přístup ani sovětských či čínských pozorovatelů do prostor reaktoru v Jongbjonu a především do druhého a daleko většího jaderného zařízení. Podmínkou Severokorejců bylo stažení amerických jaderných zbraní z Korejského poloostrova (Chang 2006: 24-25).

Roku 1989 se podařilo americkým satelitům zachytit snímky nově budovaného rozsáhlého reaktoru poblíž města Jongbjon, což bylo důkazem, že Severokorejci se pokoušejí o výrobu vlastní jaderné zbraně. Po neustálém odmítání inspekcí MAAE musely Spojené státy odstoupit a následně došlo ke stažení amerických jaderných zbraní z Jižní Koreje v roce 1991. Severní Korea poté souhlasila, že Korejský poloostrov zůstane bezjaderný a povolila inspekci MAAE. Mezitím však již KLDK získávala z vyhořelého jaderného paliva plutonium. Inspektoři MAAE při své prohlídce zjistili, že

KLDR skladuje daleko větší množství plutonia, než původně deklarovala⁴. V roce 1994 došlo k vyhoření jaderného paliva v reaktoru v Jongbjonu. KLDR oznámila, že odstupuje od Smlouvy o nešíření jaderných zbraní a vykázała inspektory MAAE. Následně začaly přípravy na výrobu plutonia z vyhořelého paliva. Z daného množství paliva by bylo možné získat plutonium pro přibližně šest jaderných bomb. Země jako Spojené státy, Japonsko a Korejská republika začaly hrozit sankcemi. Na to však KLDR odpověděla, že takový čin bude chápat jako akt války. Spojené státy uvažovaly o leteckém útoku na jaderné zařízení v Jongbjonu. KLDR se však nakonec rozhodla ustoupit a zastavit své aktivity v Jongbjonu. Výsledkem byla rámcová dohoda, ve které se KLDR zavázala ukončit činnost v Jongbjonu a Jižní Korea a Japonsko se na oplátku zavázaly, že v KLDR vystaví nové komerční reaktory. Do té doby měly USA Severokorejčům dodávat topný olej. Činnost v Jongbjonu nebyla obnovena až do roku 2002 (Perry 2006: 81-82).

Rámcová dohoda Severokorejce neodradila od snahy získat vlastní jaderné zbraně, a ačkoliv nebyla obnovena činnost reaktoru v Jongbjonu, KLDR se rozhodla zbraně vyrobit na základě obohacování uranu. V tomto případě se Severní Koreji rozhodl pomoci Pákistán (Ellis, Kiefer 2004: 67). V roce 2002 tak USA KLDR obvinily z toho, že provozuje i program na obohacení uranu, což Severokorejci potvrdili. USA odpověděly ukončením dodávek topného oleje, což v KLDR vyústilo vypovězením mezinárodních inspektorů a odstoupením od Smlouvy o nešíření jaderných zbraní. Dále KLDR obnovila činnost reaktoru v Jongbjonu a zahájila výrobu plutonia z osmi set vyhořelých palivových tyčí. Tím byla ukončena rámcová dohoda mezi USA, Japonskem, KLDR a Jižní Koreou. Slibované dva jaderné reaktory nikdy nebyly dostavěny. Korejský program na obohacování uranu byl pravděpodobně zahájen již v 80. letech. Pákistán dodával KLDR vybavení potřebné k obohacování, např. centrifugy. KLDR pak na oplátku Pákistánu pomáhala s jeho raketovým programem (Chang 2006: 30).

V roce 2005 byla jednání obnovena. Šestistranná jednání (USA, Čína, Jižní Korea, KLDR, Rusko a Japonsko) vyústila v novou rámcovou dohodu, podle které se KLDR měla vzdát svých snah o výrobu jaderných zbraní (včetně zbraní již vyrobených)

---

⁴ Předpokládá se, že KLDR shromažďovala plutonium od roku 1986 za pomoci reaktoru v Jongbjonu, kde v přílehlém zařízení bylo z vyhořelého jaderného paliva recyklováno plutonium. Odhaduje se, že do roku 1992 tak byla KLDR schopna získat asi 10 kilogramů plutonia (Huntley 2009: 149).

a znovu se připojit ke Smlouvě o nešíření jaderných zbraní. To znamenalo i obnovení MAAE systému záruk a přístup mezinárodních inspektorů do KLDR. Severokorejci na oplátku získali ujištění, že USA nebudou na Korejském poloostrově rozmisťovat své jaderné zbraně, a dále i možnost výstavby jaderných reaktorů pro komerční účely. Již několik hodin po oznámení se však dohoda rozpadla díky neshodám mezi USA a KLDR týkající se aktuálního znění dohody. Poté následoval cyklus vzájemných provokací (Huntley 2009: 150-151).

V roce 2005 se KLDR prohlásila za stát disponující jadernými zbraněmi. Toto prohlášení bylo v říjnu 2006 následováno prvním testem. Není však jasné, do jaké míry byl tento test úspěšný. Přesto se však jednalo o obrovský krok, který znamenal vyvrcholení změny severokorejské jaderné strategie, jež nastala v roce 2002. Po severokorejské jaderné zkoušce následovala šestistranná jednání, která opět nevedla k valnému výsledku. Severní Korea souhlasila s určitými ústupky, ty však byly ze strany ostatních států vnímány jako nedostatečné. V roce 2009 KLDR uskutečnila druhý jaderný test a navíc i zkoušku raket. Tento test již světu jasně dokazoval, že KLDR zvládá techniku zpracování jaderných zbraní a navíc má i možnost, jak tyto zbraně přepravit na určité vzdálenosti (Maass 2010: 145-147).

Po prvním severokorejském jaderném testu v roce 2006 vydala Rada bezpečnosti OSN rezoluci odsuzující tento čin a zakazovala KLDR aktivity spojené s raketovým programem. Dále došlo i k zpřísnění sankcí vůči KLDR poté, co Severní Korea i přes rezoluci provedla další zkoušku raket. Ze strany Severokorejců následovalo opětovné vykázání inspektorů MAAE, opětovné spuštění reaktoru v Jongbjonu a opuštění šestistranných jednání. Jaderné zařízení odpálené během testu z roku 2009 bylo KLDR označeno za stejně silné jako bomba, která zničila Hirošimu, což bylo nakonec potvrzeno i ruskými experty (McCurry, Braningan 2009). V současnosti dochází k dalšímu vývoji situace. KLDR souhlasila se zastavením reaktoru v Jongbjonu, přerušením jaderných testů a zkoušek raket dlouhého doletu, dále bylo slíbeno i zastavení obohacování uranu a přislíbena možnost návratu inspektorů. Výměnou za obnovení šestistranných jednání pak KLDR požaduje od USA potravinovou pomoc (Quinn 2012).

Kromě vývoje jaderného programu je však důležité se zaměřit i na raketový program KLDR. Stejně jako v případě jaderného programu je i raketový program

KLDR v pokročilejší fázi než ten íránský. V roce 1994 došlo k odhalení raket Taepodong nazývaných USA jako Taepodong-1 (TD-1) a Taepodong-2 (TD-2). Jedná se o program dvoustupňových balistických raket, který byl pravděpodobně zahájen v rozmezí let 1990-1991. Do té doby KLDR disponovala pouze jednostupňovými raketami typu Scud. Dolet raket TD-1 je odhadován na 1.500-2.200 km a v případě TD-2 se jedná o odhad 4.000-6.000 km. Rakety tak mohou zasáhnout většinu východní Asie včetně základen USA v této oblasti. Severokorejský technologický pokrok překvapil velkou část světa. Předpokládá se, že program Taepodong byl uskutečněn s výraznou čínskou a ruskou pomocí. Dřívější Scud program byl založen na raketách dovezených z Egypta k prozkoumání v 70. letech a tento program získal podporu i od Íránu a Pákistánu. Výsledkem programu byl test rakety Nodong-1 v roce 1993 (Ellis, Kiefer 2004: 96-105). Raketa Taepodong-1 byla testována v roce 1998 a KLDR tvrdila, že se jednalo o vypuštění satelitu, což se nakonec také potvrdilo. V roce 2006 byla testována raketa Taepodong-2, ale test po několika minutách selhal. V roce 2009 došlo k dalšímu testu TD-2 tentokrát opět s cílem vynést satelit na oběžnou dráhu. Stejně jako v předchozím případě ani tentokrát test nedopadl úspěchem a satelit na oběžnou dráhu dopraven nebyl (Foster 2009). V roce 2010 byla světu na vojenské přehlídce v Pchjongjangu představena nová mobilní raketa nazývaná americkými zpravodajskými službami jako Musudan. Dolet těchto raket je odhadován na 3.000 až 5.000 km. Tento typ rakety zatím nebyl testován (Hecker, Carlin 2012: 56).

V otázce snahy o získání zbraní hromadného ničení jako jednoho z vybraných kritérií rogue states KLDR jednoznačně tuto charakteristiku naplňuje. Nejenže Severní Korea o získání zbraní hromadného ničení usiluje, ona už je přímo vlastní. S největší pravděpodobností se bude jednat o počet v řádech jednotek. Celková obava je posilována ještě skutečností, že KLDR výrazně pokročila ve svém raketovém programu, protože dnes je Severní Korea schopna vyrábět vícestupňové balistické rakety s odhadovaným doletem až 6.000 km. Nutné je však podotknout, že s největší pravděpodobností ani jedna z testovaných raket nevynesla satelit na oběžnou dráhu a rakety tak skončily v moři. Přesto však v tomto bodě naplňuje KLDR kritérium konceptu rogue states a ve svém jaderném i raketovém programu je mnohem dál než Írán.

4.2.2 Terorismus

Většina teroristických útoků Severní Koreje se v minulosti orientovala proti jižnímu sousedovi – Korejské republice. Pro KLDR se jednalo o přirozenou strategii, protože i přes jasnou vojenskou převahu nemohla Jižní Koreu napadnout konvenční cestou. To je způsobeno především spojenectvím Jižní Koreje a Spojených států.

Jako první teroristický čin je označován únos letadla Korean National Airlines, které letělo v únoru 1958 z Pusanu do Soulu. Únosci přinutili letadlo přistát v Pchjongjangu. Většina cestujících byla propuštěna v březnu, ale osm cestujících zůstalo v Severní Koreji. V roce 1968 došlo ke dvěma útokům. První z nich byl útok třiceti jednočlenného severokorejského komanda, které se infiltrovalo na území Jižní Koreje a jeho cílem byl prezidentský palác a útok na jihokorejského prezidenta Park Chung-heea a členy vlády. Útok se však nezdařil díky zásahu policie. Výsledkem bylo třicet mrtvých členů severokorejského komanda a několik mrtvých příslušníků policie a civilistů. Dva dny po útoku na prezidentský palác došlo k únosu americké výzvědné lodi Pueblo z mezinárodních vod do teritoriálních vod KLDR. V prosinci byli všichni námořníci propuštěni. Podobné útoky KLDR i nadále pokračovaly (Nanto 2003: 3-4).

V roce 1974 proběhl další neúspěšný pokus severokorejských zvláštních agentů o atentát na jihokorejského prezidenta Park Chung-heea. V roce 1983 byla nastražena nálož v hlavním městě Barmy Rangúnu s cílem atentátu na jihokorejského prezidenta Chun Doo-hwana, který byl v Barmě na státní návštěvě. Útok nakonec skončil smrtí členů vládního kabinetu. O čtyři roky později se severokorejskému útočníkovi podařilo odpálit letadlo Korean Airlines. Všichni cestující na palubě zahynuli. Dále existují informace, že se Severokorejci pokoušeli podněcovat lidové nepokoje především mezi dělníky a studentskými aktivisty. Severní Korea také podporovala některé zahraniční teroristy. Např. členy japonské Frakce Rudé armády, když jim bylo v KLDR poskytnuto útočiště po jejich únosu japonského letadla do Severní Koreje (Lee 2003: 30-32). Rok 1987 a útok na let Korean Airlines Joshua Kurlantzick (2000: 23) označuje jako poslední teroristickou událost, se kterou byla KLDR přímo spojována.

Podle Coxe, Falconera a Stackhouse (2009: 120) podpora terorismu Severní Koreou končí se završením studené války. Což je spojeno s celkovou změnou mezinárodního prostředí, kdy končí snaha komunistických států provokovat západní

demokracie. Dále to může být spojeno i s faktem, že státy jako Japonsko a USA zvýšily svůj ekonomický i politický tlak vůči KLDR po konci bipolárního konfliktu.

Od té doby je terorismus KLDR spojován především s jadernými aktivitami tohoto státu. Severní Korea dodávala jaderný materiál do Libye, než se Muammar Kaddáfí rozhodl v roce 2003 libyjský jaderný program ukončit. Dále KLDR pomáhala s výstavbou jaderného reaktoru v Sýrii, dokud nebyl zničen izraelským bombardováním v roce 2007 (Hecker, Carlin 2012: 56-57). Dále je známa spolupráce s Íránem a Pákistánem v oblasti jaderných technologií i raket, jak už bylo zmíněno výše. Ani jedna z těchto aktivit nemůže však být chápána jako klasický terorismus. Jedná se zde o spolupráci mezi státy, nikoliv o státem podporované či státem prováděné teroristické činy. V roce 2008 se prezident Bush rozhodl vyjmout Severní Koreu ze seznamu států, které podporují terorismus, což bylo součástí dohody mezi USA a KLDR, podle které měla být zastavena činnost reaktoru v Jongbjonu. V roce 2009 však KLDR provedla svůj druhý jaderný test. V následujícím roce prezident Obama oznámil, že KLDR nebude opět zařazena na seznam, protože již několik let neexistují důvody, proč by země měla být jeho součástí⁵. Dále existují i určité obavy ostatních států, že KLDR by mohla jaderný materiál a zbraňové technologie prodávat nestátním teroristickým skupinám (Lee 2003: 32).

V průběhu studené války se KLDR poměrně často uchýlovala k teroristickým praktikám a teroristické skupiny také podporovala. To se však změnilo s koncem bipolárního konfliktu. Od té doby nebyla KLDR přímo spojovaná s žádnou teroristickou akcí. Díky tomu by bylo možné tvrdit, že Severní Korea nesplňuje kritérium rogue states podporu mezinárodního terorismu, což sám uznal i prezident Obama, když odmítl KLDR znovu zařadit na seznam států podporující terorismus. Snahu o získání jaderných zbraní není možné označovat jako terorismus. To samé platí o jaderné spolupráci mezi státy. Problém však nastává s pochybnostmi, zdali KLDR nemůže jaderný materiál prodávat nestátním teroristickým skupinám. V takovém případě by se již jednalo o jednoznačnou podporu terorismu a KLDR by naplňovala toto kritérium rogue states.

---

⁵ The New York Times, 2010, U.S. Keeps North Korea Off Terror List, http://www.nytimes.com/2010/02/04/world/asia/04terror.html?_r=1 (8. 3. 2012)

5 Vztahy USA a rogue states před nástupem prezidenta George W. Bushe

Cílem následující kapitoly bude nastínit základní události, které formovaly vztahy mezi Spojenými státy, Íránem a KLDR. V případě Íránu se jedná především o íránskou revoluci a následující zadržování rukojmích na americké ambasádě v Teheránu. Tato událost silně formovala americké vnímání nově vzniklého teokratického režimu v Íránu. Dále se jednalo o průběh irácko-íránské války a role USA v ní, což bylo ovlivněno tvrdší politikou prezidenta Reagana. V neposlední řadě se jednalo i o postup Clintonovy administrativy v mírovém procesu na Blízkém východě a zavedení přísnějších sankcí vůči Íránu. Zvýšený zájem Spojených států o KLDR se projevil s koncem studené války, kdy došlo k prvním jednáním o severokorejském jaderném programu. Během Clintonovy administrativy nastala první jaderná krize, která byla nakonec na určitý čas zažehnána. V této době také začíná masivní americká potravinová pomoc pro KLDR, která se později stala vhodným nástrojem politiky.

5.1 USA a Írán

Dnešní vztahy mezi Íránem a Spojenými státy jsou do velké míry ovlivněny především výsledkem islámské revoluce, která v Íránu proběhla v roce 1979 a postarala se o odstranění šáha a nastolení islámského režimu, který zde trvá dodnes. Mezinárodní politika USA byla v době studené války silně ovlivněna soupeřením se Sovětským svazem ve třetím světě, což byl i důvod, proč USA podporovaly modernizaci Íránu před islámskou revolucí. Udržení na ropu bohatého Íránu v americké sféře vlivu bylo vnímáno jako strategický zájem Spojených států. USA přehlížely represivní praktiky íránského režimu a ve velkém Íránu dodávaly zbraně. Ve společnosti však narůstala nespokojenost, která vyvrcholila v roce 1979 prostřednictvím revoluce, při níž byl svržen šáh Muhammad Réza Pahlaví, a do čela Íránu se postavil ajatolláh Chomejní (Yazdani, Hussain 2006: 268-269).

Jak se ukázalo, administrativa prezidenta Cartera zareagovala na nově vzniklou situaci příliš pozdě. Radikální islám byl zpočátku považován za dobrého spojence v boji proti SSSR, protože se předpokládalo, že nový režim v Íránu bude za největší hrozbu považovat právě Sovětský svaz. Prezident Carter byl navíc znám svou preferencí pro nenásilné řešení konfliktů, a tak jeho administrativa zpočátku ignorovala protiamerické

projevy v průběhu revoluce. Postupně se však začaly objevovat obavy o bezpečnost americké ambasády v Teheránu. Tyto obavy vyvrcholily s rozhodnutím americké administrativy přijmout vážně nemocného šáha na území Spojených států (Seliktar 2000: 150-170).

Dne 4. listopadu 1979 skutečně došlo k obsazení americké ambasády skupinou íránských studentů. Až do prosince 1981 se americká administrativa prakticky nezaměřovala na nic jiného než na osud amerických rukojmí. Prezident zastavil veškerý import íránské ropy do USA a přerušeny byly i dodávky vojenského materiálu do Íránu. Následně byl případ rukojmích předložen Mezinárodnímu soudnímu dvoru, který rozhodl, že všichni rukojmí by měli být okamžitě propuštěni. Stejně tak i Rada bezpečnosti OSN požadovala propuštění rukojmích. Po neúspěšných jednáních USA přitvrdily v ekonomických sankcích, když bylo zavedeno embargo na vývoz veškerého amerického zboží do Íránu. Všichni íránské diplomaty byli vyhoštěni z USA. Prezident Carter nakonec přistoupil k vojenskému řešení situace a výsledkem se stala Operace orlí spár, která byla zahájena 24. dubna 1980. Již předtím byli někteří rukojmí propuštěni. Operace však dopadla neúspěšně (Glad 2009: 180-185, 266).

Neúspěšný výsledek operace přispěl k porážce Cartera v prezidentských volbách a vítězství Ronalda Reagana. V závěru volebního období prezidenta Cartera došlo k novým diplomatickým jednáním s Íránem o propuštění rukojmích, která nakonec byla úspěšná. Propuštění proběhlo pouze několik hodin poté, co Ronald Reagan složil prezidentskou přísahu. S největší pravděpodobností se nejednalo o náhodu, protože propuštění rukojmích před volbami by mohlo přinést prezidentu Carterovi znovuzvolení (Houghton 2004: 142-143). Íránská revoluce a držení amerických rukojmích jsou nejvýznamnějšími událostmi, které formují vztahy USA a Íránu dodnes. Od té doby neexistují mezi oběma zeměmi diplomatické styky. Íránský režim se profiluje jako výrazně protiamerický a protiizraelský, což je podpořeno i častými provokacemi. Spojené státy tak od revoluce vnímají Írán jako iracionální a nenávistný režim, u kterého není možné předvídat budoucí jednání. Na druhou stranu je však nutné si připomenout, že USA před íránskou revolucí podporovaly silně nedemokratický režim šáha především kvůli svým strategickým a ekonomickým zájmům.

Administrativa prezidenta Reagana zahájila v oblasti Perského zálivu ostřejší bezpečnostní politiku, která byla započata již prezidentem Carterem. Ještě před

propuštěním amerických rukojmích byl Írán napaden Irákem. Zpočátku konfliktu zůstaly USA neutrální, protože oba státy byly chápány jako nepřátelské vůči Spojeným státům. Irák však začal v konfliktu ztrácet a USA se rozhodly, že jej podpoří, protože po zkušenostech s íránskou revolucí nebylo pro USA přípustné, aby nový íránský režim dále posiloval. Roku 1982 tak byl Irák odstraněn ze seznamu států podporujících terorismus. Následně byl zařízen i transfer vojenského materiálu a Irák získával zpravodajské informace od USA. Přesto však v první fázi konfliktu Irák výrazně ztrácel. Spojené státy rozšířily sankce uvalené na Írán, když byly zahájeny protiteroristické kontroly a byl zastaven prodej materiálu dvojího užití. V roce 1984 došlo k obnovení diplomatických styků s Irákem (Yetiv 2008: 50-52). Strach USA z Íránu byl tak velký, že pro Spojené státy nebyl najednou problém se spojit s dřívějším nepřítelem a spolu se snažit zastavit nárůst moci Íránu. USA sledovaly v Perském zálivu svoje strategické i ekonomické zájmy a Írán se svojí snahou za každou cenu vyvážet islámskou revoluci byl vnímán jako destabilizující síla v regionu. Odpor Reaganovy administrativy vůči Íránu však nebyl až tak velký, jak se později ukázalo.

Prezident Reagan často veřejně označoval Írán jako tzv. outlaw state, který podporuje terorismus. To jeho administrativě přesto nezabránilo, aby s Íránem tajně navázala kontakty a prodávala Íránu americké zbraně. Aféra byla odhalena roku 1986 a získala označení Írán-Contras, protože peníze získané z nelegálního prodeje zbraní byly použity pro financování contras v Nikaragui. Dalším aspektem aféry bylo, že Írán za dodávku zbraní přislíbil propuštění sedmi amerických rukojmích, kteří byli drženi v Libanonu. Nakonec se navíc ukázalo, že zbraně putovaly do tábora Chomejního přívrženců. Tento čin porušoval jak prezidentova prohlášení, že s teroristy se nevyjednává, tak i americké zákony (Schaller 2007: 27-29). Díky tomu se ukázalo, že administrativa Spojených států dokáže být poměrně pragmatická a vystupovat proti vlastním klíčovým prohlášením, pokud se jedná o strategické zájmy státu. Írán a Irák se najednou mohou stát spojenci Spojených států, pokud to bude pro USA výhodné, i když byly považovány za jedny z největších nepřátel USA. Nic z toho však nezakrylo ponížení a ztrátu důvěryhodnosti, kterým musely USA čelit před svými arabskými spojenci v Zálivu.

Prezident Reagan v roce 1987 zavedl proti Íránu další sankce jako výsledek skandálu Írán-Contras. Důvodem se staly íránské útoky na komerční plavidla v Perském zálivu. To vedlo k zákazu vývozu vybavení určeného pro potápění a námořního

vybavení z USA do Íránu. Důležitějším aspektem však bylo, že byl zastaven veškerý import íránského zboží do USA. To se však nevztahovalo na ropné produkty pocházející z Íránu, které byly rafinovány ve třetích zemích a novinové a knižní publikace (Alikhani 2000: 155-157). Sankce se staly velmi důležitým prvkem ve vztazích Spojených států a Íránu. USA často deklarovaly, že jejich cílem je touto cestou zastavit íránskou podporu terorismu a financování jaderného programu. O úspěšnosti sankcí se vedou velké debaty a především v poslední době přístup Íránu k otázce vlastního jaderného programu dokazuje, že sankce nejsou tak účinné, jak USA a mezinárodní společenství očekávaly.

K nedůvěře mezi Íránem a Spojenými státy přispěl i incident, který se odehrál v roce 1988. Spojené státy posilovaly svou námořní přítomnost v Perském zálivu z toho důvodu, že Írán útočil na komerční lodě proplouvající Zálivem. Dne 2. července došlo k sestřelení íránského civilního dopravního letadla Iran Air let 665 střelou odpálenou z americké lodi USS Vincennes, protože Američané letadlo považovali za vojenské. Všech 290 cestujících na palubě zahynulo. Írán byl však již vyčerpán válkou s Irákem a nepřistoupil k žádné odvetné akci vůči USA. Na druhou stranu Írán incident spojený se zvýšenou vojenskou přítomností USA v Zálivu nechápal jako náhodu a vztahy mezi oběma státy se tím ještě více zhoršily. Přesto tento incident přispěl k rychlejšímu ukončení konfliktu mezi Íránem a Irákem (Takeyh 2009: 55-57).

Po ukončení irácko-íránské války vyšel Irák z tohoto konfliktu výrazně posílen na úkor Íránu. Díky tomu se Írán přesunul na druhé místo za Irák v zájmu USA o hrozby na Blízkém východě. Snaha o vyrovnaní moci Iráku spojenectvím s Íránem nepřipadala v úvahu díky špatným vztahům mezi oběma zeměmi. Spojené státy tak Írán stále považovaly za hrozbu v oblasti terorismu a jeho jaderného programu, ale jako vojenská hrozba již chápán nebyl. Po Chomejního smrti nastoupil jako prezident Íránu Rafsandžání, který se snažil zemi pozvednout ekonomicky, a ideologie se tak u něj dostala až na druhé místo (Yetiv 2008: 72-74). To však neznamená, že by nenávisť vůči Spojeným státům polevila. USA byly stále považovány za jasného nepřítele a Írán dále prováděl různé provokativní akce.

Cílem Clintonovy administrativy bylo posunout mírový proces na Blízkém východě do nové fáze. Za dvě hlavní potenciální ohrožení pro mírový proces na Blízkém východě byly považovány státy Írán a Irák, ale proti Íránu zpočátku nebyly

podnikány žádné výrazné akce, protože v centru amerického zájmu byl Irák. Byl to Izrael, který často přiměl USA k zahájení aktivit proti Íránu. Americká administrativa tak přijala politiku „dvojitého zadržování“ (Dual Containment), jež je zmíněna výše. Tato strategie znamenala zamezení Iráku i Íránu v porušení statu quo v oblasti Zálivu. V případě Íránu se jednalo především o zastavení jeho teroristických praktik, snahy o získání jaderných zbraní, ohrožování okolních zemí a porušování lidských práv vlastních občanů. To ale neznamenovalo snahu o odstranění íránského režimu či použití vojenské síly proti Íránu. Opatření tak měla především podobu nových sankcí a embarg (Pollack 2005: 260-263).

Americké sankce proti Íránu nebyly novou politikou. Uplatňovány byly již administrativou prezidenta Cartera po obsazení americké ambasády v Teheránu v roce 1979. Clintonova administrativa však tyto sankce výrazně posílila. Jak bylo zmíněno výše, významnou měrou přispěl k posilování opatření vůči Íránu i vliv Izraele, který se Íránu obával. To se projevilo např. prostřednictvím činnosti Americko-izraelského výboru pro veřejné záležitosti, který posílil svou aktivitu v oblasti přijetí přísnějších opatření vůči Íránu. V roce 1995 přijal prezident Clinton rozhodnutí o zákazu zapojení všech amerických společností v íránském ropném průmyslu. Rozhodnutí bylo ovlivněno i oznámením, že Írán se rozhodl uzavřít smlouvu s americkou těžební společností Conoco o rozvoji nových nalezišť, což by byl první takový kontrakt uzavřený se zahraniční společností od íránské revoluce. Následně Clinton zakázal všechny ekonomické transakce mezi oběma zeměmi. Zakázány byly i finanční transakce se zeměmi, které poskytovaly pomoc některému státu, který byl součástí amerického seznamu zemí podporujících terorismus. Nejdůležitější však byl Iran-Libya Sanctions Act (ILSA), který byl schválen roku 1996 a umožňoval USA uvalit sankce na zahraniční entitu, jež investuje v Íránu či Libyi více než 20 milionů dolarů ročně do energetického průmyslu (O'Sullivan 2003: 53-55).

Přesto však sankce nefungovaly tak striktně, jak byly oficiálně formulovány. Existovalo zde mnoho mezer, které Spojeným státům neumožňovaly uplatňovat efektivní ekonomický tlak na íránský režim. Např. se sankce nevztahovaly na prodej vybavení pro ropný a plynový průmysl, což značně omezovalo efekt amerických sankcí na íránský nejdůležitější průmysl. Těchto možností využívaly společnosti z mnoha států, včetně amerických firem. Dalším problémem bylo, že Iran-Libya Sanctions Act nikdy nebyl implementován v plné míře. Především zahraniční společnosti investující do

iránského energetického sektoru nebyly většinou trestány. Spojené státy navíc nevyužívaly všechny dostupné sankční nástroje, protože se snažily o zachování diplomatických jednání mezi oběma zeměmi (Kozhanov 2011: 146-147).

5.2 USA a KLDR

Špatné vztahy mezi Spojenými státy a KLDR existují již od samého počátku, tedy od korejské války. Po vstupu Číny do korejského konfliktu bylo ze strany Spojených států zvažováno použití jaderné zbraně, protože se USA domnívaly, že se jedná pouze o manévr socialistického bloku, jak odvrátit americkou pozornost od Evropy. Korejský poloostrov neměl pro USA zdaleka takovou důležitost jako Evropa. Generál Douglas MacArthur prezidentovi Trumanovi předložil plán na použití jaderných zbraní proti čínským jednotkám, který by počítal s případnou evakuací jihokorejských jednotek do Japonska. To však prezident odmítl (Lee 2006: 31). Návrhy na použití amerických jaderných zbraní v Severní Koreji spolu s následným rozmístěním taktických jaderných zbraní v jižní polovině Korejského poloostrova a americkou podporou jihokorejského politického režimu vyvolaly v Severokorejích pocit ohrožení. To vedlo až k rozvoji severokorejského jaderného programu, který se později stal hlavním tématem rozporů mezi Spojenými státy a KLDR po skončení studené války.

Avšak již administrativa prezidenta Reagana se začala tématem jaderného programu KLDR zabývat. Nejprve byly Spojené státy zaskočeny incidentem v Rangúnu v roce 1983, kde proběhl neúspěšný atentát na jihokorejského prezidenta, ale zemřeli někteří členové vládního kabinetu. Spojené státy tak začaly KLDR označovat jako outlaw state a volaly po mezinárodní izolaci místního režimu. Současně se sledováním teroristických aktivit KLDR však USA sledovaly i severokorejský jaderný program pomocí satelitů. V roce 1988 vypršela lhůta, do které měla mít KLDR vyřešen systém záruk s MAAE. I přesto však Reaganova administrativa v roce 1988 zahájila iniciativu, podle které mělo docházet k neformálnímu setkávání diplomatů obou zemí, a USA umožnily KLDR nákupy amerických potravin i jiných humanitárních zásob (Shin 2010: 139-140).

Tato iniciativa se nazývala pekingské rozhovory a jejich cílem bylo omezit izolaci KLDR a zlepšení vztahů mezi oběma Korejemi. Spojené státy však již na

začátku oznamovaly, že odmítají rušení sankcí uvalených na KLDR. Rozhovory také nebyly vedeny na úrovni velvyslanců a nejednalo se tak o oficiální jednání. Spojené státy po KLDR požadovaly, aby byly zlepšeny vztahy s Korejskou republikou, podepsána smlouva s MAAE o jaderných zárukách, navráceny ostatky amerických vojáků z korejské války. Dále měla být budována vzájemná důvěra např. pomocí zrušení prodeje severokorejských zbraní do zahraničí, včetně prodeje raket na Blízký východ. Zrušena měla být protiamerická propaganda a KLDR měla poskytnout důkazy, že již nepodporuje terorismus. Pozornost vzbuzovalo i nedodržování lidských práv v KLDR. Severní Korea na oplátku požadovala stažení amerických jednotek z Jižní Koreje, povýšení rozhovorů na jednání na vysoké úrovni a odstranění KLDR ze seznamu států podporujících terorismus. Severní Korea vždy musela učinit první krok. Jednání však komplikoval fakt, že KLDR stále nepodepsala smlouvu s MAAE o systému záruk (Lee 2006: 130-132).

Zde je možné vidět velký rozdíl v americkém vnímání Íránu a KLDR. Írán byl jasným předním nepřitelem USA již krátce po íránské revoluci. Jeho pozice nejnebezpečnějšího státu na Blízkém východě byla na určitou dobu vystřídána Irákem, přesto byl Írán stále v centru zájmu americké administrativy i amerických médií. To samé však neplatí o KLDR, k níž se hlavní pozornost začala upírat až v době skončení studené války a rozpadu SSSR. To souvisí s celkovými změnami mezinárodního prostředí a především odhalením nových objektů v prostoru jaderného reaktoru v Jongbjonu. Írán i KLDR byly velkými podporovateli terorismu právě před skončením studené války a obě země vyvíjely jaderné programy, které nebyly čistě pro energetické účely, přesto to byl Írán, který ve Spojených státech vzbuzoval větší obavy i pozornost. S největší pravděpodobností se jednalo právě o zkušenost s aférou s americkými rukojmími, která do značné míry ovlivnila uvažování Spojených států. Dále je nutné brát v potaz, že Írán má velký strategický význam díky svým velkým zásobám ropy a hlavně zemního plynu. KLDR byla na druhou stranu během studené války součástí bloku socialistických států, díky čemuž se nacházela pod ochranou Sovětského svazu a Čínské lidové republiky. Spojené státy v této době nebyly příliš ochotné zasahovat do dění v socialistickém bloku. Po skončení bipolárního konfliktu se však situace uvolnila a mnozí očekávali, že Korejský poloostrov bude moci dosáhnout podobného sjednocení jako v případě Německa. Dále se také ukazovalo, že po rozpadu východního bloku bude KLDR potřebovat značnou mezinárodní pomoc.

Administrativa prezidenta George H. W. Bushe se rozhodla ostatní důležité aktéry (Sovětský svaz, Japonsko, Čína a Korejská republika) informovat o existenci rozsáhlého jaderného komplexu v Jongbjonu. Cílem bylo vyvolat mezinárodní tlak na KLDŘ, aby byly podepsány záruky MAAE a předešlo se tak výrobě severokorejských jaderných zbraní. Situace však byla komplikována faktem, že Spojené státy měly stále umístěny své jaderné zbraně v Jižní Koreji. Bushova administrativa začala uvažovat o odstranění těchto zbraní, ale na druhou stranu zde existovala obava z reakce jihokorejské strany. Prezident Bush poté vyzval ke stažení amerických taktických jaderných zbraní po celém světě. V roce 1992 byla podepsána dohoda mezi oběma Korejemi o denuklearizaci Korejského poloostrova, povolena inspekce MAAE a Spojené státy přislíbily jednání na nejvyšší úrovni (Shin 2010: 140). Spojené státy v této době ještě věřily, že je možné s KLDŘ úspěšně vyjednávat a dosáhnout tak cíle, že Severní Korea se nepokusí vyrábět jaderné zbraně. V tu dobu však již měla KLDŘ jiné plány a postupně vyráběla plutonium z vyhořelého jaderného paliva v reaktoru v Jongbjonu, které mělo být použito pro výrobu jaderných zbraní.

V lednu 1992 KLDŘ podepsala i dohodu s MAAE o systému záruk a v dubnu dorazili do KLDŘ inspektoři MAAE, kteří odhalili mnoho rozporů mezi tím, co Severokorejci tvrdili, a tím, co bylo nalezeno v areálu v Jongbjonu. Na základě toho požadovala MAAE další inspekce, což KLDŘ striktně odmítla a rozhodla se odstoupit od Smlouvy o nešíření jaderných zbraní. Pro odstoupení je však nutné dodržet tříměsíční čekací lhůtu. Po tuto dobu Clintonova administrativa nepřistoupila k žádným krokům a nedala KLDŘ na výběr žádnou jinou možnost. Těsně před vypršením lhůty se KLDŘ rozhodla své odstoupení od Smlouvy o nešíření jaderných zbraní zastavit. Přesto však KLDŘ začala v roce 1994 připravovat své vyhořelé jaderné palivo pro výrobu plutonia, což vedlo k americké hrozbě, že USA jsou připraveny na letecký útok na jaderná zařízení v Jongbjonu. Bývalý prezident Jimmy Carter se rozhodl podniknout cestu do Pchjongjangu, aby se zde setkal se severokorejským vůdcem Kim Ir-senem, který nakonec souhlasil, že KLDŘ ukončí činnost reaktoru v Jongbjonu a výměnou za to získá dva jaderné lehkovodní reaktory. Tyto závěry byly následně zaneseny do dohody obou států (Chang 2006: 25-28). Tato rámcová dohoda nebyla porušena až do následující severokorejské jaderné krize, která nastala v roce 2002. To však již byla záležitost administrativy prezidenta G. W. Bushe.

Dalším problémem bylo, že nikdo v této době přesně nevěděl, zda již KLDR nedisponuje určitým nízkým počtem jaderných zbraní. Během inspekci MAAE se zjistilo, že KLDR již několikrát plutonium vyráběla, ale o existenci zbraní bylo možné jen spekulovat. V případě, že by určité jaderné zbraně KLDR měla, pak by dohoda mezi USA a Severní Koreou ztrácela smysl, protože pouze zastavovala činnost reaktoru v Jongbjonu. S jistotou bylo možné o existenci severokorejských jaderných zbraní mluvit až po prvním jaderném testu. Clintonovy oponenti považovali vyjednanou rámcovou dohodu za nedostatečnou a chápali ji jako porušení prezidentova slibu, že nedovolí KLDR výrobu vlastní jaderné zbraně. Stále zde totiž byla pravděpodobnost, že KLDR již vlastní zbraň má (Sigal 1998: 94).

Důležitou součástí rámcové dohody mezi USA a KLDR byl závazek normalizovat politické i ekonomické vztahy obou zemí. Měly tak být zrušeny překážky obchodu a vytvořeno diplomatické zastoupení v obou zemích. I přes určité obtíže se však vztahy mezi Severní Koreou a Spojenými státy zlepšovaly. Občas se objevil nesouhlas Severokorejců s některými postupy USA, přesto zde však byl pokrok. Docházelo k oficiálním návštěvám, diskuzím o humanitární pomoci i debatám o prodeji raket. V roce 1997 byly zahájeny čtyřstranné rozhovory (KLDR, Korejská republika, Čínská lidová republika, USA) v Ženevě. V roce 1998 však došlo k negativnímu zvratu, když KLDR odpálila svou raketu Taepodong-1 směrem přes Japonsko, což USA i Japonsko značně znepokojilo. Bilaterální jednání mezi USA a KLDR spolu s čtyřstrannými rozhovory nepřinesla žádné výsledky. Severní Korea namítala, že projekt na výstavbu lehkovodních reaktorů nikam nevede a USA mají zpoždění s dodávkami topného oleje. Nakonec bylo dosaženo dohody o obnovení jednání, avšak určité napětí stále zůstávalo. Následně bylo KLDR nabídnuto zmenšení některých amerických sankcí výměnou za to, že KLDR neuskuteční druhý test rakety Taepodong (Scalapino 2006: 147-149).

V roce 2000 došlo ke zrušení některých sankcí, které byly Spojenými státy uvaleny na KLDR již na počátku korejské války a zpřísněny po útoku na letadlo Korean Airlines v roce 1987. Díky tomu tak skončil zákaz exportu do KLDR, severokorejské zboží mohlo být s povolením importováno do USA, cestovní pasy Spojených států byly platné pro cesty do KLDR, Američané nepotřebovali další povolení americké vlády a americké cestovní kanceláře mohly organizovat zájezdy do KLDR. Severní Korea však usilovala především o vyškrtnutí ze seznamu států podporujících terorismus, protože

Spojené státy blokují členství takových států v Mezinárodním měnovém fondu a Světové bance (Chang 2007: 45-46). Clintonova administrativa se vůči KLDR vyznačovala obecně mírnější politikou a určitou snahou o reciproční ústupky. Jak již bylo zmiňováno výše, tato politika měla velké množství oponentů, kteří tvrdili, že takový postup je nedostatečný. To se projevilo především s nástupem administrativy prezidenta G. W. Bushe.

Velmi podstatnou roli ve vztazích mezi KLDR a Spojenými státy hraje humanitární pomoc. Tato pomoc je KLDR poskytována Spojenými státy od roku 1995 především v podobě potravin a energetických dodávek. Energetické dodávky byly poskytovány prostřednictvím Energetické rozvojové agentury Korejského poloostrova (Korean Peninsula Energy Development Organization – KEDO), která byla vytvořena za účelem výstavby dvou nových severokorejských jaderných reaktorů. Většina potravinové pomoci USA byla zasílána prostřednictvím Světového potravinového programu OSN (WFP). Od roku 2001 však potravinová pomoc zasílaná pomocí WFP silně klesala, protože KLDR neumožňovala kontrolu skutečného cíle potravin. V roce 2005 KLDR oznámila, že od následujícího roku nebude již přijímat od OSN humanitární pomoc, ale požaduje rozvojovou spolupráci. WFP tak ukončilo svou činnost na konci roku 2005 a zahraniční neziskové organizace musely opustit zemi (Manyin 2006: 1-3). Od roku 1995 Spojené státy dodávaly KLDR topný olej prostřednictvím KEDO, ale po roce 2002 dodávky skončily, protože bylo zjištěno, že KLDR má tajný program na obohacování uranu. Od té doby se aktivity KEDO postupně utlumovaly, až zanikly (Manyin 2006: 5-6).

Jak se v poslední době ukazuje, je to právě humanitární a rozvojová pomoc, která by mohla sloužit jako páka proti jadernému programu KLDR. Již v minulosti byla KLDR ochotna opět jednat o zastavení svého jaderného programu výměnou za potravinovou pomoc, kterou země vyžaduje od skončení bipolárního konfliktu, kdy byla ukončena i podpora od ostatních států východního bloku. Ekonomický stav země není dodnes dostatečný, aby byla země schopna vyprodukovat dostatek potravin a předejít tak dalším hladomorům, které proběhly v 90. letech minulého století.

6 Administrativa prezidenta George W. Bushe a rogue states

Cílem následující části je nastínit postup administrativy prezidenta George W. Bushe vůči Íránu a KLDR vzhledem ke dvěma sledovaným znakům – snaha o získání zbraní hromadného ničení a podpora terorismu. Nejprve bude nutné nastínit celkový postoj vůči konceptu rogue states a následně bude pozornost věnována konkrétním použitým strategiím.

Již od samého počátku se Bushova zahraniční politika profilovala jako unilateralistická a militaristická. Během svých dvou volebních období prezident Bush představil proaktivní doktrínu založenou na preemptivních zákrocích a potlačení reaktivního jednání. To se v případě proliferace zbraní hromadného ničení projevovalo v preemptivních úderech, preferenci protiraketové obrany a zamezení přístupu k jaderným technologiím. Současně došlo i k omezení americké podpory ve smlouvách založených režimů nešíření zbraní hromadného ničení. Spojené státy v tomto období preferovaly ad-hoc vytvořené koalice před stálými aliancemi a těžily z rozporů mezi státy Evropské unie, které navíc podporovaly. Administrativa prezidenta Bushe se vyznačovala i snahou spojit světové mocnosti v boji proti terorismu (Daalder, Lindsay 2003: 2-3).

Již během kampaně před prezidentskými volbami 2000 se ukázalo, že zahraniční politika nepatří mezi domény budoucího prezidenta George W. Bushe. Jeho zájem se soustřeďoval především na politiku domácí, ale americké prezidentské volby se tradičně nevyhrávají na základě zahraničních témat. Bushova původní představa zahraniční politiky Spojených států tak znamenala silné prosazování amerických hodnot v zahraničí a protiraketovou obranu. Během své kampaně Bush zdůrazňoval potřebu osvobodit lidi po celém světě od nadvlády diktátorů. V případě protiraketové obrany budoucí prezident neviděl důvod, proč zachovávat v platnosti ABM smlouvu (Anti-Ballistic Missile Treaty), když Ruská federace již nadále není nepřitelem Spojených států, a podle Bushe větší nebezpečí USA hrozí ze strany rogue states a jejich snahy o získání zbraní hromadného ničení (Moens 2004: 35-36).

George W. Bush měl během své kampaně celou řadu poradců pro zahraniční politiku. Nejdůležitější z nich byla Condoleezza Riceová, která ve svém článku pro Foreign Affairs ostře argumentovala proti multilateralismu prezidenta Clintona, který

často Spojené státy vedl do situace, jež pro ně nebyla nijak výhodná a měla pouze symbolickou hodnotu. Cílem budoucí americké administrativy by se tak mělo stát prosazování národních zájmů ve spolupráci se státy, které sdílejí americké hodnoty (Rice 2000: 47-48). Jako jedna z priorit americké zahraniční politiky zde byly uvedeny i rogue states a nutnost vypořádat se s nimi. Kritizováno bylo snižování armádního rozpočtu, které provedla Clintonova administrativa, protože za takové situace nebude možné ubránit světový mír. Odsuzováno bylo i zapojení armády v případě humanitárních krizí či nation-buildingu, pokud nezapadá mezi americké strategické zájmy (Rice 2000: 50-53). Postup Clintonovy administrativy je kritizován i v případě postupu vůči rogue states, který byl podle Riceové příliš mírný. Dle jejího názoru by měla budoucí americká administrativa proti takovým režimům použít dva nástroje. Prvním z nich je klasické odstrašení a druhým nástrojem by se měla stát protiraketová obrana. Íránu je pak věnována zvláštní pozornost, protože se svými činy pokouší změnit celosvětový řád a ohrožuje ostatní státy na Blízkém východě, což je pro USA region s velkým strategickým významem (Rice 2000: 60-61).

Podle Frasera Camerona (2002: 27) se Clintonova administrativa snažila navenek prezentovat multilaterálně, avšak často přistupovala k čistě unilaterálním krokům. Mezi ně patřil např. postoj při vyjednávání podoby Mezinárodního trestního soudu či nesouhlas s konvencí o zákazu nášlapných min. Dále sem patřilo i americké bombardování cílů v Súdánu a Afghánistánu následující po teroristických útocích na americké ambasády v Keni a Tanzanii v roce 1998. Tomu odpovídá i článek Condoleezy Riceové, ve kterém používá silnější rétoriku, ale ve výsledku se navrhaná opatření budoucí administrativy stále pohybují v rámci většinového internacionalistického proudu a zdaleka se nejednalo o názory některých členů Republikánské strany, kteří prosazovali téměř izolacionismus USA (Cameron 2002: 29). To poukazuje na obecnější problém amerických administrativ, ve kterých často existuje zásadní rozdíl mezi rétorickou rovinou jejich představitelů a skutečným jednáním. Této problematice však bude pozornost věnována později.

Po nástupu k moci prezident mnoho svých slibů z volební kampaně nesplnil. Nedošlo k navýšení armádního rozpočtu a okamžitému odstoupení od ABM smlouvy. Vztahy s Čínou a Ruskem byly udržovány v původní podobě administrativy prezidenta Clintona. Na druhou stranu však v případě opuštění multilateralismu prezident Bush dodržel slovo. Došlo k uvolnění vazeb s některými multilaterálními institucemi, např.

byl stažen podpis USA pod Kjótským protokolem a Římským statutem Mezinárodního trestního soudu. Spojené státy se také dále neúčastnily mírových jednání mezi Izraelem a Palestinou a to samé se stalo v případě jednání s KLDK, se kterou prezident Bush odmítl vyjednávat a vytrval v její další izolaci. Bushova administrativa zpočátku věnovala minimální pozornost terorismu a protiteroristickým opatřením, což bylo v kontrastu s předchozími léty administrativy prezidenta Clintona. Obrat v americké administrativě však nastal po událostech 11. září 2001 (Zaborowski 2008: 24-27).

Teroristické útoky z 11. září významně změnilly situaci ve Spojených státech a samozřejmě i přístup Bushovy administrativy. Témata, která byla dříve prioritní, byla odsunuta do pozadí a naopak. Pro administrativu, pro kterou byla původně zásadní domácí témata, se najednou zahraniční politika stala prakticky tím nejdůležitějším. Terorismus se tak dostal do popředí amerického zájmu a byla započata válka proti terorismu, jejíž hlavní pozornost byla soustředěna na Al-Kaidu. Záhy Spojené státy začaly od Talibanu požadovat vydání Usámy bin Ládina a skončení veškerých operací Al-Kaidy. Prezident Bush si současně zajistil podporu dalších světových velmocí – Číny a Ruska. Vojenská kampaň v Afghánistánu byla poměrně rychlou záležitostí a již v prosinci 2001 se podařilo dobýt všechna větší města. To byl však pouze začátek daleko rozsáhlejší války proti terorismu, jejíž rozsah již od samého počátku budil rozpory v Kongresu i samotném týmu prezidenta Bushe (Herrmann, Reese 2004: 204-206).

Po teroristických útocích z 11. září 2001 došlo k vytvoření tzv. Bushovy doktríny, která poskytovala poměrně komplexní obraz postupu Spojených států v zahraniční politice pro následující období. Přesto však nikdy nebyla formálně artikulována jako ucelená vize. Hlavní prvky doktríny byly zveřejněny především pomocí projevů prezidenta Bushe a oficiálních dokumentů. Jedná se tak např. o projevy o stavu Unie v letech 2002 a 2003, projev ve West Pointu a Národní bezpečnostní strategii z roku 2002. Když byl prezident Bush zvolen i pro své druhé volební období, prvky doktríny byly ve velké míře obsaženy v jeho inaugurační řeči a projevu o stavu Unie z roku 2005. Podle Roberta Singha (2006: 12) Bushova doktrína obsahuje čtyři základní body: možnost preemptivní války, spojení zbraní hromadného ničení a mezinárodního terorismu, změna režimů v rogue states a prosazování demokracie. Robert Jervis (2005: 79) definuje čtyři základní komponenty doktríny poněkud odlišně. Jedná se o silnou víru v to, že domácí politický režim silně determinuje zahraniční

politiku a s tím spojené přesvědčení, že nastal čas pro změnu mezinárodní politiky. Druhým komponentem je vnímání velkých hrozeb, které mohou být eliminovány pouze pomocí neobvyklých prostředků (především preemptivní válkou). Třetím znakem je ochota jednat unilaterálně, pokud je to nezbytné, a posledním znakem je představa, že mír a stabilita ve světě vyžadují přední postavení USA ve světové politice.

Již v úvodu svého velmi emotivního projevu o stavu Unie z roku 2002 prezident Bush označil Spojené státy za zemi, která se nachází ve válce, a celý svět musí čelit bezprecedentnímu nebezpečí. Počáteční úspěchy v Afghánistánu byly označeny pouze za začátek války proti terorismu. Cílem Spojených států bylo dopadnout teroristy a postavit se režimům, které jejich činnost podporují, a snaží se získat zbraně hromadného ničení. Hned několik států bylo přímo označeno jako rogue states, proti kterým je nutné, aby Spojené státy zasáhly, protože tyto režimy představují zlo. Jednalo se o KLDR, která se snaží získat jaderné zbraně a raketové technologie, Írán, který usiluje o získání zbraní hromadného ničení a exportuje teror, Irák, jež projevuje odpor vůči Spojeným státům, podporuje terorismus a vyvíjí zbraně hromadného ničení. Zdůrazňováno bylo i špatné zacházení těchto států s vlastními občany. Dohromady byly vyjmenované státy označeny jako osa zla, která ohrožuje mír ve světě, snaží se získat zbraně hromadného ničení a může je poskytnout i teroristickým skupinám. Cestou, jak rogue states zastavit, je omezení přístupu těchto států k jaderným technologiím a pomocí protiraketové obrany. Zdůrazněna byla i vůdčí role Spojených států v procesu celosvětového prosazování svobody, spravedlnosti a demokracie (The President's State of the Union Address 2002).

Zajímavé je povšimnout si, že prezident Bush ve svém projevu definoval rogue states na základě dvou znaků: snahy o získání jaderných zbraní a podpory terorismu. U všech států označených za součást osy zla byla zdůrazněna snaha o získání zbraní hromadného ničení. V případě podpory terorismu tomu tak není. Ta nebyla zmíněna pouze v případě KLDR. To by odpovídalo výše zmíněné skutečnosti, že KLDR od skončení bipolárního konfliktu nepřistupuje k teroristickým praktikám, jako tomu bylo v minulosti, a za stát podporující terorismus byla označována především ve spojitosti se svým jaderným programem. Druhým zajímavým faktem je, že u Iráku byl zdůrazňován odpor, který předvádí ve vztahu k USA. Takový znak rogue states totiž přesně odpovídá kritice celého konceptu, která zdůrazňuje, že Spojené státy jako rogue states označují země, jež se nepodvolí jejich vůli.

V projevu je také patrné často zdůrazňované označování teroristů a rogue states jako „zlo“. Jedná se o typické rozlišování na dobro a zlo, jež automaticky implikuje, že Spojené státy jsou v tomto vztahu tím dobrým. S tím je počítáno i v případě prosazování demokracie kdekoliv na světě, o což se budou Spojené státy jako vůdčí velmoc snažit. Automaticky je počítáno s tím, že americké hodnoty jsou univerzální a vhodné kdekoliv na světě. Na druhou stranu zde však není věnována taková pozornost preemptivnímu zákroku proti rogue states. Tato možnost je konkrétně rozebrána v Národní bezpečnostní strategii USA z roku 2002, která je nejdůležitějším dokumentem Bushovy administrativy, jež zachycuje základní znaky Bushovy doktríny.

Národní bezpečnostní strategie USA z roku 2002 v mnoha bodech odpovídá Bushovu projevu o stavu Unie ze stejného roku. Ve stejném duchu se zabývá prosazováním demokratických hodnot po celém světě pomocí různých prostředků. Dalším významným tématem je válka proti terorismu, kterou bylo nutné vést celosvětově, a pomocí komplexních nástrojů. Terorismus spolu s rogue states byly považovány za dvě hlavní hrozby, kterým musí Spojené státy i jejich spojenci čelit. Rogue states zde byly vypořádány na základě několika znaků, které podle Národní bezpečnostní strategie všechny tyto režimy sdílejí. Jednalo se o ohrožování vlastních občanů, neuznávání mezinárodních smluv a ohrožování sousedních států, pokusy o získání zbraní hromadného ničení, sponzorování terorismu, neuznávání základních lidských hodnot a vyjadřování nenávisti vůči Spojeným státům. Jako rogue states byly ve strategii označeny konkrétně dva státy – Irák a KLR, oba z důvodu získávání zbraní hromadného ničení. Boj proti takovým režimům měl být založen na proaktivní preemptivní akci, protože klasické odstrašení platné během studené války podle strategie proti rogue states nefunguje. Jaderné zbraně nejsou pro tyto režimy zbraní poslední možnosti. Podle strategie z roku 2002 současné mezinárodní právo neodpovídalo hrozbě, které musejí Spojené státy čelit v důsledku akcí teroristických skupin a rogue states, a proto USA musely přistoupit k preemptivní akci, která bude odpovídat stavu hrozby (The National Security Strategy of the United States of America 2002).

Jak již bylo zmíněno, Národní bezpečnostní strategie z roku 2002 se v mnoha aspektech shoduje s Bushovým projevem o stavu Unie. Možné je najít i prakticky stejné formulace, přesto je v případě strategie více rozveden koncept rogue states, který zde má definovány některé znaky navíc. Jedná se o poškozování základních lidských práv

občanů těchto režimů, neuznávání mezinárodních smluv, ohrožování okolních států, neuznávání lidských hodnot a také nenávisť vůči Spojeným státům. Jak již bylo zmíněno výše, tato kritéria jsou poměrně sporná, protože ne všechny rogue states je naplňují a naplňovaly. Pozornost budí i subjektivní kritérium nenávisť ke Spojeným státům, které jako kritérium opravňující k použití preemptivního útoku vůči takovému režimu jen těžko obstojí jako známka hrozby pro Spojené státy. Jako rogue states jsou však ve strategii označeny pouze dva státy – KLDK a Irák. Írán tak na rozdíl od projevu o stavu Unie tentokrát chybí. Za pozornost však stojí ospravedlnění použití preemptivního úderu, kterému je ve strategii věnován poměrně velký prostor. Bushova administrativa zde tak prosazuje myšlenku, že mezinárodní právo není připraveno na hrozbu vytvářenou rogue states a mezinárodním terorismem, a tím pádem se Spojené státy mohou za určitých podmínek dopouštět jeho porušování za účelem své obrany. Jedná se o jeden z charakteristických znaků Bushovy doktríny.

Neexistuje shoda mezi akademiky o tom, do jaké míry události teroristických útoků z 11. září 2001 změnily přístup Bushovy administrativy k americké zahraniční politice. Jak již bylo nastíněno výše, zahraniční politika nepatřila k hlavnímu zájmu Bushovy prezidentské kampaně ani prvních měsíců v Bílém domě. Podle Roberta Singha (2006: 14-15) útoky z 11. září fungovaly jako katalyzátor, bez něhož by se charakteristické znaky Bushovy zahraniční politiky vůbec neobjevily nebo by nebyly prezentovány tak konzistentním způsobem. Na druhou stranu mnohé klíčové body Bushovy doktríny existovaly již před teroristickými útoky. Jednalo se např. o prosazování národních zájmů, nedůvěru v multilaterální instituce, některé mezinárodní smlouvy byly chápány tak, že porušují národní zájmy (ABM smlouva, Kjótský protokol, Římský statut Mezinárodního trestního soudu). Podobným způsobem argumentuje i Marcin Zaborowski (2008: 39), podle kterého existuje jistá kontinuita v podobě Bushovy zahraniční politiky před útoky Al-Kaidy a po nich. Podle Zaborowskiho byla Bushova zahraniční politika ovlivněna tradicí amerického nacionalismu spíše než neokonzervatismem. Prvky Bushovy doktríny jako soběstačnost a unilateralismus byly viditelné již před útoky. Relativně novým prvkem zahraniční politiky po 11. září tak byl především preemptivní úder.

Nejviditelnějším projevem Bushovy doktríny se stal útok na Irák Saddáma Husajna, který byl opakovaně označován jako rogue state a obviňován z držení zbraní hromadného ničení. Jako příčina pro americkou invazi bylo uvedeno hromadění

chemických, biologických i jaderných zbraní a neochota spolupracovat s MAAE⁶. Na základě rezoluce Rady bezpečnosti OSN z listopadu 2002 a dalších dvou rezolucí z období poslední války v Zálivu se Spojené státy spolu s některými dalšími státy (především Velkou Británií) rozhodly jednat, čemuž některé státy oponovaly⁷. Zde se tak projevila proklamovaná ochota Spojených států jednat unilaterálně a bez souhlasu OSN, pokud budou v sázce strategické zájmy USA. Dále se jednalo o akci, která byla čistě preemptivní, protože v danou chvíli Spojené státy nečelily bezprostřední hrozbě a nejednalo se tak o sebeobranu podle Charty OSN. Navíc se později ukázalo, že v Iráku nejsou důkazy o existenci zbraní hromadného ničení⁸. Podle Bushovy doktríny byla následně započata demokratizace země, která měla vést ke změně zahraniční politiky Iráku.

Bushova administrativa se od samého počátku snažila odlišit od předchozí administrativy prezidenta Clintona. V rétorické rovině prezident Bush a jeho zahraniční politika opravdu znamenali významnou změnu. Rétorika prezidenta a jeho administrativy, která se v mnoha ohledech jevila jako silně ideologická, však nic nevypovídá o skutečných činech a postupech administrativy vůči rogue states (konkrétně Íránu a KLDŘ), které se staly jedním z nejdůležitějších témat americké zahraniční politiky. Úkolem následující části bude především nastínit postup administrativy prezidenta George W. Bushe vůči sledovaným znakům rogue states s ohledem na jejich reálnou podobu, která byla popsána výše v textu.

Írán byl prezidentem Georgem W. Bushem označen v projevu o stavu Unie z počátku roku 2002 jako součást tzv. osy zla, jež zařazovala KLDŘ, Irák a Írán do společné kategorie rogue states. Na první pohled se tak může zdát, že tyto tři státy vytvářely homogenní skupinu na základě společných znaků, a Bushova administrativa se chystá touto skupinou zabývat jako celkem. To však vyvrací Daalder a Lindsay (2003: 128), podle kterých byl celý koncept osy zla vytvořen s hlavním cílem vypořádat se především s Irákem. Již dva týdny po zveřejnění konceptu osy zla oznámil Bushův první ministr zahraničí Colin Powell Kongresu, že cílem americké administrativy v případě KLDŘ a Íránu je dialog a neexistují tak žádné válečné plány proti těmto

---

⁶ BBC, 2003, In quotes: Reasons for the Iraq war, http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/2948068.stm (25. 3. 2012)

⁷ The Economist, 2003, A delicate balance, <http://www.economist.com/node/1648347> (25. 3. 2012)

⁸ The Economist, 2004, Saddam Hussein's weapons mirage, <http://www.economist.com/node/2384510> (25. 3. 2012)

státům. Takové ujištění se však nijak netýkalo Iráku, kde měla americká administrativa v plánu odstranit Saddáma Husajna (Daalder, Lindsay 2003: 128). V roce 2003 proběhla americká invaze do Iráku. Ostatní dva státy ze skupiny však nesdílely stejný osud a postup americké administrativy byl v jejich případě odlišný. To souvisí i s faktem, že zařazení takto odlišných států do stejné skupiny je značně problematické. Na první pohled je viditelné jiné geopolitické postavení těchto států. V tomto případě má oblast východní Asie pro Spojené státy jiný význam než v případě Blízkého východu. Nutné je povšimnout si i významu jednotlivých rogue states, které také není shodné. V neposlední řadě se jedná také o samotné naplňování kritérií konceptu, které se liší. Této problematice bude věnována pozornost v následujících částech textu.

6.1 Administrativa prezidenta George W. Bushe a Írán

Jak již bylo zmíněno výše, administrativa prezidenta Bushe se snažila všemožně odlišit od administrativy prezidenta Clintona. Ta se po nástupu íránského reformistického prezidenta Chatámího rozhodla zmírnit americké sankce vůči Íránu a umožnit tak zlepšování vzájemných vztahů mezi oběma zeměmi. Na druhou stranu však v klíčových sporných bodech (proliferace zbraní hromadného ničení, podpora terorismu a mírový proces na Blízkém východě) nedošlo ke zlepšení situace a na konci funkčního období prezidenta Clintona došlo k opětovnému zhoršení vztahů mezi Spojenými státy a Íránem (Zaborowski 2008: 62-63).

Podle Parsiho (2007: 223-224) se po nástupu prezidenta Bushe do úřadu v Íránu očekávalo, že se vrátí kurz zahraniční politiky jeho otce George H. W. Bushe, který na rozdíl od Clintona prosazoval ostřejší politiku vůči Izraeli s cílem stažení Izraelců z palestinských území, uplatňoval větší ohleduplnost k zájmům arabských spojenců USA a propagoval energetickou politiku, která neomezovala americký ropný průmysl včetně rozsáhlých ropných trhů v Íránu. Po vítězství George Bushe v prezidentských volbách se také hned v Izraeli objevily obavy, že nová administrativa zmírní sankce vůči Íránu a sníží tlak na omezení íránského jaderného programu. Nová administrativa se tak zpočátku i projevovala, když prezident Bush prohlašoval, že plánuje zintenzivnit dialog mezi Spojenými státy a Íránem (Kozhanov 2011: 147). Takové jednání ale vlastně znamenalo především pokračování kurzu, který nastavila už Clintonova administrativa, vůči které se prezident Bush snažil za každou cenu vymezit.

Otázka Íránu však rozhodně zpočátku nebyla v popředí zájmu zahraniční politiky Bushovy administrativy. Navíc nebylo jasné, jaký způsob postupu by měly Spojené státy zvolit. Otázka Íránu silně rozdělovala administrativu prezidenta Bushe – zastánci tvrdé linie požadovali svržení íránského režimu, ale nebyli ochotni vynaložit potřebné prostředky k naplnění cíle, protože jejich hlavním zájmem byl Irák. Přesto byli schopni dostatečně omezit vliv liberálního křídla. Výsledkem bylo, že otázka Íránu nebyla zpočátku příliš řešena. Tato situace pokračovala až do teroristických útoků 11. září 2001 (Pollack 2005: 343-344). Dělicí linie se však projevovala ve většině otázek týkajících se volby strategie vůči Íránu po celou dobu trvání Bushovy administrativy, jak bude vylíčeno v následující části práce.

Po teroristických útocích na Spojené státy se pro Írán otevřela nová možnost navázat spolupráci, která by vylepšila jeho pozici. Po útocích Írán vyjadřoval soucit s tím, co Spojené státy postihlo, často v daleko větší míře než v případě amerických spojenců v oblasti Blízkého východu. Prezident Chatámí se rozhodl USA pomoci s jejich bojem proti Talibanu (Ansari 2006: 163-164). Administrativa prezidenta Bushe však neměla zájem spolupráci mezi oběma zeměmi rozšiřovat na vyšší úroveň a rozhodla se dialog s Íránem ukončit. Podle Davida Hastingsse Dunna (2007: 22) se jednalo pro Spojené státy o promarněnou šanci, protože íránský režim nebyl spojencem Talibanu a Spojeným státům nabízel podporu v podobě záchrany sestřelených pilotů či doplňování paliva. Írán se stal součástí jednání 6+2 (šest států sousedících s Afghánistánem – Írán, Pákistán, Tádžikistán, Uzbekistán, Turkmenistán, Čína plus USA a Rusko), ve kterých projevoval značný zájem o pomoc v boji proti Talibanu. Pro ještě užší spolupráci mezi USA a Íránem byla vytvořena menší skupina pod záštitou OSN a díky prvnímu jednání v Ženevě byla skupina nazývána Ženevskou kontaktní skupinou. Írán se do jednání se Spojenými státy zapojoval velmi konstruktivně a aktivně. To samé platilo pro Operaci trvalá svoboda. Po svržení Talibanu na konci roku 2001 sehrál Írán kritickou roli v mezinárodních snahách o vytváření nové afghánské vlády a zavázal se pomoci s rekonstrukcí Afghánistánu (Pollack 2005: 346-347).

Zastánci tvrdé linie obklopující prezidenta Bushe si však prosadili zahraniční politiku orientovanou na zájmy Izraele a jeho předsedy vlády Ariela Šarona, který Írán chápal jako hlavní hrozbu pro region (Newhouse 2004: 79). V dané době docházelo k posilování revolučních prvků v Íránu, které prosazovaly větší spolupráci s teroristickými skupinami na Blízkém východě, především Hizballáhem, Hamásem a

Palestinským islámským džihádem. Veškeré íránské snahy o větší spolupráci s USA pak byly ukončeny v lednu 2002 objevem obchodní lodě Karine-A, která mířila do palestinského pásma Gazy s nákladem íránských zbraní (Kemp 2004: 107). Tato loď byla zajata izraelskými ozbrojenými jednotkami, které zde objevily padesát tun zbraní různého druhu. Palestinská samospráva označila informaci za izraelskou propagandu (Philps 2002).

Tyto události předznamenaly další vývoj situace. Veškerá úspěšná spolupráce mezi Spojenými státy a Íránem týkající se Afghánistánu byla zapomenuta a na počátku roku 2002 prezident Bush označil Írán jako součást osy zla, což bylo ospravedlněno existencí íránského jaderného programu a podporou terorismu. Jak poukazuje Bob Woodward (2004: 86-87) výraz „osa“ byl vybrán Bushovou administrativou záměrně, aby evokoval spojitost s mocnostmi Osy z druhé světové války. Stejně tak spojení dvou základních znaků rogue states (podpora terorismu a snaha o získání zbraní hromadného ničení) bylo vybráno záměrně, protože v kombinaci s názvem osa zla mělo v lidech vyvolat pocit strachu. Hlavním cílem celého konceptu osy zla byl Irák, jak již bylo popsáno výše, ale Bushova administrativa nechtěla Iráku odhalit již tehdy tajně připravovanou intervenci a z toho důvodu bylo rozhodnuto o zařazení dalších zemí na seznam. Prezident Bush preferoval seznam o třech státech – Irák, Írán a KLDR. Prezidentovi poradci navrhovali nezařazovat Írán, protože byl odlišný a existovalo zde demokratizační hnutí, které by se mohlo cítit poškozeno prezidentovým projevem. Prezident Bush však i nadále trval na zařazení Íránu mezi státy osy zla (Woodward 2004: 87-88).

Již zde se ukazuje, že samotné vytváření konceptu osy zla, jež identifikoval rogue states, bylo silně problematické a nekonzistentní. Hlavním zájmem Bushovy administrativy tak byl především Irák a ostatní dva státy byly do konceptu přidány hlavně z toho důvodu, aby projev o stavu Unie v Iráku nevyvolal předčasné podezření. Je evidentní, že Bushovi poradci si dobře uvědomovali odlišnosti zařazených zemí a především Íránu. To vše svědčí o účelovosti celého konceptu osy zla, který v praxi mohl jen těžko uceleně fungovat. Díky tomu je také možné předpokládat, že praktické strategie Bushovy administrativy musely sledovat odlišnosti všech zařazených zemí a nemohly ke každé zemi přistupovat jako k součásti homogenního konceptu.

6.1.1 Zbraně hromadného ničení

Jaderný program Íránu není v tak pokročilém stavu jako jaderný program KLDR. Na rozdíl od KLDR se Írán o výrobu jaderné zbraně pokoušel pouze pomocí obohacování uranu a mezinárodní společenství o program začalo projevovat silný zájem až po odhalení existence tajných jaderných zařízení v roce 2002. Na rozdíl od KLDR se mohl Írán po dlouhou dobu bránit tvrzením, že se snaží uran obohacovat za účelem výroby vlastního jaderného paliva, protože KLDR již světu dokázala vlastnictví jaderných zbraní pomocí dvou jaderných testů. To samé se týká raket, které budou schopny nést jaderné hlavice. I v tomto ohledu je KLDR na pokročilejší úrovni, ale je nutné podotknout, že se jedná především o odhady, protože zatím všechny testy raket KLDR skončily s největší pravděpodobností neúspěchem, ačkoliv oficiální severokorejské zdroje tvrdí opak. Vzhledem k větší pokročilosti programu KLDR je tak přirozené očekávat, že hlavní pozornost americké administrativy bude soustředěna právě na KLDR. Na druhou stranu je však nutné také vzít v potaz strategické zájmy a spojení Spojených států a spojení Íránu a KLDR.

V roce 2002 íránská skupina disidentů Národní rady odporu Íránu (National Council of Resistance in Iran – ICRI) zveřejnila informace o existenci dosud neznámého jaderného programu Íránu. Jednalo o objev již výše zmíněných zařízení na obohacování uranu v Natanzu a zařízení na výrobu těžké vody v Araku. Írán však svět ujišťoval, že se jedná o zařízení pro mírové účely. V roce 2003 pak americké zpravodajské služby existenci takových zařízení potvrdily a americká administrativa prohlásila, že věří, že tato zařízení mají sloužit pro výrobu jaderných zbraní. Informace byla poté potvrzena i ministrem zahraničí Colinem Powellem, který ochotně sdílel zjištěné informace. V dané době to pro Spojené státy znamenalo, že si byly jisté existencí tajného íránského programu, protože v souvislosti s invazí do Iráku musely USA čelit silné kritice, která následovala po nenalezení iráckých zbraní hromadného ničení. Získány byly i zpravodajské informace o vývoji raketových systémů (Gold 2009: 33-35).

Tato odhalení se stala pro Bushovu administrativu skvělou příležitostí pro nahlášení Íránu a jeho nedovolených jaderných aktivit Radě bezpečnosti OSN jako porušování mezinárodní bezpečnosti a míru. Pro takový krok však nebylo dosaženo konsenzu a Spojené státy se neochotně rozhodly přenechat většinu aktivit Evropské

unii, především Francii, Velké Británii a Německu (EU-3). Na základě jednání pak bylo v listopadu 2004 dosaženo dohody, podle které se Írán měl vzdát aktivit spojených s obohacováním uranu. Evropské státy na oplátku slibovaly rozšířenou ekonomickou spolupráci, bezpečnostní záruky a dodávky paliva pro elektrické reaktory. Írán však odmítl úplně se vzdát obohacovacích aktivit a následně oznámil obnovení aktivity v jaderném zařízení v Isfahánu (Amuzegar 2006: 93).

Bushova administrativa používala proti Íránu ostrou rétoriku, ve skutečnosti však její aktivita i přes naléhání Izraele nebyla příliš výrazná a většina iniciativy tak byla v rukou evropských států. Často kritizovaná unilaterálnost Bushovy administrativy se zde proměnila v multilaterálnost. Toto jednání bylo pravděpodobně opět způsobeno rozdělením americké administrativy. Zastánci tvrdé linie prosazovali sesadit íránskou vládu či zaútočit na íránská jaderná zařízení. Naopak obhájci mírnějšího postupu obhajovali řešení problému diplomatickou cestou spolu s evropskými státy. Spor nakonec vyústil tak, že se situace Íránu nijak neřešila. Dále v tuto dobu americkou administrativu daleko více zaměstnával Irák a nikdo z administrativy neměl dostatečně přesvědčivou odpověď na to, jak Írán donutit, aby se vzdal obohacování uranu (Pollack 2005: 368-369).

I přes pokračující neúspěchy v jednání s Íránem evropské země trvaly na diplomatickém řešení situace, protože podle jejich názoru by vojenský zásah nic nevyřešil. V roce 2005 MAAE získala informace o vývoji íránských raketových systémů. Část z těchto informací pocházela ze zpravodajských zdrojů Spojených států. V případě takových technologií mohl Írán již jen těžko argumentovat využitím jaderného programu pro mírové účely. EU však stále nabízela další diplomatická vyjednávání. V této době byl v Íránu u moci již prezident Ahmadínežád, který volil tvrdší kurz vůči západním státům, a došlo k odstranění všech pojistek MAAE na íránských jaderných zařízeních. Evropské státy poprvé navrhly, aby byl Írán nahlášen Radě bezpečnosti OSN. Dne 4. února 2005 tak MAAE hlasovala o nahlášení íránského jaderného programu z důvodu porušení Smlouvy o nešíření jaderných zbraní Radě bezpečnosti (Gold 2009: 46-47).

Od počátku vyjednávání evropských států a Íránu byly Spojené státy vůči tomuto postupu skeptické. Na rozdíl od Evropanů Američané požadovali do vyjednávání zařadit i negativní pobídky. To se však nestalo a Spojené státy stály stranou

vyjednávání až do roku 2005. Místo účasti na vyjednáváních se Spojené státy od samého počátku snažily o prosazení sankcí Rady bezpečnosti OSN vůči prohřeškům, které zjistili inspektoři MAAE v Íránu. Tento postup dokonce vyvolával obavy, že Spojené státy směřují k vojenskému řešení situace. Cílem Bushovy administrativy však byly sankce, které měly Írán donutit provést změny v jaderném programu. V roce 2005 došlo ke změně amerického postoje, když se USA rozhodly připojit k evropské iniciativě. Došlo tak ke skloubení obou postojů, protože evropské země souhlasily přenechat řešení íránského problému Radě bezpečnosti, pokud metoda pozitivních pobídek selže. Od roku 2006 se Spojené státy plně zapojily do vyjednávání i pobídek, což znamenalo i příslib zmírnění amerických sankcí vůči Íránu. Írán však nechápal zapojení Spojených států jako dostatečný stimul pro přijetí nabídky (Fitzpatrick 2008: 31-32).

I přes původní negativní postoj k diplomatické iniciativě evropských států a prosazování sankcí však Spojené státy nedodržovaly ani vlastní sankce, které byly nastaveny již prezidentem Clintonem. Díky častým mezerám v Iran-Libya Sanctions Act se dařilo zahraničním i americkým firmám sankce obcházet. Spojené státy často navíc prohřešky některých firem ignorovaly a nevyužívaly všechny dostupné sankční nástroje (Kozhanov 2011: 146-147).

V případě postupu Spojených států proti jadernému programu Íránu je viditelný častý rozpor americké administrativy mezi rétorickou úrovní a skutečným postupem. V červnu 2003 prezident Bush prohlásil, že Spojené státy „nebudou tolerovat“ výrobu íránských jaderných zbraní (Sanger 2003a). To bylo poměrně ostré prohlášení, které mohlo implikovat i vojenské řešení situace. Přesto však tuto možnost sám prezident vyvrátil, když prohlásil, že USA očekávají, že Írán bude spolupracovat (Lindsay, Daalder 2003: 185). Spojené státy se v případě Íránu také uchýlily ke strategii, která měla přimět samotné Íránce, aby vzali věci do vlastních rukou. Prezident Bush tak zdůrazňoval, že Spojené státy nechovají žádnou nenávisť vůči íránskému lidu, a pokud se tento lid sám rozhodne posunout k větší svobodě, Spojené státy budou zemi spojencem (Lindsay, Daalder 2003: 186).

V případě Spojených států je však nutné připomenout, že v době objevení rozsahu íránského jaderného programu a následných vyjednávání, byly USA vázány vojensky i diplomaticky v Afghánistánu a Iráku. Navíc Irák byl po celou dobu prioritou

Bushovy administrativy. Kapacity Spojených států tak byly omezeny a přednost dostaly preferované záležitosti. Na druhou stranu se však opět ukazuje, že celý koncept osy zla byl účelovou záležitostí. Strategie Spojených států vůči Iráku vyčnívá nad postup vůči Íránu. Spojené státy Írán příliš nezajímal, i když se ukazovalo, že zdejší jaderný program s největší pravděpodobností směřuje k výrobě vlastních jaderných zbraní. Tento postup také silně odporoval rétorice používané Bushovou administrativou i strategickým dokumentům. Nutné je však připomenout, že v případě Íránu byla Bushova administrativa často rozdělena a neexistoval tak jednotný pohled na řešení situace.

V dubnu 2006 prezident Ahmadínežád oznámil, že se Íránu úspěšně podařilo obohatit uran. Condoleezza Riceová následně požadovala po Radě bezpečnosti přijetí tvrdších opatření vůči Íránu, který podle zpráv MAAE nesplnil požadavky předchozí rezoluce Rady bezpečnosti OSN a pokračuje v obohacování uranu. Velká Británie, Francie a Spojené státy spolu připravily návrh nové rezoluce, která Írán varovala, že v případě nezastavení obohacování uranu, přijme Rada bezpečnosti další opatření. Írán naopak vyhrožoval, že pokud se tlak na jeho jaderný program nesníží, pak odstoupí od Smlouvy o nešíření jaderných zbraní. Spojené státy následně požádaly EU-3 o připojení k přímým vyjednáním s Íránem, pokud se íránští představitelé rozhodnou ustoupit od obohacování uranu. V červenci 2006 byla přijata další rezoluce Rady bezpečnosti, která již Íránu hrozila ekonomickými sankcemi (Zaborowski 2008: 73).

Po sérii dalších neúspěšných jednání a nabídek byla 23. prosince 2006 jednomyslně schválena rezoluce Rady bezpečnosti OSN, která uvalovala na Írán sankce. Konkrétně se jednalo o zákaz dovozu jaderných technologií a došlo ke zmrazení účtů některých klíčových osob a firem. Rezoluce požadovala okamžité ukončení všech aktivit spojených s obohacováním uranu, ale vylučovala použití vojenských prostředků. Čína a Rusko rezoluci také podpořily, ačkoliv měly s Íránem úzké obchodní vazby – Rusko zde stavělo jaderný reaktor v Búšehru a Čína má v Íránu ropné zájmy. Írán označil rezoluci za nelegální, protože Rada bezpečnosti nemá právo Íránu zakazovat mírový jaderný program⁹. Podle Davida Hastingsse Dunna (2007: 26) si Bushova administrativa dobře uvědomovala, že takové sankce jsou maximální hranicí, se kterou jsou Čína a Rusko ochotny souhlasit, a proto prohlašovala, že nezvažuje sankce proti

---

⁹ BBC, 2006, UN passes Iran nuclear sanctions, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/6205295.stm> (2. 4. 2012)

ropným a plynovým nalezištím, protože takové sankce by se dotkly především běžných Íránců.

Nová Bushova Národní bezpečnostní strategie z roku 2006 se opět zabývala Íránem a hrozbou, kterou znamená pro mezinárodní společenství. V této strategii je Írán zmiňován především jako stát usilující o jaderné zbraně, který však svůj jaderný program veřejně prohlašuje za mírový. Dále je opět zdůrazňována hrozba v podobě sponzorování terorismu, ohrožení Izraele, míru na Blízkém východě, demokracie v Iráku a odpírání svobody svým občanům. Důležité je však tvrzení, podle kterého Spojené státy „nečelí žádné větší hrozbě ze strany jednoho státu než ze strany Íránu“ (The National Security Strategy of the United States of America, 2006: 20). V předchozí bezpečnostní strategii byl chápán jako největší nepřítel USA Irák, ale po americké intervenci toto místo nově zaujal Írán. Logicky by se tedy dalo očekávat, že Bushova administrativa vyvine odpovídající úsilí na eliminaci takové hrozby. To by znamenalo aktivnější strategii, než tomu bylo v předcházejícím období vlády prezidenta Bushe. Nástrojem pro ukončení íránských jaderných snah má být podle strategie pokračování ve společném diplomatickém úsilí EU, Ruska a Spojených států. Velkou měrou je zde zdůrazňováno, že nepřítelem Spojených států nejsou íránské občany, ale místní politický režim (The National Security Strategy of the United States of America, 2006: 20).

To koresponduje s výše zmíněnou strategií Bushovy administrativy, která se snažila podněcovat Íránce k tomu, aby sami vzali věci do vlastních rukou. Navíc to ukazuje i na citlivější přístup administrativy, který na rozdíl od projevu o stavu Unie z roku 2002 reflektoval odlišnost Íránu v podobě existence demokratizačních hnutí. Na druhou stranu se však jedná o dvojí postup, protože Spojené státy se současně snažily diplomatickou cestou přimět stávající íránský režim k ukončení snah o výrobu jaderných zbraní, ale zároveň docházelo i k podněcování íránských hnutí za demokracii. Takové snahy mohly snadno íránské představitele přesvědčit o neupřímnosti amerických nabídek spolupráce výměnou za ukončení obohacování uranu, protože Bushova administrativa zároveň pobízela ke změně íránského režimu.

Administrativa prezidenta Bushe dávala veřejně najevo, že preferuje diplomatické řešení situace, ale na druhou stranu se objevovala i prohlášení, která indikovala, že Spojené státy mohou použít i jiné a tvrdší nástroje pro přinucení Íránu,

aby se vzdal obohacování uranu, a vyloučeno tak nebylo ani vojenské řešení¹⁰. Viceprezident Dick Cheney dokonce prohlásil, že Spojené státy „nedovolí Íránu mít jadernou zbraň“¹¹. Spojené státy doplnily takovou rétoriku i určitou demonstrací síly, když se po přijetí rezoluce z prosince 2006 rozhodly spolu s Velkou Británií přemístit větší množství vojenských lodí (včetně letadlové lodi) a letadel do oblasti Perského zálivu. Oficiálně bylo oznámeno, že Spojené státy neplánují vojenský útok na Írán, ale navyšování vojenské přítomnosti v oblasti má za cíl dohlížet na dodržování stávající rezoluce Rady bezpečnosti i možných následujících rezolucí. Dalším cílem větší vojenské přítomnosti bylo i zabránit Íránu v blokování ropných dodávek ze Zálivu (Shanker 2006). Prezident Bush však prohlásil, že „nemá v úmyslu útok na Írán“, protože hlavním cílem je problém Íránu vyřešit diplomatickou cestou. Spekulace o možném vojenském zásahu pak označil za „zvěsti“¹².

V původním návrhu, který byl Íránu předložen v roce 2005 skupinou EU-3 byly obsaženy pozitivní bezpečnostní garance, negativní bezpečnostní garance, závazek spolupráce při vytváření regionálního bezpečnostního uspořádání a vytvoření regionální zóny bez zbraní hromadného ničení. Taková nabídka evropských států však nebyla pro Írán dostatečně atraktivní, protože se na ní svým závazkem neúčastnily Spojené státy. K nové dohodě z roku 2006 se již připojily i Spojené státy a nově se celá skupina nazývala P-5+1 (pět stálých členů Rady bezpečnosti a Německo). Bushova administrativa však odmítla připojit se i k bezpečnostním závazkům a v novém návrhu tak zůstal pouze závazek spolupráce při vytváření regionálního bezpečnostního uspořádání. Větší bezpečnostní garance neobsahoval ani revidovaný návrh z roku 2008 (Leverett, Mann Leverett 2010: 83).

Problém s důvěryhodností Bushovy administrativy nastal na konci roku 2007 po zveřejnění zpravodajských zpráv, podle kterých Írán skončil s obohacováním uranu v roce 2003 a od té doby jej znovu neobnovil. Administrativa prezidenta Bushe se tak dostala do nepříjemné situace, protože po celou dobu tvrdila, že Írán usiluje o výrobu jaderných zbraní, což vlastně nemusela být pravda. To se však netýkalo dalších

---

¹⁰ Reuters, 2007, Bush says all options on table on Iran, <http://www.reuters.com/article/2007/06/19/us-usa-iran-idUSN1945300920070619> (3. 4. 2012)

¹¹ The Economist, 2006, The world wants Iran to stop, <http://www.economist.com/node/5605667> (3. 4. 2012)

¹² AFP, 2008, Bush says no plans to attack Iran: interview, <http://afp.google.com/article/ALeqM5hro8Onlkl-DcYCakPQEv8eMok9YQ> (3. 4. 2012)

technologií nutných pro výrobu jaderných zbraní, které byly rozvíjeny i nadále. Spojené státy prohlašovaly, že tyto informace dokazují, že Írán reaguje na mezinárodní tlak, ale je nutné v postupu vytrvat, protože Írán i nadále znamená významnou hrozbu (Spetalnick 2007). V každém případě se jednalo o problém, protože pro Spojené státy by mohl takový omyl znamenat podobnou ztrátu důvěryhodnosti jako v případě Iráku, kde i přes ostrou rétoriku Spojených států nebyly nalezeny žádné zbraně hromadného ničení.

Celkově je tak možné strategii Bushovy administrativy vůči Íránu označit za roztržštěnou a nejednotnou. Na jednu stranu se Spojené státy pokoušely Írán diplomaticky přimět k ukončení obohacování uranu, ale na druhou stranu byla současně podporována i demokratizační hnutí. Spojené státy také od začátku neprojevovaly příliš aktivní přístup, když většina diplomatické aktivity byla ponechána na evropských státech, což bylo navíc stvrzeno počáteční neúčastí USA na těchto jednáních. Nik Hynek (2009: 8) dokonce označuje tento přístup za „diplomatický bojkot“, který trval od roku 2002 do konce roku 2008. Patrný je zde rozdíl mezi rétorickou úrovní a skutečným postupem. Spojené státy od počátku požadovaly přijetí sankcí Radou bezpečnosti, ale samy příliš nedbaly na dodržování a vynucování vlastního systému sankcí. Dále byla Bushova administrativa neochotná souhlasit s výraznějšími bezpečnostními zárukami pro Írán. Všechny tyto faktory dokazují určitý nezájem americké administrativy o Írán, což silně kontrastuje se zněním oficiálních dokumentů Bushovy administrativy, kde je Írán vždy označován jako jedna z hlavních hrozeb pro Spojené státy. V případě poslední bezpečnostní strategie z roku 2006 byl Írán označován dokonce jako největší hrozba.

Írán však není možné tak snadno ignorovat a donutit ho k ústupkům, protože Írán je možné považovat za regionální mocnost díky jeho výraznému vlivu v oblasti Perského zálivu a velkému počtu obyvatel. Bushova válka proti terorismu navíc odstranila dva íránské nepřátelské režimy, čímž Íránu dále ulehčila mocenský vzestup. Díky většinovému šíitskému obyvatelstvu a šíitské vládě může nově Írán svou moc projektovat i do Iráku. Zapomenout nelze ani na obrovské zásoby fosilních paliv, kterými Írán disponuje, a jeho roli ještě posilují. V neposlední řadě je nutné připomenout i poměrně vzdělané íránské obyvatelstvo.

6.1.2 Terorismus

Jak již bylo zmíněno výše, Írán je již od íránské revoluce považován za jednoho z největších světových sponzorů terorismu, i když se tato podpora od 90. let částečně zmenšila a Írán změnil cíle svých teroristických aktivit. Nejčastěji bývá vyzdvihována podpora libanonského Hizballáhu. Přesto se Bushova administrativa zpočátku příliš Íránem nezabývala. Situace se však rychle změnila díky teroristickým útokům na budovy Světového obchodního centra a Pentagon 11. září 2001, po kterých se americká administrativa zaměřila na válku proti terorismu, které měla zpočátku především podobu útoku na Afghánistán, ale deklarována byla jako celosvětová. Prominentní skupina neokonzervativců z think tanku New American Century zaslala 20. září 2001 prezidentu Bushovi dopis, ve kterém byly vytyčeny cíle, jimiž by se měla vyhlášená válka proti terorismu zabývat. Nejprve je podle dopisu nutné zabývat se Usámou bin Ládinem, ale nejedná se o jediný cíl americké války proti terorismu. Podstatné je podle New American Century zaměřit se i na svržení Saddáma Husajna, který je považován za jednoho z největších teroristů na světě. Dalším důležitým cílem se podle dopisu měl stát Hizballáh, který je podporován Sýrií a Íránem. Za tímto účelem je nutné podporu obou států teroristickým organizacím přerušit a to takovým způsobem, který bude Bushova administrativa považovat za vhodný. Za největšího spojence pro boj proti terorismu na Blízkém východě byl považován Izrael, který by měl být USA plně podporován¹³.

Ústředním bodem americké zahraniční politiky se tak nově stal boj proti terorismu. V mnohém válka proti terorismu představená prezidentem Bushem odpovídala vizi New American Century, ačkoliv Bush nebyl tak konkrétní. Ve svém projevu na společné schůzi Kongresu z 20. září 2001 prezident použil výraz válka proti teroru. Hlavním cílem této války se zpočátku měla stát Al-Kaida. Pokud by se Taliban rozhodl nevydat teroristy náležející k této teroristické organizaci, pak i on by byl chápán jako cíl války proti terorismu. Zde však boj nekončil. Válka měla skončit v okamžiku, kdy bude každá teroristická skupina s globálním dosahem poražena. V projevu bylo počítáno s tím, že tato válka nebude mít stejnou podobu jako války předchozí a bude se jednat o daleko vleklejší konflikt. Spojené státy podle prezidenta Bushe nebudou dělat rozdíl mezi teroristy a státy podporující terorismus¹⁴. V tomto ohledu měl libanonský

¹³ <http://www.newamericancentury.org/Bushletter.htm> (6. 4. 2012)

¹⁴ CNN, 2001, Transcript of President Bush's address, <http://edition.cnn.com/2001/US/09/20/gen.bush.transcript/> (7. 4. 2012)

Hizballáh i jiné Íránem podporované organizace globální dosah. Mnozí experti v Bushově administrativě i mimo ni proto spekulovali, zdali bude Írán jeden z hlavních cílů války proti terorismu. Jak se však ukázalo, Írán se cílem nestal (Pollack 2005: 345).

Celý přístup americké administrativy k protiteroristické problematice tak byl ovládnut konceptem války proti terorismu propojený s konceptem rogue states. Takto nastavená východiska prezidentu Bushovi neumožňovala dostatečnou flexibilitu v přístupu k jednotlivým problémům. Což v případě Íránu ovlivňovalo i efektivitu Spojených států. V rámci konceptu války proti terorismu tak najednou nebyl rozdíl mezi teroristickou skupinou a státem podporující terorismus. V případě Íránu to znamená, že Írán bylo možné ztotožnit s teroristickou organizací a bylo tak zapotřebí se podle těchto kritérií k Íránu chovat, což v podstatě omezovalo možnosti Spojených států.

Írán však se Spojenými státy spolupracoval při svržení Talibanu, který v Afghánistánu podporoval Al-Kaidu. Odstranění Talibanu Íránu vyhovovalo z několika důvodů. Dříve vládnoucí Taliban byl sunnitským hnutím, pro které byla sousední šíitská teokratická vláda velkým nepřítelem. Pro Írán odstranění Talibanu a nastolení vlády Hamída Karzáího znamenalo vytvoření spřátelené vlády na svých hranicích. Dalším pozitivním bodem pro Írán byl i návrat statisíců šíitských uprchlíků z Afghánistánu zpět domů. Nová kábulská vláda slíbila snížit produkci opia, což pro Írán znamenalo omezení ztrát při boji proti překupníkům na hranicích. Porážka Talibanu pro Írán také znamenala omezení podpory pro organizaci Lidoví mudžahedíni, která bojuje proti stávajícímu fundamentalistickému režimu v Íránu (Bahgat 2003: 94). Válka proti terorismu administrativy prezidenta Bushe byla zpočátku výhodná. Paradoxně tak vznikla situace, kdy stát obviňovaný z podpory terorismu těží z války proti terorismu.

I přes určité neshody se hlavní příčinou ukončení spolupráce USA a Íránu ve válce proti terorismu stal incident se zajištěním nákladní lodě Karine-A. Tento incident byl detailněji popsán v předchozí části práce. V daném případě jsou důležitější jeho důsledky. Kapitánem lodi byl důstojník námořnictva palestinské autonomie a náklad zbraní byl vyroben Íránem a naložen v íránských teritoriálních vodách. Kromě dopadu na vztahy mezi palestinskou autonomií a Spojenými státy však byl podstatný i důsledek pro spolupráci mezi Íránem a USA. Spojené státy tento čin považovaly za jednoznačnou podporu palestinského terorismu a snahu o zastavení mírového procesu na Blízkém východě (Wright, S. 2007: 191-192).

Jednoznačná vazba na palestinskou autonomii však nebyla úplně jistá, protože existovaly pochybnosti, zdali nebyla zásilka zbraní určena pro Hizballáh. Ale Spojené státy považovaly důkazy za dostatečně přesvědčivé a došlo tak k dalšímu potvrzení, že Írán podporuje mezinárodní terorismus (Pollack 2005: 351). Tak to však vypadalo pouze navenek. Uvnitř Bushovy administrativy se také objevovaly názory, že celá aféra byla připravena Izraelci, aby nedošlo k dalšímu sblížení USA a Íránu. Další skupina spekulovala, zda nebyly iniciátorem incidentu pouze některé nedisciplinované prvky íránského vedení (Parsi 2007: 234). Ať už byla příčina jakákoliv, výsledkem bylo trvalé zhoršení vztahů obou zemí.

K tomu se navíc přidaly informace, že několik klíčových představitelů Al-Kaidy odletělo z Afghánistánu do Íránu a íránská strana jim poskytla volnost pro jejich činnost. Spojené státy měly i zpravodajské informace, že Írán zintenzivňuje podporu Hamasu a Palestinského islámského džihádu pro útok na pravicovou vládu Ariela Šarona. Bushova administrativa pak tato zjištění komentovala tak, že Írán svou podporou terorismu a snahou o získání jaderných zbraní zmařil veškeré dobré záměry, které projevoval po útocích z 11. září (Pollack 2005: 351). Po těchto událostech nastalo na počátku roku 2002 zařazení Íránu mezi státy osy zla v projevu prezidenta Bushe o stavu Unie, který byl podrobně rozebírán v předchozí části práce.

Představitelé Íránu odmítali, že se nějakí příslušníci Al-Kaidy nacházejí na území Íránu, ale později přiznali, že na svém území zachytili stoupence Al-Kaidy i Talibanu a navrací je do jejich zemí původu. Některé anonymní zdroje udávají spojení mezi Al-Kaidou a určitými elementy v Íránu, pravděpodobně přes Hizballáh. I když se taková vazba jevila jako nelogická (Al-Kaida je sunnitskou organizací a v Íránu vládne šíitský fundamentalistický režim), přesto se začaly objevovat spekulace o možném propojení Al-Kaidy a Íránu. Tyto obavy získaly nový rozměr v květnu 2003 (Sick 2003: 91-92).

Dne 12. května 2003 došlo v Rijádu k výbuchu několika náloží v autech. Cílem byly bytové komplexy obývané především cizinci. Mezi oběťmi tohoto útoku byl i velký počet Američanů. Z útoku byla obviněna Al-Kaida. Situace se však zkomplikovala ve chvíli, kdy Spojené státy získaly informace, že útok v Rijádu byl řízen představiteli Al-Kaidy, kteří pobývali v Íránu. Spojené státy reagovaly ukončením schůzek s íránskými představiteli v Ženevě (Gold 2009: 164). Írán však takové informace popřel, ale

následně uvedl, že zadržel několik vysoce postavených představitelů Al-Kaidy. Spojené státy považovaly íránský postup za nedostatečný (Sick 2003: 92). Podle Zprávy vyšetřovací komise o 11. září 2001 existovaly úzké vazby mezi Al-Kaidou, Íránem a Hizballáhem od doby, kdy se Usáma bin Ládín vrátil do Afghánistánu a začal si zde budovat základny pro Al-Kaidu. Al-Kaida měla podle zprávy od Hizballáhu získávat rady a výcvik. Spolupráce však měla začít již v letech 1991/1992, kdy bylo neformálně dohodnuto, že Írán bude Al-Kaidě poskytovat pomoc při jejich útocích na americké a izraelské cíle (The 9/11 Commission Report 2004: 240, 60).

Krátce po útocích v Rijádu nechala administrativa Spojených států doručit Íránu zprávu přes švýcarské velvyslanectví, ve které požadovala vydání představitelů Al-Kaidy odpovědných za útok do Saudské Arábie nebo jiného třetího státu, který dané představitele vydá do Spojených států. Írán odpověděl vlastními požadavky. Za vydání představitelů Al-Kaidy požadoval vydání členů organizace Lidoví mudžahedíni, kteří byli Spojenými státy označováni jako teroristická skupina, ale po invazi do Iráku Spojené státy uzavřely s Lidovými mudžahedíny příměří. Tato nabídka rozpoutala spor mezi členy Bushovy administrativy, zdali americká politika vůči Íránu má být spíše konfrontační a snažit se o změnu místního režimu či se raději pokusit o diplomatická jednání. Debata byla nakonec rozhodnuta na základě předpokladu, že Írán vysoké představitele Al-Kaidy nevydá ze strachu před odplatou samotné Al-Kaidy. Spojené státy by také jen těžko ospravedlnily vydání osob do země, která porušuje základní lidská práva. Nakonec tak bylo rozhodnuto dohodu nepřijmout (Pollack 2005: 360-361). V takové situaci došlo ke střetu dvou hlavních bodů z Bushova konceptu války proti terorismu. Objevuje se zde snaha získat klíčové teroristy, ale za předpokladu spolupráce se státem podporující terorismus, který vlastně není odlišný od teroristické organizace. To odhaluje výše zmíněnou rigidnost celého konceptu, protože Spojené státy vlastně neměly příliš na výběr.

V dubnu 2003 po porážce jednotek Saddáma Husajna v Iráku dostala americká administrativa od Íránu zajímavý návrh zahrnující prakticky všechny sporné body mezi oběma zeměmi. Írán navrhoval ukončit svou podporu Hamasu a Palestinského islámského džihádu. V případě Hizballáhu bylo přislíbeno odzbrojení organizace a její přeměna v čistě politickou stranu a Írán bude nadále bojovat proti ostatním teroristickým organizacím. Íránský jaderný program měl být kompletně zpřístupněn mezinárodním inspektorům a Írán navrhnul podepsat dodatečný protokol ke Smlouvě o

nešíření jaderných zbraní. Írán dokonce navrhoval přijmout Deklaraci Ligy arabských států, což byl saudský plán kolektivního míru a normalizace vztahů mezi arabskými státy a Izraelem. Na oplátku Írán požadoval výměnu představitelů Al-Kaidy za členy organizace Lidové mudžahedíni, ukončení ostré rétoriky vůči Íránu, sankcí a vměšování se do vnitřní politiky Íránu. Dále Írán požadoval právo na jaderné, chemické a biologické technologie (Parsi 2007: 243-246).

Nabídka jednoznačně překvapila Spojené státy. Návrh byl předán přes švýcarské velvyslanectví, což způsobilo zmatek v americké administrativě. Nebylo totiž jasné, do jaké míry je nabídka dílem mocenských center v Íránu a do jaké míry se jedná především o iniciativu švýcarského velvyslance Guldimanna, protože původní íránský návrh byl doplněn i jeho komentářem (Gold 2009: 162). Americká administrativa byla ohledně otázky odpovědi na íránskou nabídku rozdělena. Condoleeza Riceová a Colin Powell navrhovali nabídku přijmout, ale viceprezident Cheney a ministr obrany Rumsfeld návrh zásadně odmítali se slovy, že „se zlem nevyjednávají“ (Corera 2006). Návrh nakonec přijat nebyl, protože americká administrativa měla pocit, že nabídka přišla ve chvíli, kdy Spojené státy byly na vrcholu moci po porážce Husajnova režimu a to, co Írán nabízel, mohou dostat i bez nutnosti s Íránem vyjednávat a něco obětovat (Parsi 2007: 248).

Obě nastíněné situace poukazují na neochotu Spojených států jednat s Íránem v otázkách týkajících se terorismu. Bushova administrativa nechtěla Íránu ustupovat, což bylo v souladu se strategií války proti terorismu. Na druhou stranu tento nedostatek flexibility limitoval postup Spojených států. Na jednu stranu Bushova administrativa prohlašovala, že Írán je největším světovým sponzorem terorismu¹⁵, ale na druhou stranu nebyla ochotna ustoupit a tuto otázku přímo s Íránem řešit. Největší část pozornosti Spojených států v průběhu války proti terorismu se zaměřovala na Afghánistán a Irák. Írán ve srovnání s postupem vůči těmto dvěma státům výrazně zaostával. Jinak řečeno, postup Bushovy administrativy v otázce terorismu zdaleka neodpovídal rétorice prezidenta Bushe.

Dalším problémem týkající se íránské podpory terorismu bylo obvinění Bushovy administrativy, že Írán podporuje šíitské povstalecké skupiny v Iráku. Tato obvinění se

---

¹⁵ BBC, 2009, Iran 'leading terrorism sponsor', <http://news.bbc.co.uk/2/hi/americas/8028064.stm> (8. 4. 2012)

týkala dodávek zbraní, které měly irácké milice získávat od Íránských revolučních gard. Nové zbraně měly mít podle Spojených států za následek větší počet úmrtí na straně amerických jednotek (Gold 2009: 171). Irácké povstalecké skupiny měly navíc získávat od iráckého Ministerstva informací a bezpečnosti (VEVAK) zpravodajské informace (Hughes 2010: 164). Administrativa prezidenta Bushe začala následně obviňovat Írán ze svých neúspěchů při stabilizaci Iráku. Prezident Bush sliboval agresivnější postup Spojených států proti sítím podporující nepřátele USA v Iráku. Součástí tohoto nového přístupu bylo i zatčení několika Íránců v Iráku. Po diplomatické stránce však velký pokrok učiněn nebyl. Schůzky amerického velvyslance v Iráku a jeho iráckého protějšku skončily americkým obviňováním Íránu a iráckým popíráním takové činnosti (Takeyh 2008: 29). Nakonec však Spojené státy v roce 2007 propustily devět z dvaceti Íránců zajatých v Iráku. Podle oficiálních zdrojů byl důvod jejich propuštění to, že již neznamenal hrozbu pro Spojené státy. Spojené státy tímto způsobem reagovaly na irácký slib irácké vládě, že již nadále nebude vyzbrojovat, sponzorovat a trénovat extremisty v Iráku (Wright, R. 2007).

Pokud se však jedná o postup americké administrativy v případě boje proti irácké podpoře teroristických organizací, tak zde se Bushova administrativa uchýlila k ozkoušené strategii sankcí. Americké ministerstvo financí v roce 2006 oznámilo, že zrušilo přímý i nepřímý přístup irácké banky Saderat do amerického finančního systému. Banka Saderat byla americkou administrativou obviňována z financování teroristických organizací včetně Hizballáhu, Hamasu, Lidové fronty pro osvobození Palestiny a Palestinského islámského džihádu¹⁶. Postupně byla určitá omezení transakcí rozšířena i na zbylé irácké banky. Přesto však nedošlo k uvalení zvláštních sankcí na iráckou centrální banku Markazi, která podle informací dokázala obcházet sankce USA i OSN. Podle některých evropských států by však takový krok měl pro Írán zásadní humanitární důsledky (Katzman 2010: 32-33).

Podle Joseba Zulaika (2009: 6) po útocích z 11. září došlo v americké zahraniční politice k přesunutí otázek týkajících se zbraní hromadného ničení do tématu terorismu. Např. Saddám Husajn už tak podle USA nebyl pouze největším teroristou, ale toužil i po získání jaderných zbraní a použil chemické zbraně proti vlastnímu obyvatelstvu. Objevily se také obavy, že teroristické skupiny mohou být schopny opatřit si jaderné

¹⁶ U.S. Department of the Treasury, 2006, Treasury Cuts Iran's Bank Saderat Off From U.S. Financial System, <http://www.treasury.gov/press-center/press-releases/Pages/hp87.aspx> (8. 4. 2012)

zbraně a použít je. S tím je spojena i obava, že rogue states mohou své vyvíjené jaderné technologie předávat teroristickým skupinám. V případě Íránu se zatím jedná o otázku budoucnosti, protože Írán doposud jadernými zbraněmi nedisponuje a pro teroristickou skupinu je výroba jaderné bomby velmi složitý úkol, který je těžké bez potřebných plánů provést. Mezinárodní společenství tak v této otázce věnuje větší pozornost KLLDR, která již jaderné zbraně vlastní. Přesto však Írán jako často označovaný největší státní sponzor terorismu budí mezinárodní pozornost. Sami íránští představitelé naznačili, že íránské jaderné zbraně mohou Izraeli a USA ublížit mnoha způsoby (Huntley 2006: 732). Otázka jaderného terorismu je tak v případě Íránu řešena prostřednictvím mezinárodních snah zabránit Íránu v pokračování obohacování uranu.

Celková strategie Spojených států vůči Íránu v otázce terorismu byla charakterizována několika pokusy o spolupráci, které však byly nakonec Spojenými státy odmítnuty. Bushova administrativa zastávala vůči Íránu tvrdý kurz nevyjednávání se zlem. Prezident Bush ztotožňoval teroristické skupiny a státy podporující terorismus. Americká Národní strategie pro boj s terorismem z roku 2006 charakterizuje postup Spojených států vůči státům sponzorující terorismus jako mezinárodní izolaci těchto zemí a sankce. Přesto by však měl být postup vůči jednotlivým zemím přizpůsoben místním podmínkám (National Strategy for Combating Terrorism 2006: 15). V případě Íránu byla strategie izolace a sankcí uplatňována. Reálně však k žádným výsledkům nevedla a prezidentu Bushovi se v otázce podpory terorismu nepovedl žádný pokrok. To ukazuje na rozdíl, který existoval mezi rétorikou Bushovy administrativy, která často tvrdila, že Írán je největším sponzorem terorismu a je třeba s tím něco dělat, ale ve skutečnosti se výrazný posun neodehrál. Americká válka proti terorismu se primárně zabývala Afghánistánem a Irákem a Írán zůstával v pozadí amerického zájmu. Hlavní pozornost Spojených států vůči Íránu se soustředila především na íránský jaderný program. Navíc podle studie Chatham House Írán dokonce z války proti terorismu benefitoval. Íránský režim měl podle studie posílit díky pádu dvou nepřátelských sousedních režimů – Talibanu a režimu Saddáma Husajna¹⁷.

---

¹⁷ The Independent, 2006, Iran 'benefiting from war on terror', <http://www.independent.co.uk/news/world/middle-east/iran-benefiting-from-war-on-terror-413051.html> (9. 4. 2012)

6.2 Administrativa prezidenta Bushe a KLDR

Stejně jako v případě Íránu byla i KLDR zařazena prezidentem Bushem v jeho projevu o stavu Unie mezi státy označené jako osa zla. Na rozdíl od Íránu je však jaderný program KLDR daleko rozvinutější, protože KLDR již deklarovala, že patří mezi státy disponující jadernými zbraněmi a provedla dvě jaderné zkoušky a testy raket. Na druhou stranu v otázce podpory terorismu je v případě KLDR opačný problém. KLDR byla dlouhodobě označována jako stát podporující terorismus, ale od počátku 90. let došlo k výraznému utlumení teroristických aktivit. Na druhou stranu se však objevují obavy ze severokorejského jaderného terorismu, protože KLDR by se kvůli své mezinárodní izolaci mohla uchýlit k prodeji jaderných technologií jako zdroj nutných financí (Huntley 2006: 732).

Po nástupu prezidenta Bushe do úřadu nastala změna v americké zahraniční politice vůči KLDR. Jak již bylo popsáno výše, přístup administrativy prezidenta Clintona byl charakteristický mírnějším kurzem a recipročními ústupky. Dokonce došlo ke zrušení některých amerických sankcí vůči KLDR. Nová administrativa prezidenta Bushe však přijala tvrdší zahraniční politiku vůči KLDR. Ačkoliv ministr zahraničí Colin Powell původně signalizoval, že severokorejská strategie Clintonovy administrativy bude pokračovat i nadále, během návštěvy jihokorejského prezidenta Kim Te-džunga v USA prezident Bush naznačil, že jeho administrativa musí nejprve celou strategii revidovat a nesouhlasil s jihokorejským pokusem o sblížení s KLDR. Severní Korea odmítala vyjednávání, pokud Spojené státy nezmění svůj přístup (Scalapino 2006: 151).

Následně se Spojené státy díky svému novému přístupu dostaly pod palbu mezinárodní kritiky. S novým přístupem nesouhlasila KLDR (hrozila zrušit moratorium na zkoušky raket), Jižní Korea ani státy Evropské unie. EU začala svou vlastní iniciativu pro zprostředkování dialogu mezi oběma Korejemi a některé státy EU navázaly diplomatické vztahy s KLDR. Kritika se však objevovala i ve Spojených státech, kde např. demokraté Bushe obviňovali, že propásne historickou příležitost (Harnisch 2002: 866-867).

Bushova administrativa svou politiku vůči KLDR následně revidovala a oznámila, že je ochotna se Severokorejci vyjednat. Předem byly vymezeny tři oblasti,

o nichž Spojené státy hodlaly jednat. Jednalo se o implementaci původní rámcové dohody, která zastavovala severokorejský jaderný program, dále se měla debata týkat raketových technologií a nakonec i přijetí méně výhružného konvenčního vojenského postoje. Spojené státy zároveň deklarovaly, že budou podporovat další pokusy o sbližování obou Korejí. Vyjádřena však byla i americká skepse týkající se dobrých úmyslů KLR a Spojené státy odmítaly se Severní Koreou jednat, pokud bude nadále používat provokace a hrozby (Pritchard 2007: 6). V Bushově přístupu ke KLR je tak podobně jako v případě Íránu vidět počáteční nerozhodnost o budoucím směřování americké zahraniční politiky. Na rozdíl od Íránu se však Spojené státy již od počátku pokoušely prosazovat tvrdý přístup vůči KLR nehledě na okolnosti, který byl až na základě kritiky mírněn. Přesto však KLR nepatřila k prioritám zahraniční politiky prezidenta Bushe. V případě Íránu bylo zhoršení vztahů způsobeno incidentem s lodí Karine-A, protože předtím obě země poměrně dobře spolupracovaly.

Stejně jako v případě Íránu, ani v otázce KLR nebyla Bushova administrativa jednotná. Zastánci tvrdého kurzu, kteří většinou pocházeli z Pentagonu, prosazovali snahu o změnu severokorejského režimu především pomocí ekonomických sankcí. I mezi zastánci tvrdého kurzu však existovala pouze minimální podpora preemptivního úderu vůči KLR, ale podpora diplomatických jednání zde prakticky neexistovala. Na druhou stranu zastánci mírnějšího postupu (především z ministerstva zahraničí) podporovali řešení sporných otázek mezi oběma státy pomocí diplomatických jednání za spolupráce s okolními státy – především Jižní Koreje, Japonska a Číny (Scalapino 2006: 151).

Řada představitelů Bushovy administrativy sdílela přesvědčení, že KLR je na pokraji ekonomického zhroucení a díky tomu je také velice zranitelná. Z toho důvodu také část administrativy odporovala dalšímu vyjednávání s KLR a pokračování v dodávkách topného oleje, protože se tím pouze prodlužuje doba, než se KLR definitivně zhroutí. Z mylných předpokladů tak vycházela řada rozhodnutí především těch představitelů Bushovy administrativy, kteří zastávali tvrdý kurz. Tito představitelé (např. Rumsfeld) pak prosazovali politiku ekonomického nátlaku ve spolupráci s Čínou. Daná představa dlouhodobě posilovala americkou nečinnost vůči KLR a jejímu jadernému programu. Druhá část Bushovy administrativy (např. Colin Powell) však takovou představu nesdílela a tvrdila, že vyčkáváním získá pouze KLR, která bude schopna pokročit ve svém jaderném programu. Mírnější představitelé tak považovaly

severokorejský politický režim za relativně stabilní (Schneider 2010: 45-46). Jisté nepochopení charakteru politického režimu a místních podmínek bylo charakteristické i pro Bushovu strategii vůči Íránu, když např. byla ignorována existence demokratizačního hnutí při zařazení Íránu mezi státy osy zla.

Podobně jako Írán i Severní Korea vyjádřila svou lítost nad teroristickými útoky z 11. září 2001, ale ostře kritizovala vojenskou akci v Afghánistánu (Lee 2006: 218-219). Bushova administrativa následně vystupňovala napětí mezi oběma státy prostřednictvím prezidentova projevu o stavu Unie, kde byla KLDR označena jako stát, který se vyzbrojuje raketami a jadernými zbraněmi, zatímco jeho obyvatelé hladovějí (The President's State of the Union Address 2002). Státy byly původně do osy zla zařazeny na základě dvou znaků – podpora terorismu a snaha o získání jaderných zbraní. Jak však Daalder a Lindsay (2003: 175) poukazují, KLDR mohla být do osy zla jen těžko zařazena na základě podpory terorismu. Vazby KLDR na mezinárodní terorismus jsou slabé a hlavní teroristickou aktivitou KLDR je možný prodej jaderných technologií teroristickým skupinám. KLDR byla mezi státy osy zla zařazena především na základě zbraní hromadného ničení. Daalder a Lindsay také zdůrazňují fakt, že KLDR byla jedinou nemuslimskou zemí v ose zla, mohlo hrát určitou roli. I přesto byla KLDR na americkém seznamu států podporující terorismus zařazena až do roku 2008, kdy bylo její odstranění ze seznamu paradoxně spojeno s odstavením jaderného reaktoru v Jongbjonu (Sen 2010). Stejně jako v případě Íránu i zde docházelo k prolínání boje proti terorismu a snahy o získání jaderných zbraní. Americké administrativě nedělalo velký problém označovat KLDR jako stát podporující terorismus, ačkoliv od konce bipolárního konfliktu došlo k výraznému oslabení teroristických aktivit KLDR. Jediná činnost, která by tak mohla odpovídat terorismu či jeho podpoře by byl prodej jaderných technologií teroristickým skupinám, k němuž by se mohla KLDR potenciálně uchýlit. Opět se zde tedy ukazuje jedinečnost KLDR a její odlišnost od ostatních států osy zla, které bylo jen těžko možné spojovat do jedné skupiny.

V roce 2002 došlo k odstartování tzv. druhé jaderné krize, když KLDR oznámila, že postavila zařízení pro obohacování uranu, které bylo v rozporu s původní rámcovou dohodou uzavřenou prezidentem Clintonem. KLDR považovala odhalení obohacování uranu za nevyhnutelné a navíc doufala, že nová situace přinutí Spojené státy zasednout k jednacímu stolu. Tím byla rozpoutána série hrozeb a požadavků mezi

oběma státy (Smith 2006: 75). Tato událost pak předznamenala vývoj situace mezi oběma zeměmi na dlouhou dobu.

6.2.1 Zbraně hromadného ničení

V době odhalení severokorejského programu na obohacování uranu byla hlavní pozornost Spojených států soustředěna na Irák. Proto byl postup vůči KLDR po určité době držen v pozadí, aby tak nebyla vyvolána další krize. Administrativa prezidenta Bushe nakonec oznámila, že předchozí rámcová dohoda s KLDR již není platná a ukončila dodávky topného oleje. Severní Korea odpověděla další eskalací situace, když prohlásila rámcovou dohodu za zrušenou. Následně odstranila pojistky ze svých jaderných zařízení a vykávala mezinárodní inspektory. O měsíc později KLDR oznámila i odstoupení od Smlouvy o nešíření jaderných zbraní a na začátku roku 2003 se objevily informace, že KLDR začíná připravovat vyhořelé palivové tyče pro výrobu plutonia, a byl obnoven provoz jaderného reaktoru. KLDR se navíc prohlásila státem disponujícím jadernými zbraněmi s právem exportovat jaderné technologie (Martin 2007: 68).

Daalder a Lindsay (2003: 180) poukazují na to, že Bushova administrativa se během tohoto období příliš neprojevovala a prohlašovala, že nebude odpovídat na severokorejské provokace. Americká administrativa neprojevovala příliš velké vzrušení nad tím, že KLDR disponuje jadernými zbraněmi a chystá se vyrábět další. Jednou z příčin bylo zaměstnání administrativy postupem v Iráku. Druhým důvodem však může být i fakt, že případný vojenský zásah USA by pravděpodobně vyvolal vleklý ozbrojený konflikt, který by znamenal velké ztráty. To mohl být i důvod, proč se prezident Bush rozhodl problém řešit regionálním přístupem (Daalder, Lindsay 2003: 181). Další důvod nečinnosti americké administrativy uvádí Jonas Schneider (2010: 45), podle kterého byl netečný postoj Spojených států způsoben vyčkáváním, až se režim sám vyčerpá a zhroutlí. Gregory J. Moore (2008: 13) uvádí jiný důvod, proč se Bushova administrativa najednou rozhodla opustit proklamovaný unilateralismus a chtěla problém KLDR řešit na základě multilaterálního přístupu. Spojené státy podle Moorea Severní Koreji nedůvěřovaly a jedinou cestou, jak ji donutit plnit své závazky, bylo zahrnutí i okolních států.

V každém případě se však tento postup jednoznačně odlišoval od strategie americké administrativy v Íránu. Zde se Spojené státy původně do jednání vůbec nezapojovaly a považovaly iniciativu EU-3 za nedostatečnou. I když se nakonec Spojené státy rozhodly stát součástí těchto jednání, stále se nejednalo o regionální přístup, protože zde nebyly zastoupeny okolní státy. Na druhou stranu v případě jednání s KLDR Spojené státy požadovaly nový formát multilaterálních jednání, protože tvrdily, že tato záležitost má regionální charakter. Robert Jervis (2005: 87) považuje americký multilateralismus za čistě instrumentální, protože Spojené státy se tak vyhnuly ustupování KLDR a s pomocí ostatních aktérů byla Severní Korea oslabena a izolována. Jedná se o způsob většího nátlaku, ve kterém si USA prosadí svou strategii. Jak však Martin (2007: 70) upozorňuje, situace vždy nebyla tak jednoduchá. Spojené státy se pomocí nového formátu jednání snažily posílit tlak na KLDR, ale v praxi se tyto státy rozdělily do dvou skupin. Rusko, Čína a Jižní Korea zastávaly mírnější kurz vůči KLDR a prosazovaly politiku smíru. Na druhou stranu USA a Japonsko byly propagátoři tvrdšího kombinovaného postupu.

Současně Spojené státy začaly přemísťovat své jednotky na území Jižní Koreje do větší vzdálenosti od demilitarizované hranice obou Korejí. Tento krok KLDR přesvědčil, že Spojené státy se chystají na preemptivní úder stejně jako v případě Íráku a stahují své jednotky z dostřelu severokorejských zbraní. V takto vystupňované situaci se obě strany rozhodly ustoupit a Čína zprostředkovala třístranné jednání. Setkání však nevedlo k žádnému výsledku. Mezitím si Spojené státy získaly podporu asijských spojenců pro nahlášení KLDR Radě bezpečnosti OSN, pokud bude Severní Korea odmítat multilaterální jednání. Zvýšený tlak Číny nakonec vedl k souhlasu KLDR s šestistrannými jednáními (Scalapino 2006: 153).

První šestistranná jednání začala v roce 2003, kdy nejdříve USA a KLDR jednaly pouze na bilaterální úrovni. Bushova administrativa zpočátku zastávala názor, že KLDR by nemělo být umožněno využívání jaderné energie ani pro mírové účely (Kwak 2007: 16). V únoru 2005 severokorejské ministerstvo zahraniční vydalo oficiální prohlášení, ve kterém se označilo za stát disponující jadernými zbraněmi a bylo oznámeno, že KLDR již nemá v úmyslu dále participovat na šestistranných jednáních, pokud Spojené státy neopustí svou nepřátelskou politiku. KLDR však již v létě téhož roku změnila názor a vrátila se k jednacímu stolu (Zongyou, Berry 2008: 187).

Výsledkem bylo dosažení první společné dohody od začátku šestistranných jednání. KLDR dosáhla přiznání práva na mírový jaderný program, ale musela se kompletně vzdát dosavadních jaderných zbraní i existujícího jaderného programu. Nutné bylo i opětovné připojení se ke Smlouvě o nešíření jaderných zbraní a přijetí systému záruk MAAE. Nové společné prohlášení však bylo příliš vágní a nspecifikovalo žádný časový harmonogram plnění úkolů ani postup. Dohoda se navíc nijak konkrétně nezabývala otázkou obohacování uranu, které vlastně celou druhou jadernou krizi rozpoutalo. Tato otázka byla řešena prostřednictvím požadavku, aby se KLDR vzdala svého dosavadního jaderného programu. Nebylo ani stanoveno, která strana by měla s popsányými kroky začít jako první (Kwak 2007: 16-19). Spojené státy zde však na rozdíl od svého původního tvrdého postupu rozhodly KLDR poskytnout i řadu pobídek na oplátku. Např. Bushova administrativa souhlasila s prohlášením, že na Korejském poloostrově nejsou žádné americké jaderné zbraně a USA se nechystají KLDR napadnout konvenčními ani jadernými zbraněmi (Seongwhun 2011: 50). Patrný je i fakt, že Spojené státy slevily ze svých původních požadavků na jednání s KLDR, protože ve společném prohlášení není ani slovo o severokorejských konvenčních zbraních či raketovém programu (Martin 2007: 72).

Po částečném úspěchu předcházejících jednání se však opět objevily problémy. Před zahájením dalšího kola jednání Bushova administrativa požadovala ukončení jaderné činnosti v Jongbjonu. To však KLDR odmítala. Navíc by zastavení reaktoru v danou chvíli nemělo ani větší smysl, protože KLDR se již podařilo vyrobit plutonium z jaderného paliva vyňatého z reaktoru v roce 2005. Další problém se objevil v souvislosti s varováním amerického ministerstva financí, které doporučovalo americkým bankám vyhnout se transakcím s Banco Delta Asia, která sídlila v Macau a byla podezřívána z praní špinavých peněz pro KLDR. Navíc ministerstvo financí ve snaze zabránit proliferaci zbraní hromadného ničení zakázalo jakékoliv transakce mezi osmi severokorejskými firmami a jakýmkoliv americkým občanem a zmrazila aktiva těchto firem pod americkou jurisdikcí. Americká administrativa zdůrazňovala, že tato opatření byla přijata nezávisle na šestistranných jednáních, ale i přesto nebylo další kolo jednání zakončeno žádným posunem (Pritchard 2007: 128-129). Spojené státy byly pro KLDR tím hlavním aktérem, s nímž chtěli jednat, proto oddělování jednostranných aktivit vůči KLDR a oficiálních výsledků šestistranných jednání není příliš na místě. Proto se jejich tvrdší opatření promítla ve zhoršení vztahů obou zemí. Na druhou stranu

neústupnost KLDR, která nechtěla ztratit svůj hlavní vyjednávací trumf, k danému zhoršení samozřejmě také přispěla.

V roce 2006 pak KLDR provedla dvě velmi provokativní akce. V červenci porušila KLDR moratorium na zkoušky balistických raket, když odpálila svou raketu Taepodong-2 spolu s šesti dalšími raketami s kratším doletem. Test dopadl neúspěchem, ale reakce Spojených států byla prakticky okamžitá. USA spolu s Japonskem a dalšími státy předložily rezoluci Radě bezpečnosti OSN a ta byla jednomyslně schválena ještě v červenci 2006. Podstatné bylo, že i Rusko a Čína hlasovaly ve prospěch rezoluce, díky čemuž došlo k odsouzení zkoušky i původními severokorejskými spojenci. Rezoluce po KLDR požadovala, aby bylo obnoveno moratorium na zkoušky balistických raket, KLDR se znovu připojila ke Smlouvě o nešíření jaderných zbraní a byl obnoven systém pojistek MAAE. Součástí rezoluce byly i sankce uvalené na severokorejský jaderný program (Zongyou, Berry 2008: 188). KLDR však takový postup neodstrašil a v říjnu provedla svou první zkoušku jaderného zařízení. Současně však bylo vydáno i severokorejské prohlášení, podle kterého má KLDR jaderné zbraně pouze na obranu, nikdy je nepoužije jako první a stále doufá ve zlepšení vztahů s USA a bezjaderný Korejský poloostrov (Zongyou, Berry 2008: 188).

V reakci na jadernou a raketovou zkoušku administrativa prezidenta Bushe požadovala po svých čtyřech partnerech v šestistranných jednáních přijetí tvrdšího a jednotného postupu vůči KLDR, ale od Číny a Ruska se dočkala pouze vlažné podpory. Na druhou stranu však bylo zdůrazňováno, že Spojené státy mají v úmyslu i nadále v jednáních s KLDR pokračovat. Šestistranná jednání tak pokračovala v roce 2007. Podle výsledné dohody měla KLDR získat milion tun topného oleje a návrat svých finančních prostředků z Banco Delta Asia výměnou za uzavření jaderného reaktoru v Jongbjonu a slib, že KLDR nakonec ukončí veškeré své jaderné aktivity (Moore 2008: 14).

Spojené státy následně dokonce souhlasily s jednáním s KLDR na bilaterální úrovni, což bylo něco, co předtím odmítaly, protože doufaly ve větší nátlak ve formě multilaterálních jednání. V roce 2008 tak jednání pokračovala na bilaterální úrovni v Singapuru. Ještě téhož roku začala implementace přijatých opatření, pro kterou byl přijat přesný rozvrh s datem dokončení 31. října 2008. Tento termín se nepodařilo dodržet a některá opatření přešla až do volebního období prezidenta Obamy. Prvním opatřením bylo zastavení jaderného reaktoru v Jongbjonu, k čemuž došlo v roce 2007.

Dále bylo požadováno poskytnutí kompletních informací o rozsahu severokorejského jaderného programu. KLCDR ve své zprávě neposkytla žádné informace o svých aktivitách v rámci programu na obohacování uranu či o své spolupráci se Sýrií a Íránem. Implementace se zpozdila díky sporům mezi USA a KLCDR ohledně otázky, kam budou mít mezinárodní inspektoři umožněn přístup. Nakonec bylo v říjnu 2008 dohodnuto, že inspekce budou soustředěny pouze na reaktor v Jongbjonu (Niksich 2010: 6-9). V říjnu 2008 pak Bushova administrativa odstranila KLCDR ze seznamu států podporující terorismus. Tento krok vyvolal silnou kritiku ze strany Japonska, jehož občany KLCDR unášela, ale i ze strany některých republikánů (Kessler 2008). Současně došlo i ke zmírnění některých amerických sankcí vůči KLCDR, přesto se však jednalo především o symbolický krok, protože valná většina sankcí zůstala stále v platnosti¹⁸.

V závěru svého druhého volebního období prezident Bush vlastně prosazoval velmi podobnou strategii vzájemných ústupků, kterou před ním používal již prezident Clinton a nově nastupující administrativa prezidenta Bushe ji silně kritizovala. Jaderný test a zkouška balistických raket tak prakticky donutila Spojené státy přistoupit na řadu požadavků, které byly předtím striktně odmítány. Jednalo se např. o bilaterální jednání či uvolnění severokorejských prostředků v Banco Delta Asia. Není divu, že některým republikánům se tento postup nelíbil, protože se diametrálně lišil od strategie, kterou Bushova administrativa přijala na začátku svého prvního volebního období. Strategie neustupovat státům osy zla se výrazně proměnila.

Strategie Bushovy administrativy proti rozvoji jaderných programů Íránu i KLCDR byla na první pohled multilaterální. Na druhý pohled však již existují podstatné rozdíly. V případě KLCDR se jednalo o postup regionální, pomocí něhož se Bushova administrativa pokoušela dosáhnout většího nátlaku na Severní Koreu. V rámci této regionální strategie však bylo jednání USA nejdůležitější. KLCDR chtěla vyjednávat především se Spojenými státy a jejich bezpečnostní záruky a ústupky v jednáních rozhodovaly. Z toho důvodu je možné tvrdit, že v rámci tohoto regionálního postupu stejně nejvíce záleželo na vůli USA a postavení ostatních států v šestistranných jednáních bylo podružné. Na druhou stranu v případě Íránu bylo postavení Spojených států poněkud odlišné. Bushova administrativa se nejprve odmítala připojit k iniciativě

---

¹⁸ CNN, 2008, Bush orders easing of sanctions against North Korea, http://articles.cnn.com/2008-06-26/politics/us.nkorea_1_pyongyang-north-korea-nuclear-testing-and-proliferation?_s=PM:POLITICS (13. 4. 2012)

EU-3, protože ji považovala za příliš mírnou. Írán však podobně jako Severní Korea stál o bezpečnostní záruky a jednání především ze strany Spojených států. Spojené státy se nakonec rozhodly připojit k jednání evropských států s Íránem, ale odmítaly poskytovat bezpečnostní záruky. Jednání s Íránem nebyla založena na regionálním principu, ačkoliv byla také multilaterální.

Strategie Spojených států vůči KLR i Íránu byly zpočátku podobné v tom ohledu, že Bushova administrativa odmítala s oběma státy vyjednávat. Na začátku tak byl prosazován postup izolace. V případě KLR se však Spojené státy nakonec rozhodly použít strategii vzájemných ústupků, kterou prezident Bush nejprve ostře kritizoval. Prezident Bush tak například Kim Čong-ila nazýval „tyranem“¹⁹ či prohlašoval, že Severní Korea s jadernými zbraněmi „nebude tolerována“²⁰. Jaderný test a zkouška severokorejských raket ve Spojených státech vyvolaly zvýšenou snahu o obnovení diplomatických jednání mezi oběma zeměmi. Přitom incident daleko menšího významu (aféra Karine-A) v případě Íránu měl za následek ukončení spolupráce a ostrou kritiku.

Na druhou stranu je třeba si uvědomit, že na počátku bylo sebevědomí Spojených států posilováno rychlými a zpočátku i úspěšnými vojenskými zákroky v Afghánistánu a Iráku. Prezident Bush svým projevem o stavu Unie propojil Irák, Írán a KLR do jednoho konceptu osy zla, což vlastně znamenalo, že výsledky jednání Spojených států v jednom státě ovlivňovaly i jednání s dalším státem zařazeným do osy zla. To se např. projevovalo ve chvíli, kdy se Írán rozhodl Spojeným státům nabídnout dohodu v době, kdy USA úspěšně dobyly Bagdád, jak již bylo zmíněno výše. V případě KLR zase existují informace, že po zahájení americké invaze do Íránu se Kim Čong-il po téměř dva měsíce ukrýval ze strachu před možným podobným vývojem situace v KLR (Sanger 2011). Následující neúspěchy Spojených států v Afghánistánu i Iráku se mohly promítnout do vyjednávání s oběma zeměmi, ve kterých byly Spojené státy svolnější k určitým kompromisům. To se projevovalo především ve vyjednáváních s KLR, jejíž jaderný program byl na pokročilejší úrovni a tím pádem znamenal i větší hrozbu. Prezident Bush jako hlavní hrozbu pro Spojené státy však označil Írán (The

---

¹⁹ BBC, 2012, Timeline: N Korea nuclear stand-off, <http://m.bbc.co.uk/news/world-asia-pacific-11811861> (13. 4. 2012)

²⁰ BBC, 2005, Leaders urge Korea peace treaty, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/asia-pacific/4444314.stm> (13. 4. 2012)

National Security Strategy of the United States of America, 2006: 20). Jaderný program Íránu však nebyl zdaleka tak pokročilý jako v případě KLRD. Na druhou stranu skutečný postup Spojených států této skutečnosti odpovídal, protože v případě Íránu byl tvrdý postup udržován po celou dobu jednání. Ve vyjednáváních s KLRD však byly Spojené státy ochotny ke značným ústupkům. To bylo ještě více patrné po severokorejském jaderném testu, po kterém byly Spojené státy svolné k ještě větším kompromisům. Disponování jadernými zbraněmi tak může sloužit jako velmi dobrý vyjednávací nástroj, což by se mohlo stát návodem i pro Írán.

6.2.2 Terorismus

Jak již bylo nastíněno v kapitole zabývající se naplňováním znaků rogue states, KLRD již od konce 80. let minulého století s největší pravděpodobností nepodporuje terorismus tak, jak to bylo běžné v předchozích letech. Hlavní pozornost mezinárodního společenství (především Spojených států) se v souvislosti s terorismem soustřeďuje v KLRD především na možné budoucí zneužití jaderných zbraní teroristickými skupinami. V případě KLRD je toto nebezpečí vyšší než v případě Íránu, protože na rozdíl od Íránu KLRD několika jadernými zbraněmi disponuje.

Strach z jaderného terorismu se objevil především po teroristických útocích z 11. září 2001 a byl spojen s Al-Kaidou a skupinami na ni napojenými. Přední představitelé Al-Kaidy často ospravedlňovali používání nekonvenčních zbraní pro teroristické útoky. Dále se jednalo i o síť pákistánského vědce A. Q. Khana, který dopomohl k jadernému programu Libyi, Íránu i KLRD (Bowen, Cottee, Hobbs 2012: 350). Pravděpodobnost využití nekonvenčních zbraní teroristickými skupinami je pořád ve srovnání s konvenčními prostředky velmi nízká, přesto však prezident Bush věnoval této problematice po 11. září 2001 na první pohled velkou pozornost. Prezident Bush nařídil svému národnímu bezpečnostnímu týmu, aby jaderný terorismus získal prioritu před všemi ostatními hrozbami (Ferguson, Potter 2005: 4). Strategie pro boj s terorismem z roku 2003 označuje použití zbraní hromadného ničení teroristickými skupinami za přímou a vážnou hrozbu pro Spojené státy, ačkoliv jsou zde v této souvislosti zmíněny pouze Al-Kaida a Óm šinrikjó (National Strategy for Combating Terrorism 2003: 9-10).

Prezident Bush zdůrazňoval především spojení teroristických skupin a rogue states, které takovým organizacím mohou poskytnout jaderný materiál a technologie. Již

na počátku svého prvního volebního období prezident Bush upozorňoval na rogue states jako na pravděpodobný zdroj chemických, biologických a jaderných zbraní pro teroristické skupiny. Dále zdůraznil, že nebude čekat, až se nebezpečí pro Spojené státy ještě zvětší, což signalizovalo nutnost rychlé akce²¹. Administrativa Spojených států si po určité době neúspěchů v jednání s KLR začala uvědomovat, že se možná nepodaří Severní Koreu přesvědčit, aby se svého jaderného programu vzdala. Administrativa prezidenta Bushe se tak od roku 2003 zaměřovala také na předcházení možného exportu severokorejského jaderného materiálu. Tento nový přístup vycházel z předpokladu, že Spojené státy nikdy nemohou přesně určit, kolik plutonia se již KLR podařilo vyrobit, či zdali KLR nelže. Sami představitelé americké administrativy však přiznali, že takový přístup bude velice těžké provádět, protože odhalení vývozu plutonia je extrémně obtížné (Sanger 2003b).

Rétorická rovina byla podpořena dalším aspektem Bushovy strategie. Bylo potřeba KLR odstrašit, aby nedocházelo k exportu jaderného materiálu. Postup byl založen na nevyvratitelných důkazech, že KLR vyváží plutonium či jaderné zbraně. Spojené státy po 11. září 2001 vyvinuly metody pro forenzní analýzu radioaktivních materiálů. Kromě toho měly USA přístup do databází MAAE, která disponovala vzorky severokorejských štěpných materiálů. Díky tomu tak nebyl problém určit, zda daný radioaktivní materiál pochází z KLR či nikoliv a USA by pak disponovaly nevyvratitelnými důkazy o severokorejském exportu. Vůči KLR pak tento nový postup měl fungovat jako odstrašující prvek (Schneider 2010: 67).

Druhým opatřením, které by mělo zabránit KLR exportovat jaderné materiály je vznik Proliferation Security Initiative (PSI), což je vlastně koalice zemí, které chtějí bojovat proti proliferaci zbraní hromadného ničení pomocí preventivního zabránění pohybu některým zásilkám po moři, ve vzduchu, ale i na zemi. PSI může efektivně fungovat v případě pašování velkých nákladů, ale menší severokorejské zásilky nemusí být snadné nalézt především na hranici s Čínou (Huntley 2006: 726). Tato iniciativa vznikla v roce 2003 jako odpověď na severokorejský export raket a informace o možném prodeji jaderných materiálů. Na počátku tohoto projektu se rozhodlo připojit celkem jedenáct států (Bowen, Cottee, Hobbs 2012: 81-82). PSI iniciativa byla doplněna dalším projektem. Jednalo se o Second Line of Defense (SLD), který se

---

²¹ The Economist, 2002, Know thine enemy, <http://www.economist.com/node/965595> (15. 4. 2012)

skládal z SLD Core Program a Megaports Initiative. Cílem tohoto projektu byla instalace vybavení pro detekci radioaktivity na klíčové pozemní hraniční přechody, vybraná letiště a nejdůležitější přístavy. Pomocí takového vybavení pak mělo být možné odhalit pašování jaderného materiálu (Schneider 2010: 67-68). Problémem v případě KLDR však bylo, že se této iniciativy rozhodl účastnit pouze omezený počet států z východní Asie. Čína i Jižní Korea odmítaly připojit se k americkým iniciativám. Díky tomu pak celý projekt ztrácel z velké části na své účinnosti (Schneider 2012: 68). Účast Číny a Jižní Koreje je pro projekt klíčová, protože jejich teritoriální vody hraničí se severokorejskými teritoriálními vodami. Oba státy navíc s KLDR sdílí i pozemní hranici. Problémem daných opatření může být i jejich efektivita, protože v praxi se může stát, že opatření nebudou fungovat tak, jak se předpokládalo.

Celosvětově existuje celá řada dalších opatření proti jadernému terorismu a proliferaci zbraní hromadného ničení. Existuje tak několik různých projektů, které vycházejí z platform OSN, G8, MAAE atd. (Bowen, Cottee, Hobbs 2012: 349). Klíčovým opatřením však v případě KLDR stále zůstává americká snaha o ukončení jaderného programu. Pokud by se americké administrativě podařilo s KLDR vyjednat konec severokorejských snah o jaderné zbraně, pak by s největší pravděpodobností nebyla nutná ani opatření proti proliferaci jaderných zbraní. Snahy Bushovy administrativy o ukončení jaderného programu KLDR byly popsány v předchozí části práce. Vzhledem k nejasnostem týkajícím se množství vyrobeného plutonia však není možné předpokládat ukončení pochybností o možné proliferaci.

I přesto, že je zvyšující se pravděpodobnost jaderného terorismu často zdůrazňována (i prezidentem Bushem)²², mnoho autorů se shoduje na tom, že administrativa prezidenta Bushe nevyvinula žádnou komplexní strategii pro boj s tímto novým typem terorismu. Administrativa Spojených států tak nedokázala vytvořit komparativní analýzu rizik různých druhů jaderného terorismu ani upřednostnit strategii pro boj s jaderným terorismem (Ferguson, Potter 2005: 4). Podle Schneidera (2010: 68-69) tak Bushova administrativa pracovala s předpokladem, že KLDR si jako racionální aktér uvědomuje, že proliferace jaderného materiálu by pro Spojené státy znamenala překročení veškerých mezí, a v takovém případě by hrozila odvetná akce.

---

²² Např. Graham Allison ve svém článku z roku 2004 tvrdil, že pokud nedojde k přijetí potřebných opatření, Spojené státy čeká jaderný teroristický útok do deseti let (Allison 2004: 64).

Mezi strategiemi Bushovy administrativy vůči terorismu v Íránu a KLDR je evidentní rozdíl, který je způsoben především odlišným charakterem naplňování tohoto znaku rogue states. V případě Íránu je podpora terorismu prakticky nezpochybnitelná, ale KLDR je s mezinárodním terorismem spojována především díky svým potenciálním budoucím činům. V současné době tak neexistují důkazy o tom, že by KLDR byla aktivním sponzorem mezinárodního terorismu, což zásadním způsobem narušuje Bushův koncept osy zla, kam byla KLDR zařazena především kvůli vývoji jaderných zbraní, a terorismus nehrál výraznou roli. Díky těmto základním odlišnostem se liší i strategie prezidenta Bushe. Americký postup vůči KLDR se tak zabývá především preventivními akcemi a iniciativami, pomocí nichž by bylo možné exportu jaderných materiálů předcházet či jej včas odhalit. Většinou se jedná o různé multilaterální akce globálního rozsahu, které však zatím neprokazují příliš velkou efektivitu. Nejedná se tak o iniciativy, které by byly přímo zaměřeny proti KLDR.

S tím souvisí i častá kritika Bushovy administrativy, podle které bylo i přes silnou deklaratorní rovinu učiněno jen málo. Nevznikl tak prakticky žádný ucelený a efektivní postup. To zásadně neodpovídá americkým obavám ze severokorejského exportu jaderných materiálů. Ačkoliv Bushova administrativa několikrát zmiňovala nové zaměření americké strategie na zastavení možného budoucího exportu jaderných materiálů, přesto věnovala hlavní pozornost zastavení severokorejského jaderného programu. Jedná se o logický postup, protože pokud by žádný jaderný program neexistoval, pak by nebylo třeba se obávat možné proliferace. Spojené státy však často dokazovaly, že severokorejským politickým představitelům nedůvěřují, a navíc neexistují informace o skutečném množství vyrobeného plutonia, což by mělo zvyšovat americkou snahu o vytvoření efektivních opatření pro zamezení jaderného exportu. Prezident Bush se však ve své válce proti terorismu zaměřoval primárně na boj s terorismem prováděným konvenčními způsoby, který však KLDR již určitou dobu neprovádí.

7 Administrativa prezidenta Baracka Obamy

V následující části bude pozornost věnována strategiím použitým prezidentem Obamou vůči Íránu a KLDR ve dvou sledovaných znacích – snaze o získání zbraní hromadného ničení a podpoře terorismu. Nejprve bude nutné nastínit základní vnímání konceptu rogue states administrativou prezidenta Obamy, protože v této oblasti prezident Obama již od samého začátku sliboval výraznou změnu. Dále bude pozornost věnována konkrétním strategiím a jejich odlišnostem od postupů použitých administrativou prezidenta Bushe.

Po zvolení demokratického kandidáta Baracka Obamy prezidentem Spojených států v roce 2008 se očekávala velká změna v zahraniční politice USA. Nový americký prezident se však musel především vypořádat se záležitostmi, které mu přenechala předchozí Bushova administrativa. Spojené státy se nacházely ve dvou válkách, které se zdálo nemožné vyhrát, dále zde byla Bushem započatá válka proti terorismu, snaha o zabránění proliferaci zbraní hromadného ničení, špatné vztahy s Ruskou federací a Spojené státy navíc budily dojem unilaterálního aktéra. To vše bylo komplikováno špatnou ekonomickou situací ve Spojených státech (Loy 2011: 23).

Ačkoliv i Obamova volební kampaň se vyznačovala primátem domácí politiky, budoucí prezident představil ucelenější vizi zahraniční politiky než jeho předchůdce. Od samého počátku byla vize zahraniční politiky budoucího prezidenta Obamy formována na základě touhy po změně a zlepšení obrazu Spojených států v zahraničí (především v muslimských zemích). Mezi další cíle patřilo ukončení obou válek, které Spojené státy vedly, zlepšení vztahů s Ruskem, učinit první krok pro dosažení světa bez jaderných zbraní, vybudovat stabilnější spolupráci s Čínou v regionálních i globálních otázkách a dosáhnout míru na Blízkém východě. Stejně jako v případě Bushe i Barack Obama se snažil za každou cenu vymezit proti předchozí administrativě. Kritizoval tak válku v Iráku, byl ochoten jednat s diktátory a zdůrazňoval roli multilateralismu a diplomacie v americké zahraniční politice (Indyk, Lieberthal, O'Hanlon 2012a: 1-2). Celkově byly zahraničně-politické cíle budoucího prezidenta velmi ambiciózní. V praktické rovině však politika prezidenta Obamy vypadá poněkud odlišně.

Jednou z nejambicióznějších otázek nové Obamovy zahraniční politiky se stalo úplné jaderné odzbrojení, které bylo světu představeno při prezidentově návštěvě Prahy

v dubnu 2009. Krátce před začátkem samotného projevu KLDK opět provedla zkoušku svých raket, což ještě více umocnilo naléhavost proslovu. Prezident Obama prohlásil, že Spojené státy budou zmenšovat svůj jaderný arzenál a vyzval i ostatní země, aby tak učinily, což bylo podpořeno příslibem dalších jednání s Ruskem. Jako největší hrozba pro mezinárodní bezpečnost byl označen jaderný terorismus. Ve spojitosti s Íránem byla zmíněna snaha o vyjednávání, ale podle prezidenta Obamy Írán stále představoval hrozbu, bylo proto nutné i zachovat původní plány na protiraketovou obranu prezidenta Bushe²³. Tento velmi ambiciózní plán a idealistická představa však poněkud kontrastovala se skutečnou zahraniční politikou prezidenta Obamy, která se řídila spíše pragmatismem, jak bude následně popsáno.

Protiraketová obrana v Evropě nezůstala beze změny a původní plány prezidenta Bushe byly ještě téhož roku odvolány. Rusko podmiňovalo svůj souhlas s výrazným zmenšováním jaderných arzenálů zrušením třetího pilíře protiraketové obrany, který měl být vybudován v Polsku a České republice. V této otázce prokázal prezident Obama svůj pragmatismus, když celý projekt protiraketové obrany nechápal v jeho geostrategickém rozměru, ale spíše jej používal jako politický nástroj pro vyjednávání s ruskými představiteli. Jeho cílem bylo ještě výraznější snižování jaderných arzenálů, ale také zvýšený ruský tlak na Írán v otázce jeho jaderného programu, protože Rusko má v Íránu velké ekonomické zájmy (Hynek 2009: 6).

Jak David Skidmore (2012: 47) uvádí, Obama se ve svých projevech často raději slovu multilateralismus vyhýbal. Často však byla zdůrazňována nutnost spolupráce s partnery při řešení různých záležitostí a potřeba reformování některých mezinárodních institucí. Tento přístup připomínal Bushovou administrativou preferované ad hoc koalice ochotných, které by překlenuly potřebu mezinárodních institucí. Současně však byla zdůrazňována i potřeba zapojení nestátních a individuálních aktérů do diplomatických jednání. Obamova administrativa tak prosazovala neformální ad hoc multilateralismus. Na druhou stranu je však nutné připomenout, že Obamova administrativa přislíbila zlepšení vztahů Spojených států a OSN, která představuje největší symbol formálního a univerzálního multilateralismu. Tento úkol se také Obamově administrativě podařilo plnit. Prezident Obama se tak například rozhodl jako

---

²³ BBC, 2009, Obama promotes nuclear-free world, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/7983963.stm> (17. 4. 2012)

první americký prezident předsedat zasedání Rady bezpečnosti OSN (Skidmore 2012: 48).

James M. Lindsay (2011: 772) jako hlavní rozdíl mezi přístupem prezidenta Bushe a Obamy vidí především odlišné vnímání světa. George W. Bush odmítal, že by globalizace ovlivňovala fungování světa. Barack Obama však na druhou stranu globalizaci vnímal jako něco, co ovlivňuje podobu hrozeb, jejich propojenost a prostupnost skrz hranice jednotlivých států. Takovým hrozbám však nemohou Spojené státy čelit samy. Proto se diplomacie opět dostala do popředí zájmu Spojených států. Prezident Obama navíc prohlašoval, že je ochoten jednat i se zástupci režimů, které se jeho předchůdce Bush snažil především izolovat (Írán, KLDR, Sýrie, Venezuela a Kuba).

S tím souvisí i změna v propagování demokratického státního zřízení Spojenými státy. Administrativa prezidenta Bushe označovala za svůj hlavní cíl celosvětově šířit demokratické hodnoty a podporovat demokratizační hnutí. Na druhou stranu prezident Obama od takových ambic upustil. Novým hlavním cílem americké administrativy tak už nebyla vnitřní demokratizace států světa, která měla zajistit ukončení podpory teroristických skupin, ale především zajištění bezpečnosti prostřednictvím postupné porážky těchto skupin. V mnoha otázkách zahraniční politiky tak má bezpečnost prioritu před prosazováním lidských práv a demokracie. Obama se v několika svých projevech za neuvážené šíření demokracie předchozí administrativy omlouval a zdůrazňoval, že každá země má svou cestu, jak demokracie dosáhnout (Nau 2010: 30).

Prezident Obama bývá označován za pragmatika, protože si dobře uvědomuje omezené možnosti Spojených států přetvářet svět. Tento přístup se pak v praktické rovině projevoval v nové strategii Spojených států v Iráku a Afghánistánu. V Iráku bylo rozhodnuto, že americké jednotky budou staženy a americká strategie se následně změní z vojenské na diplomatickou. V případě Afghánistánu je pragmatický posun ještě viditelnější, protože o závazku v Afghánistánu se prezident Obama vyjadřoval především jako o nutnosti porazit Al-Kaidu a znemožnit jí tak ohrožování Spojených států a jejich spojenců. O nutnosti přebudování Afghánistánu však nepadlo už ani slovo (Loy 2011: 24-25). Podobný názor sdílí i Lindsay (2011: 773), když tvrdí, že nová zahraniční politika prezidenta Obamy je spíše pragmatická než realistická, protože jeho nová strategie byla založena na snaze vyhnout se ideologii jako hlavnímu zdroji

zahraniční politiky a spíše se řídit racionálním zvážením skutečných faktů a regionálních zájmů USA.

Prezident Obama se dále rozhodl zacházet jiným způsobem s rogue states. Předně přestalo být používáno spojení rogue states, které bylo nahrazeno novým výrazem – „outliers“. Tato změna diplomatického jazyka byla součástí nové strategie, kterou začala používat Obamova administrativa (Litwak 2010). Již ve svém inauguračním projevu prezident Obama učinil těmto státům nabídku. Pokud budou rogue states ochotny vzdát se svých praktik, pak jim Spojené státy slibují, že na oplátku budou ochotny jednat²⁴. Jednalo se o nabídku, která měla za cíl výrazně měnit kurz, který nastavila předchozí administrativa prezidenta Bushe. Především však došlo k rozbití osy zla. Státy už nebyly zařazovány do jedné skupiny nepřátel Spojených států. Nově záleželo na dané zemi, zda se rozhodne spolupracovat či bude stále udržovat původní provokativní kurz. Spojené státy volily individuální přístup ke každé konkrétní zemi. Prezident Obama ukazoval rogue states i celému světu svou ochotu jednat s přáteli i nepřáteli a učinil první krok. Mnozí tento pokus označovali za naivní, protože rogue states se takovou nabídku rozhodnou nevyužít, což se také stalo. Na druhou stranu však prezident Obama získal možnost snadněji přistoupit k tvrdším krokům vůči těmto zemím, protože celý svět měl možnost sledovat, že Spojené státy se pokusily o diplomatickou cestu, ta však zůstala nevyužita (Indyk, Lieberthal, O’Hanlon 2012b). Ve stejném duchu je orientována i Národní bezpečnostní strategie USA z roku 2010, kde je výslovně popsáno, že pokud se Írán a KLR rozhodnou nepřijmout americkou nabídku spolupráce, pak budou k respektování mezinárodních norem donuceny další izolací (The National Security Strategy of the United States of America, 2010: 23-24).

V mnoha ohledech Obamova administrativa působila dojmem, že přináší zbrusu novou zahraniční politiku. Po praktické stránce však byla situace poněkud odlišná. Jak bylo výše nastíněno, vize prezidenta Obamy jsou často idealistické, ale v praktické politice se jeho počínání řídí pragmatismem. Prezident Obama přebral mnoho záležitostí předcházející Bushovy administrativy, se kterými bylo potřeba se vypořádat. Mnoho záležitostí nebylo možné provést tak, jak Obama původně zamýšlel (např. uzavření věznic Guantánamo). V některých záležitostech se zahraniční politika může přibližovat politice praktikované předcházející Bushovou administrativou. Dále je nutné si

²⁴ CNN, 2009, Obama's inaugural speech, http://articles.cnn.com/2009-01-20/politics/obama.politics_1_nation-generation-president-bush/5?_s=PM:POLITICS (18. 4. 2012)

uvědomit, že prezident Obama má za sebou teprve první funkční období a v případě, že bude zvolen znovu americkým prezidentem, se může jeho zahraniční politika ještě měnit.

7.1 Administrativa prezidenta Baracka Obamy a Írán

Již od své kandidatury budoucí prezident Obama ohlašoval svou ochotu jednat se státy, které předchozí administrativa prezidenta Bushe nazývala jako *rogue states*, bez podmínek. Tato nová strategie vyvolávala v mnoha částech světa nadšení, protože poskytovala naději pro zlepšení situace. Naopak zahraniční politika administrativy prezidenta Bushe vyvolávala v mnoha zemích negativní reakce, především v muslimském světě vyvolávaly jeho politické kroky roztrpčení.

Vítězství Baracka Obamy v prezidentských volbách v roce 2008 zaznamenalo v Íránu velký ohlas. Íránští političtí představitelé doufali v radikální změnu americké zahraniční politiky. Nadšení bylo tak velké, že dokonce íránský prezident Mahmúd Ahmadínežád poslal budoucímu americkému prezidentu dopis s gratulacemi k vítězství ve volbách. To bylo navíc umocněno prohlášením duchovního vůdce Íránu Chamenejího, který ve svém projevu naznačil, že je možné uvažovat o jednáních se Spojenými státy, pokud budou pro Írán výhodná (Dobbins, Nader, Kaye, Wehrey 2011: 76). Zatímco na gratulace od ostatních světových vůdců Obama odpověděl rychle, v případě íránské gratulace si nechával čas na rozmyšlenou, jakým způsobem odpoví. Následně však prohlásil, že íránský vývoj jaderných zbraní je nepřijatelný, a Írán dále musí ukončit i podporu terorismu. Írán taková prohlášení chápal jako pokračování předchozí politiky prezidenta Bushe a krok špatným směrem. Dokonce se v Íránu objevovala i kritika samotného prezidenta Ahmadínežáda, že se rozhodl udělat vstřícný krok (Muir 2008).

7.1.1 Zbraně hromadného ničení

V březnu 2009 však prezident Obama přednesl projev při příležitosti íránského nového roku, kde prohlásil, že Spojené státy si přejí, aby Írán získal své právoplatné místo mezi ostatními státy (Gold 2009: 6). Dalším výrazným pozitivním krokem ze strany americké administrativy byl projev prezidenta Obamy v Káhiře v červnu 2009. Tento projev byl směřován k muslimskému světu a Írán v něm hrál podstatnou roli. Prezident Obama zde přiznal americké přispění ke svržení Mosaddekovy vlády a

zdůraznil právo Íránu na vlastní mírový jaderný program, pokud splní veškeré povinnosti vyplývající ze Smlouvy o nešíření jaderných zbraní. V otázce jaderných zbraní však nemohly Spojené státy podle Obamy připustit, aby jimi Írán disponoval²⁵. Obamův proslav k muslimskému světu byl vnímán jako velmi vstřícný krok, který byl odměněn ovacemi vestoje. Vůči Íránu se jednalo o změnu, protože administrativa prezidenta Bushe vždy požadovala nějaké prvotní ústupky ze strany Íránu, což po celou dobu komplikovalo jednání mezi oběma zeměmi, a na druhou stranu pak USA odmítaly poskytovat bezpečnostní záruky pro Írán. Prezident Obama naopak sliboval jednání bez prvotních podmínek.

Jedním z dalších vstřícných kroků se v dubnu 2009 stalo také oznámení Bílého domu, že Spojené státy plánují vrátit se k vyjednávání skupiny P5+1 (pět stálých členů Rady bezpečnosti OSN + Německo) s Íránem ohledně jeho jaderného programu, kam prezident Bush americké diplomaty téměř vůbec neposílal²⁶. Na odpověď íránské strany si však bylo nutné počkat, protože Írán se musel ve spojitosti s prezidentskými volbami potýkat s pouličními demonstracemi a vláda neměla na zahraniční politiku příliš velký prostor. V této době byl nový přístup Obamovy administrativy ještě viditelnější, protože v souvislosti s protesty v červnu 2009 Spojené státy nepodporovaly protestující ani prezidenta Ahmadínežáda. Cílem bylo nepoškodit si pozici pro budoucí vyjednávání o íránském jaderném programu a podpoře terorismu. Tento postoj prezidenta Obamy vyvolal rozkol v jeho administrativě. Ministryně zahraničí Hillary Clintonová a viceprezident Joseph Biden obhajovali tvrdší postup proti íránské vládě. Ke kritice se připojili i republikáni. Prezident Obama se tak nakonec rozhodl přitvrdit a odsoudil postup íránské vlády proti demonstrantům (Gold 2009: 6).

I přes veškerou ochotu a ústupky, které projevovala Obamova administrativa, a byly tak netypické pro administrativu prezidenta Bushe, stanovil prezident Obama termín, do kterého mohou íránští představitelé využít nabídky na jednání. Íránské ignorování veškerých pobídek ze strany Spojených států tak mělo skončit do září 2009, jinak administrativa prezidenta Obamy slibovala přejít k dalším krokům proti Íránu (Dinan 2009). Tímto způsobem se tak prezident Obama vrátil k původní strategii cukru

²⁵ The New York Times, 2009, Text: Obama's Speech in Cairo, http://www.nytimes.com/2009/06/04/us/politics/04obama.text.html?_r=2&pagewanted=all (20. 4. 2012)

²⁶ BBC, 2009, Obama diary: Days 71-80, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/americas/7975405.stm> (20. 4. 2012)

a biče prezidenta Bushe. Již ve svém prvním roce jako prezident Spojených států Obama i přes původní sliby obnovil postup předchozí administrativy a dokonce izraelskému předsedovi vlády Benjaminu Netanjahuovi oznámil, že Spojené státy nevylučují žádný způsob postupu, ačkoliv neschvaloval izraelský návrh leteckého útoku na íránská jaderná zařízení (El-Khawas 2011: 95).

Tlak Spojených států ještě zesílil poté, co byla světu odhalena existence dalšího rozestavěného íránského jaderného zařízení poblíž města Qom, které bylo určeno pro obohacování uranu. Spojené státy spolu s Francií a Velkou Británií pak Íránu pohrozily, že předloží Radě bezpečnosti OSN návrh na uvalení dalších sankcí, pokud nedojde ke změně íránského přístupu. Nutné bylo především umožnit přístup do zařízení mezinárodním inspektorům (Spillius, Porter, Blair 2009). Prezident Obama požadoval po Íránu ukončení veškerých jaderných aktivit a nevyloučil ani vojenskou akci proti Íránu při nesplnění požadavků²⁷. Jednání P5+1 a Íránu nakonec začala 1. října 2009, ale ještě předtím Írán provedl test rakety Shahab-3²⁸. Jednání však částečně zmírnila mezinárodní napětí a američtí diplomaté se dokonce setkali se svými íránskými protějšky na bilaterální schůzce, což bylo poprvé za několik let. Po několika jednáních Írán přijal návrh, aby 75 % svého nízcce obohaceného uranu poslal do Ruska a následně do Francie, kde dojde k výrobě palivových tyčí. Dohoda však nakonec nebyla uzavřena, protože Írán přicházel se stále novými požadavky, které nebyly jednající země ochotny plnit a jejich trpělivost docházela (El-Khawas 2011: 97-98).

Prezidentu Obamovi se pomocí jeho důmyslné strategie orientované na vyjednávání postupně dařilo na svou stranu získávat i Čínu a Rusko. Tyto státy v minulosti tradičně představovaly největší překážku tvrdšího postupu vůči Íránu, ale na konci roku 2009 podpořily rezoluci MAAE, která odsuzovala íránské aktivity v jaderném zařízení poblíž Qomu (Katz 2010: 66). Dalším podobným krokem pro přesvědčení Ruska a Číny se stala nabídka Spojených států pomoci Íránu při nákupu izotopů pro lékařské účely. Tato nabídka přišla až po vypršení druhého mezního termínu pro návrat k jednání, který USA stanovily na konec roku 2009. Cílem bylo odradit Írán od výroby vysoce obohaceného uranu, ale íránští představitelé nabídku

---

²⁷ The Guardian, 2009, Obama delivers ultimatum to Iran in closing speech at G20 summit, <http://www.guardian.co.uk/world/2009/sep/25/iran-nuclear-obama-ahmadinejad-g20> (20. 4. 2012)

²⁸ BBC, 2009, Iran tests longest range missiles, http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/8278026.stm (20. 4. 2012)

nepřijali (El-Khawas 2011: 100). Tyto chytré manévry pomáhaly přesvědčit Rusko a Čínu o dobrých úmyslech administrativy Spojených států a na druhou stranu vytvářely z Íránu hlavního viníka neúspěchu jednání. Obamova strategie se tak v praxi příliš neodlišovala od Strategie Bushovy administrativy, ale výrazný rozdíl byl v tom, jak jí vnímají ostatní státy a jak na ní reagovaly.

V případě Ruska byla změna strategie nejviditelnější. Prezident Obama si chtěl již od samého počátku zajistit podporu Ruska ve své strategii proti Íránu. Již po svém vstupu do úřadu prohlašovala Obamova administrativa, že bude usilovat o „resetování“ vztahů s Ruskem. Během svého pražského projevu prezident Obama prohlásil, že dokud trvá ze strany Íránu hrozba, pak budou Spojené státy usilovat o protiraketovou obranu v Evropě, ale pokud íránská hrozba pomine, pak již není důvod pro takovou obranu (Mankoff 2012: 337). Prezident Obama pak poslal prezidentu Medveděvovi tajný dopis, ve kterém byla nabídka na spolupráci v postupu proti íránskému jadernému programu, za kterou by Spojené státy změnilly své plány o podobě protiraketové obrany ve střední Evropě. Přesto se však nemělo jednat o jednoznačnou nabídku něco za něco (Baker 2009). Původní plán Bushovy administrativy na protiraketovou obranu v Evropě však byl nakonec prezidentem Obamou skutečně odvolán.

Spojené státy se totiž s koncem roku 2009 rozhodly radikálně změnit strategii a přejít k opatřením, kterými předtím Íránu vyhrožovaly. Obamova administrativa usilovala o přijetí nových sankcí prostřednictvím Rady bezpečnosti OSN a trvala na multilaterálním přístupu. Z toho důvodu bylo nutné přesvědčit především Čínu a Rusko. K ničemu takovému však nedošlo, protože Írán se rozhodl kompletně změnit svůj postoj a oznámil, že podporuje předchozí dohodu, která byla uzavřena před koncem roku 2009. Čína se tak rozhodla, že případné sankce nepodpoří (Kessler 2010). Tvrdý postoj americké administrativy byl dobře viditelný během příprav na přijetí rezoluce Rady bezpečnosti OSN, která měla uvalit nové sankce na Írán. Spojené státy se stále snažily přesvědčit Čínu, ale mezitím vznikla nová diplomatická iniciativa nestálých členů Rady bezpečnosti – Brazílie a Turecka. Tyto státy se rozhodly samy vyjednávat s Teheránem a výsledkem jejich snažení byla nová dohoda, která byla velmi podobná té původní z konce roku 2009 pouze s tím rozdílem, že Turecko se zavázalo skladovat íránský uran, dokud nebude vyměněn za vyrobené palivové tyče (El-Khawas 2011: 104). Administrativa prezidenta Obamy po celou dobu s touto iniciativou souhlasila, přesto však po vyjednání dohody s Íránem bylo stále prosazováno přijetí nové rezoluce Rady

bezpečnosti (El-Khawas 2011: 105). Zde se dobře ukazuje, že administrativa prezidenta Obamy i přes veškeré předchozí snahy o vyjednávání, začala prosazovat tvrdý kurz, který si nepřála zvrátit. Jak již bylo zmíněno výše, takový postup je velmi podobný krokům prezidenta Bushe, který i přes íránské návrhy na spolupráci nakonec neustoupil. V červnu 2010 byly Radou bezpečnosti schváleny nové sankce vůči Íránu prostřednictvím rezoluce 1929, které měly za cíl finanční omezení, rozšířené zbraňové embargo a dále zde byl např. i seznam osob a firem, na které byly sankce speciálně zaměřené. Rusko a Čína hlasovaly ve prospěch nových sankcí, ale s podmínkou, že tyto sankce nebudou omezovat íránský ropný průmysl a jejich cílem se nestanou obyčejní občané. Nepřijetí dohody vyjednané Tureckem a Brazílií bylo vysvětleno nedůvěryhodností takového ujednání (Black 2010).

Zde je také možné pozorovat i určitý rozdíl mezi strategií prezidenta Obamy a administrativou prezidenta Bushe. Prezident Bush ve svém přístupu zpočátku prosazoval nezapojení Spojených států do multilaterálních jednání s Íránem. Později se Spojené státy účastnily, ale jejich role nebyla nijak konstruktivní a odmítaly v čemkoliv Íránu ustupovat či poskytovat bezpečnostní záruky. Nakonec Bushova administrativa své zástupce na jednání téměř přestala vysílat. Na druhou stranu prezident Obama začal opět posílat americké diplomaty na jednání P5+1 a také se snažil o multilaterální přístup, když se vždy pokoušel přesvědčit k souhlasu Čínu i Rusko. To samé platilo i o tvrdém postupu vůči Íránu představovaném sankcemi, které se Spojené státy rozhodly prosadit pomocí Rady bezpečnosti a ne pouze unilaterálně. Unilaterální americké sankce však o něco později také následovaly a doplnily tak sankce uvalené Radou bezpečnosti.

Rezoluce Rady bezpečnosti 1929 poskytovala návod pro ty státy, které si přály přijmout ještě přísnější sankce tím, že vymezovala sektory íránské ekonomiky, na které by se případné unilaterální sankce měly zaměřit. Spojené státy následně přijaly nové sankce, které rozšiřovaly a posilovaly Iran-Libya Sanctions Act z roku 1996. Nové americké sankce uvalené na Írán dostaly název Comprehensive Iran Sanctions, Accountability, and Divestment Act a původní sankce doplňovaly ve třech oblastech: devizové transakce prostřednictvím amerických finančních institucí a občanů, jakékoliv transakce prostřednictvím amerických bank a nakonec i získání či vlastnictví nemovitosti v USA. Sankce zaměřující se na obchod zahraničních společností s Íránem byly zpřísněny. Potvrzeno bylo i pravidlo maximální investice zahraniční společnosti za

rok do íránského ropného průmyslu, která činila 20 milionů dolarů. Pravidla byla ještě zpřísněna tak, že pokud zahraniční společnost investovala do více ropných projektů najednou, pak investice do jednoho projektu nesměla přesáhnout 5 milionů dolarů a celková hranice zůstala zachována na 20 milionech dolarů. Dále bylo zahraničním společnostem zakázáno do Íránu dodávat technologie pro výstavbu nových či rekonstrukci stávajících rafinerií. Poprvé v historii také došlo k výraznému omezení exportu íránské ropy (Kozhanov 2011: 148-149).

Tímto způsobem došlo ke zpřísnění a opravení nedokonalostí v původních sankcích, které byly na Írán uvaleny Clintonovou administrativou. Jak již bylo popsáno v předchozích částech práce, Bushova administrativa, která prosazovala vůči Íránu tvrdý kurz, ve většině případů sankce příliš striktně neimplementovala a pro mnohé společnosti (včetně amerických) nebylo příliš těžké tyto sankce obcházet. Na druhou stranu Obamova administrativa nedokonalosti v rámci své nové tvrdé strategie opravila. Spojené státy však novými sankcemi sledovaly i další cíl. Tím byla podpora opozičního hnutí, protože USA podporovaly export amerického softwaru do Íránu, aby tak opozice měla např. snazší přístup k internetu a bylo možné snadněji překonávat různé filtry (Kozhanov 2011: 149). To byla další změna od dob, kdy se prezident Obama zdráhal vyjádřit pohoršení nad tvrdým potlačováním demonstrací, které provázely íránské prezidentské volby v roce 2009.

Jednání P5+1 s Íránem byla obnovena na začátku roku 2011 v Istanbulu. Jednání však byla neúspěšná, protože stálí členové Rady bezpečnosti a Německo trvali na jednání bez íránských podmínek. Írán však trval na tom, aby ostatní státy uznaly íránské právo na vlastní obohacování uranu. Podmínkou bylo i zrušení sankcí, které omezují íránská práva podle Smlouvy o nešíření jaderných zbraní. Írán navíc odmítl i nabídku Spojených států na bilaterální jednání (Erlanger 2011). Jednání nakonec skončila neúspěchem, po kterém západní státy uznaly, že další jednání nemají smysl, pokud Írán nezmění svůj přístup. Čína a Rusko se přidaly k západním státům v červnu 2011, když přiznaly, že íránské neplnění rezolucí OSN prohlubuje obavy o možném vojenském rozměru jaderného programu²⁹.

---

²⁹ Reuters, 2012, TIMELINE-Iranian nuclear dispute, <http://www.reuters.com/article/2012/04/14/iran-nuclear-events-idUSL6E8FC40720120414> (21. 4. 2012)

Posledním zvratem v situaci byla zpráva MAAE z konce loňského roku, která odhalovala, že v Íránu probíhá výzkumná činnost orientovaná na výrobu jaderných zbraní. Dalším zjištěním bylo, že Írán vystavěl velkou komoru pro zkoušky výbušných zařízení ve vojenském komplexu v Parchinu. Právě do tohoto komplexu odmítal Írán inspektory z MAAE při vzájemných jednáních v lednu a únoru 2012 vpustit (Dahl 2012). Západní státy v čele s USA odpověděly tvrdšími sankcemi. Spojené státy tak penalizují jakoukoliv transakci, kterou provede zahraniční finanční instituce s íránskou centrální bankou a Evropská unie uvalila embargo na dovoz íránské ropy. Nové sankce se výrazně dotýkají íránského ropného průmyslu jakožto hlavního zdroje íránských příjmů³⁰. V současnosti probíhá další kolo jednání P5+1 v Istanbulu, které je označováno jako pozitivní. Prezident Obama označil tato jednání jako poslední možnost pro diplomacii. Izrael mezitím hrozí vojenským úderem, ale prezident Obama mírní taková prohlášení slovy, že jsou zvažovány všechny možnosti³¹.

Strategie použitá prezidentem Obamou se na první pohled projevovala velmi odlišně od administrativy předchozího prezidenta George W. Bushe. Zpočátku to také tak bylo – prezident Obama nabízel Íránu nepodmíněné rozhovory, stačilo pouze, aby Írán nabídku přijal. Spojené státy také nově zdůrazňovaly, že případná jednání se nebudou týkat pouze problematických bodů, ale jejich cílem bude prodiskutovat celý vztah obou zemí (Hynek 2009: 9). Díky tomuto kroku došlo k rozpuštění osy zla, protože Spojené státy slibovaly jednání každé zemi dříve považované za rogue state, pokud se tak rozhodne. Záleželo tak pouze na rogue states. Na druhou stranu však tento postup nebyl úspěšný, s čímž Obamova administrativa částečně počítala od samého začátku. Poté prezident Obama začal praktikovat klasickou strategii cukru a biče prezidenta Bushe. Jeden velký rozdíl zde ale byl. Jednalo se o multilaterální rámec, v rámci něhož byla celá strategie uplatněna. Obamova administrativa uměla chytře využívat původní nabídky na spolupráci s Íránem pro získání podpory ostatních států pro svou strategii. Ve svém důsledku tak Obamova strategie není kompletně odlišná od postupu Bushovy administrativy, pouze je strategičtěji naplánovaná.

---

³⁰ The Economist, 2012, From half-hearted to harsh, <http://www.economist.com/node/21548235> (21. 4. 2012)

³¹ BBC, 2012, Iran nuclear talks 'positive' after 15-month break, <http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-17706248> (21. 4. 2012)

7.1.2 Terorismus

Při nástupu do funkce se musel prezident Obama vypořádat s konceptem globální války proti terorismu, který zahájil prezident Bush po teroristických útocích z 11. září 2001. Již během své kampaně se Barack Obama snažil za každou cenu vymezit proti válce proti terorismu. Nová americká protiteroristická politika měla být založena na tradičních amerických hodnotách. Cílem bylo ukončit mučící praktiky Spojených států a uzavření věznice v Guantánamu. Dále se prezident Obama zavázal vyvarovat ideologické rétorice a používání termínu válka proti terorismu tak bylo ukončeno. To vše bylo spojeno s faktem, že protiteroristická politika přestala být dominantním tématem zahraniční politiky Spojených států (McCrisken 2011: 782).

Na druhou stranu někteří autoři argumentují, že protiteroristická politika Obamovy administrativy se vlastně příliš neodlišuje od předchozí války proti terorismu prezidenta Bushe. Richard Jackson (2011: 405) například tvrdí, že administrativa prezidenta Obamy se nesnaží odstranit velmi kontroverzní součásti války proti terorismu, což by mohlo signalizovat změnu protiteroristické politiky. V platnosti tak nadále zůstává Patriot Act, lidé obvinění z teroristických činů stále nemají plná práva v rámci právního systému, Spojené státy se nepokoušejí jednat s Al-Kaidou či nadále trvají vojenské operace proti islamistickým teroristickým skupinám. Podle Jacksona všechny stěžejní body války proti terorismu zůstávají v platnosti. Jediným rozdílem je snaha Obamovy administrativy používat více „soft power“ a vyhnout se používání termínu válka proti terorismu.

Bushova protiteroristická politika byla díky rétorické rovině o mnoho viditelnější, než je tomu v případě prezidenta Obamy. Protiteroristická politika Obamovy administrativy se často stávala cílem kritiky pro její slabost. Na druhou stranu je však možné tvrdit, že tento postup má své výsledky. To se týká především úspěchu americké administrativy při dopadení Usámy bin Ládina či při útocích na představitele Al-Kaidy a Talibanu pomocí bezpilotních letounů (Wittes, Byman 2012). Díky předchozí ostré kritice kampaně války proti terorismu se Obamova administrativa snažila vyhnout ideologické rétorice či přílišnému zviditelňování protiteroristických praktik. Na druhou stranu však v praktické rovině Spojené státy používají stále stejné nástroje pro boj s Al-Kaidou – vojenské operace.

Podle Národní bezpečnostní strategie USA z roku 2010 již není cílem Spojených států vést válku proti terorismu jako taktice, jak tomu bylo během vlády prezidenta Bushe. Nově se protiteroristická politika americké administrativy zaměřovala na mnohem úžeji vymezený fenomén – Al-Kaidu a její příčleněné skupiny. Podle bezpečnostní strategie tak jsou Spojené státy „ve válce se specifickou sítí Al-Kaidy a jejími přidruženými teroristickými skupinami“ (The National Security Strategy of the United States of America, 2010: 20). V Obamově administrativě byla vlastně válka proti terorismu nahrazena válkou proti Al-Kaidě. Bushova administrativa chápala jako svého nepřítele terorismus a nebyl tak rozdíl mezi teroristickou skupinou a státem podporující terorismus, oba tyto fenomény znamenaly pro Spojené státy stejnou hrozbu. Nové vymezení Obamovy administrativy však už nechápe Írán jako stejnou hrozbu, kterou představuje Al-Kaida. V takovém případě už nemá příliš smysl vést protiteroristickou válku i proti Íránu (Beinart 2009). To bylo navíc spojeno s novým přístupem Obamovy administrativy k rogue states, ve kterém bylo cílem bez jakýchkoliv podmínek vyjednávat s daným státem o komplexním vztahu obou zemí. Na začátku funkčního období prezidenta Obamy tak došlo k řadě vstřícných kroků vůči Íránu.

Jak již bylo popsáno v předchozí části práce, americká iniciativa pro zahájení jednání mezi oběma zeměmi byla dlouhou dobu ze strany Íránu nevyslyšena. Až poté, co Spojené státy začaly používat i hrozby, se Írán rozhodl zasednout k jednacímu stolu. Jednání, která byla zahájena v říjnu 2009, se však zabývala především jaderným programem Íránu a otázkou obohacování uranu. Otázkám podpory terorismu nebyl věnován žádný prostor a díky stále novým požadavkům ze strany Íránu byla jednání ukončena dříve, než mohly být diskutovány i jiné záležitosti. Obamova administrativa však paradoxně již od samého začátku zdůrazňovala, že cílem jednání obou zemí má být prodiskutování komplexního vztahu obou zemí. V současné době probíhají další jednání, ale již teď je jasné, že hlavním tématem jednání bude opět jaderný program Íránu, který pro mezinárodní společenství představuje větší hrozbu.

V poslední době se začaly objevovat opět zprávy o možném úzkém propojení Al-Kaidy a Íránu. Již Bushova administrativa řešila problém zapojení vysokých představitelů Al-Kaidy, kteří se ukrývali v Íránu, do teroristických útoků v Rijádu v roce 2003. V nedávné době se objevily informace, že nejužší vedení Al-Kaidy by mohlo úzce spolupracovat s Íránem a plánovat rozsáhlý teroristický útok v Evropě, pravděpodobně na olympijských hrách v Londýně. O konkrétním vztahu a spolupráci

obou stran se po dlouhou dobu vedou spekulace a vládní experti z Evropy i Spojených států tvrdí, že tato spolupráce je velmi křehká a slabá. Přesto však americké ministerstvo financí v únoru letošního roku uvalilo nové sankce na íránské Ministerstvo informací a bezpečnosti (VEVAK) z důvodu porušování lidských práv a podpory terorismu. Konkrétně byla uvedena podpora tří teroristických skupin – Al-Kaida, Hizballáh a Hamas (Hosenball 2012). V případě podpory teroristických skupin tak administrativa prezidenta Obamy zaujala velmi podobný postoj jako administrativa prezidenta Bushe. I přes velkou snahu odlišit postup proti rogue states se Obamova administrativa nakonec uchýlila k sankcionování Íránu pro jeho podporu teroristických skupin. Problémem zůstává nejasný vztah Íránu a Al-Kaidy. Prezident Obama jako hlavní cíl protiteroristických opatření vymezil právě Al-Kaidu. Pokud by se naplnily úvahy o tom, že spolupráce obou entit je velmi úzká, pak by to pro Spojené státy znamenalo značný problém. Írán zatím nedisponuje jadernými zbraněmi, ale podle posledních zpráv od toho nemusí být daleko. Al-Kaida již v minulosti sháněla jaderný materiál a Írán se pro takové účely mohl stát ideálním zdrojem. Díky nejasnosti vztahu Al-Kaidy a Íránu je zatím jediným podniknutým opatřením Obamovy administrativy v této otázce uvalení sankcí na VEVAK.

I po nástupu prezidenta Obamy do funkce stále přetrvával problém s teroristickými útoky na americké jednotky v Iráku, které byly často podporovány ze strany Íránu. Obamova administrativa se rozhodla stáhnout americké jednotky z Iráku s koncem roku 2011. Pro Spojené státy však tímto krokem problém nekončí, protože podle mnohých názorů íránský vliv v Iráku neustále roste a irácká vláda není schopna v zemi udržet stabilizovanou situaci (Pollack 2011). Původně měla americká administrativa v plánu v Iráku udržet několik tisíc vojáků, včetně protiteroristické jednotky, ale irácká vláda tuto nabídku odmítla. Podle některých informací rozhodnutí o odmítnutí amerických jednotek bylo ovlivněno Íránem (Gatehouse 2011). V tomto ohledu existuje jednoznačný rozdíl mezi přístupem Bushovy administrativy a postupem prezidenta Obamy. Prezident Bush se se zhoršující bezpečnostní situací v Iráku vypořádal pomocí zvýšené vojenské přítomnosti Spojených států. Prezident Obama však již během své volební kampaně oznamoval, že po nástupu do funkce hodlá všechny americké vojáky z Iráku stáhnout. Na druhou stranu je však nutné podotknout,

že již během posledních měsíců funkčního období prezidenta Bushe docházelo ke snižování počtu amerických vojáků v Iráku³².

Hlavním nástrojem pro boj s íránskou podporou terorismu se však jako v případě Bushovy administrativy staly sankce. V návaznosti na nové sankce přijaté Radou bezpečnosti OSN prostřednictvím rezoluce 1929 představila americká administrativa své vlastní sankce, které byly orientovány proti íránskému jadernému programu, podpoře terorismu a porušování lidských práv. Postupně se tak rozšiřoval seznam íránských institucí a osob, proti kterým byly americké sankce zaměřeny. K tomu se přidaly sankce dalších států jako Rusko či státy Evropské unie (Maloney 2012). Jak již bylo zmíněno v předchozí části textu, v současnosti čelí Írán takovým sankcím, že je prakticky odříznut od světového finančního systému. Ačkoliv bylo hlavním cílem těchto sankcí přinutit Írán k obnovení jednání o jeho jaderném programu, daná situace má jednoznačně vliv i na íránskou podporu terorismu.

Prezident Obama se po nástupu do funkce snažil změnit americkou protiteroristickou politiku a ukončit koncept války proti terorismu používaný prezidentem Bushem. Celkově došlo k jistému utlumení zájmu americké administrativy o protiteroristickou politiku, ale to bylo s největší pravděpodobností spojeno se snahou vyhnout se kontroverzím, které válka proti terorismu vyvolávala. V případě postupu proti íránské podpoře světového terorismu se Obamova administrativa zachovala velmi podobně jako administrativa prezidenta Bushe. I přes počáteční kladný přístup prezidenta Obamy, který však příliš nezafungoval, se nakonec Spojené státy uchýlily k sankcionování Íránu pro přerušení financování terorismu. Přesto je však nutné podotknout, že stejně jako v případě Bushovy administrativy i administrativa prezidenta Obamy se tématem íránské podpory terorismu zabývala pouze minoritně ve srovnání se zájmem o jaderný program Íránu. Obě administrativy Írán neustále obviňují s podpory terorismu, přesto v obou případech ležel hlavní protiteroristický zájem někde jinde – George W. Bush se zaměřoval na Afghánistán a Irák a Barack Obama na Pákistán a Afghánistán.

---

³² BBC, 2008, Bush hails 'major shift' in Iraq, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/americas/7338959.stm> (23. 4. 2012)

7.2 Administrativa prezidenta Baracka Obamy a KLDR

Jak bylo zmíněno v předchozí části práce, prezident Bush končil ve svém úřadě ve chvíli, kdy ještě nebyla splněna opatření, která se stala předmětem nové dohody uzavřené s KLDR v rámci šestistranných jednání. Bylo tak na Obamově administrativě, aby provádění přijatých opatření kontrolovala. Po zpočátku tvrdém postupu vůči KLDR následovala paradoxně ze strany Bushovy administrativy řada ústupků a nakonec došlo i k dohodě o ukončení severokorejského jaderného programu.

Barack Obama se však prostřednictvím své kampaně snažil odlišit od svého předchůdce a velmi často jeho politiku kritizoval. Politika vůči KLDR však nebyla tak jasná, protože během předvolební kampaně budoucího prezidenta Obamy zabírala KLDR pouze minoritní pozici a většinou byla zmiňována jen jako součást větších témat. Přesto byl zdůrazňován cíl eliminovat zbrojní jaderný program KLDR. Prezident Obama navíc prohlašoval, že je ochoten setkat se s Kim Čong-ilem bez podmínek a začlenit KLDR do širšího trvalého bezpečnostního rámce v severovýchodní Asii (Martin 2010: 188-189). I přes charakteristický důraz na jednání byly vyzdvihovány výhody agresivní diplomacie a prezident Obama odmítal vyloučit vojenské řešení situace. V případě, že by KLDR neplnila své povinnosti, pak byla administrativa prezidenta Obamy připravena znovu uvalit na KLDR sankce, které byly zrušeny administrativou prezidenta Bushe. Zdůrazňována byla i nutnost multilaterálního postupu vůči KLDR a posílení spolupráce s Ruskem a Čínou. Normalizace vztahů s KLDR byla prezidentem Obamou podmíněna plněním požadavků Spojených států (Martin 2010: 189). Na jednu stranu tak hned na začátku prezident Obama propagoval jednání s KLDR bez předchozích požadavků, ale ve skutečnosti to tak jednoduché nebylo. Stejně jako v případě Íránu byla od začátku zvažována strategie cukru a biče, ke které by Obamova administrativa přistoupila, pokud by KLDR neplnila americké požadavky. Multilaterální jednání již předtím na rozdíl od Íránu prosazovala i Bushova administrativa, takže ani v tomto ohledu se nejednalo o příliš velkou změnu. Již ve svých počátcích se strategie prezidenta Obamy velmi podobala strategii prezidenta Bushe. Ve srovnání s Íránem KLDR teoreticky představuje větší hrozbu, protože již jadernými zbraněmi disponuje, což prokázala při jaderném testu. I v takové situaci však paradoxně jaderná otázka KLDR budila v budoucím prezidentu Obamovy pouze minimální zájem.

KLDR mohla doufat ve změnu v přístupu Spojených států. Již během roku 2008 probíhala tzv. hudební diplomacie. Spojené státy se rozhodly vyslat Newyorský filharmonický orchestr do Pchjongjangu, kde odehrál několik koncertů. Tyto koncerty znamenaly poměrně velký průlom a příslib lepších vztahů pro budoucí americkou administrativu (Olsen 2010a: 38). Na přelomu let 2008 a 2009 vypadal přístup KLDR k dalším pokrokům ve vztahu se Spojenými státy nadějně, když Kim Čong-il prohlásil, že hodlá pokračovat v denuklearizaci poloostrova a dále pokračovaly práce na likvidaci reaktoru v Jongbjonu. Současně se však začaly objevovat i problémy. Již na konci funkčního období prezidenta Bushe ukončila KLDR svou účast na šestistranných jednáních a zpomalila činnost při likvidaci reaktoru v Jongbjonu (Martin 2010: 193).

Ještě před inaugurací prezidenta Obamy prohlásil severokorejský ministr zahraničí, že normalizace vztahů mezi KLDR a Spojenými státy nebyla svázána s denuklearizací KLDR, a Severní Korea si hodlá ponechat jaderné zbraně jako nástroj odstrašení tak dlouho, dokud je vystavena americké jaderné hrozbě. Následně došlo k další provokativní akci ze strany KLDR, když byla 5. května 2009 odpálena raketa s dlouhým doletem, která byla prohlášena za součást severokorejského mírového satelitního programu (Pritchard, Tilleli, Snyder et al. 2010: 7). Prezident Obama tuto provokaci odsoudil při svém projevu k Praze. Současně volal po globální akci, která by dokázala vytvořit silnější celosvětový režim proti proliferaci zbraní hromadného ničení. Pravidla podle Obamy musí být dodržována a jejich porušení musí být trestáno³³. Následně Obamova administrativa označila vypuštění rakety jako porušení rezoluce Rady bezpečnosti 1718, která KLDR zakazovala odpálení balistických raket po provedení prvního severokorejského jaderného testu v roce 2006. Severní Korea odpověděla odstoupením od šestistranných jednání a hrozila provedením druhého jaderného testu, což se stalo 25. května 2009 (Pritchard, Tilleli, Snyder et al. 2010: 7). Současně došlo k vypovězení inspektorů OSN a odmítnutí vynětí palivových tyčí z reaktoru v Jongbjonu. Dále KLDR požadovala omluvu od Rady bezpečnosti OSN, která odpálení rakety odsoudila, a KLDR prohlásila, že bude pokračovat v obohacování uranu (Martin 2010: 194).

---

³³ Embassy of the United States Prague, 2009, Remarks of President Barack Obama, <http://prague.usembassy.gov/obama.html> (27. 4. 2012)

7.2.1 Zbraně hromadného ničení

Rada bezpečnosti OSN reagovala jednomyslným přijetím rezoluce 1874, která zakazovala export zbraní, finanční a obchodní omezení. Na druhou stranu však obsahovala především doporučující opatření, která nebyla závazná. Díky tomu se podobala předchozím rezolucím Rady bezpečnosti. V minulosti se právě Rusko a Čína často zdráhaly vynucovat opatření obsažená v rezolucích. Jednou z příčin byl i strach, že tvrdší sankce mohou vyvolat velkou vlnu uprchlíků, kteří budou putovat za hranice do Číny a Ruska. Dalším důvodem byl i strach ze zhroucení severokorejského režimu, což by mohlo vyvolat sjednocení obou Korejí a nová Korea by s největší pravděpodobností byla spojencem Spojených států (MacFarquhar 2009).

V reakci na jadernou zkoušku začala administrativa prezidenta Obamy více spolupracovat s Japonskem a Jižní Koreou pro zvyšování připravenosti vůči provokacím KLDR. Dalším krokem bylo i zvýšení tlaku na Čínu, která měla KLDR přesvědčit, aby upustila od takových akcí. Celá situace byla ještě komplikována zadržením dvou amerických novinářek, které byly následně souzeny za nepřátelskou činnost vůči KLDR. Tvrdý postup proti KLDR se tak dostával do střetu s názory americké společnosti, která považovala takový postup za nevhodný pro osvobození obou novinářek (Olsen 2010a: 41-42). V rámci spolupráce s Jižní Koreou byl v červnu 2009 uspořádán prezidentský summit ve Washingtonu, na kterém se sešel prezident Obama se svým jihokorejským protějškem Lee Myung-bakem. Cílem byla větší koordinace politik obou států vůči KLDR. I přes tyto snahy se však administrativa Spojených států stále snažila najít efektivní diplomatickou strategii pro zvládnutí KLDR. Mezi možnostmi bylo obnovení šestistranných jednání či bilaterální jednání mezi USA a KLDR (Olsen 2010b: 126). Poměrně chytrý krok však byl učiněn ve snaze o propuštění amerických novinářek. Americkou delegaci do KLDR vedl bývalý prezident USA Bill Clinton, který se osobně sešel s Kim Čong-ilem. Jistých pokroků bylo dosaženo i ve vztahu mezi KLDR a Jižní Koreou. Obě strany se zavázaly částečně otevřít společnou demilitarizovanou hranici. KLDR následně prohlásila, že je ochotna setkat se na bilaterálním jednání se Spojenými státy a projednat mírovou smlouvu, která by oficiálně ukončila korejskou válku (Olsen 2010b: 126-127).

Obamova administrativa stejně jako administrativa prezidenta Bushe prosazovala formát šestistranných jednání. Rozdíl však spočíval v tom, že prezident

Obama se snažil daleko více koordinovat postup se spojenci Japonskem a Jižní Koreou. Spojené státy se také více snažily o budoucí strategii vůči KLDR jednat s Ruskem a především Čínou, aby tak došlo ke zvýšení tlaku na KLDR (Pritchard, Tilleli, Snyder et al. 2010: 9). Jedná se o další ukázkou Obamovy snahy o prosazování většího multilateralismu. Prezident Bush používal šestistranného formátu jednání stejně jako prezident Obama pro zvýšení tlaku na KLDR, ale s tím rozdílem, že díky prezidentovi Obamovi byla role ostatních regionálních aktérů posílena. Např. role Číny byla na začátku prvního funkčního období prezidenta Bushe především zprostředkovatelská. Prezident Obama se zde pokoušel použít podobnou strategii jako proti Íránu, kde se snažil získat podporu Ruska v tlaku na Írán. Ačkoliv se však provokace KLDR nelíbily Číně ani Rusku, nebylo v zájmu ani jednoho z těchto států oslabovat severokorejský režim tak, že by hrozil jeho zánik.

V případě Íránu se Obamova administrativa snažila již od samého počátku činit vstřícné kroky a snažila se s Íránem navázat diplomatická jednání. To samé by se dalo očekávat i v případě KLDR, protože prezident Obama sliboval ve své předvolební kampani, že je ochoten jednat s těmito rogue states, pokud dané země upustí od násilí a provokativních akcí. Avšak v případě KLDR to tak jednoduché nebylo. Jak tvrdí Nik Hynek (2009: 12), Obamova administrativa nedisponuje v případě KLDR vlastně žádnou propracovanou politickou strategií. Tento problém je navíc ještě posílen vnitropolitickou situací v KLDR, která silně ovlivňuje chování Severní Koreje navenek. Takový názor zastává i Curtis H. Martin (2010: 196), podle kterého nebyla otázka KLDR zdaleka prioritní záležitostí Obamovy administrativy a americká strategie byla značně roztržštěná a nejednotná. Nejdůležitější představitelé Obamovy administrativy neustále zdůrazňovali nutnost diplomatického řešení problému, ale skutečný postup byl poněkud odlišnější. Již v prvních týdnech Obamovy administrativy byly uvaleny nové sankce na tři severokorejské firmy. Velkým kritikem KLDR se stala ministryně zahraničí Hillary Clintonová, která označila KLDR za rogue state a zdůraznila potřebu zvyšovat sankce vůči KLDR. Dále prohlásila, že Spojené státy rozhodně nebudou poskytovat KLDR humanitární pomoc, dokud se KLDR nevrátí k šestistranným jednáním (Martin 2010: 198-199).

Taková prohlášení se silně podobala přístupu Bushovy administrativy na počátku jeho prvního funkčního období a rozhodně neodpovídala důrazu Obamovy administrativy na diplomatická jednání s rogue states. V případě Íránu byl minimálně

zpočátku aplikován pozitivní postup otevřenosti a nabídek diplomatických jednání. Na druhou stranu strategie vůči KLDR byla nejednotná a již od samého začátku se projevovala protichůdnými kroky, kdy na jednu stranu prezident Obama prohlašoval ochotu přistoupit k jednáním multilaterálním i bilaterálním, ale na druhou stranu pak jeho ministryně zahraničí volala po zvyšování sankcí a nazývala KLDR jako rogue state.

Mezitím praktikovala Obamova administrativa politiku tzv. strategické trpělivosti, jejímž cílem bylo dále uplatňovat tlak pomocí sankcí a vyčkávat, až se KLDR sama rozhodne vrátit k šestistranným jednáním. Kritici této strategie tvrdili, že takový postup napomáhá KLDR ovládat situaci a dále postupovat s jaderným programem či dokonce proliferací jaderných zbraní. Mezitím byly utužovány vztahy s Jižní Koreou a Japonskem (Chanlett-Avery, Taylor 2010: 4). Na druhou stranu se mohlo jednat také o ukázkou, jakou důležitost Obamova administrativa přikládá otázce KLDR. Tvrdý kurz administrativy prezidenta Obamy se ukázal i při projevu ministryně zahraničí Hillary Clintonové při příležitosti výročí United States Institute of Peace, ve kterém prohlásila, že Spojené státy jsou připraveny jednat s KLDR bilaterálně, ale návrat KLDR k šestistranným jednáním není pro Spojené státy dostatečný. Sankce nebudou omezeny do té doby, dokud KLDR neposkytne ověřitelné důkazy o procesu kompletní denuklearizace³⁴. Ostrá rétorika a vyčkávání však poskytovala KLDR pouze čas pro postup ve svém jaderném programu či další provokace. Postup Obamovy administrativy tak neodpovídal jeho původním prohlášením, že KLDR s jadernými zbraněmi je pro Spojené státy nepřijatelná.

V říjnu 2009 oznámil Kim Čong-il čínskému předsedovi vlády, že je připraven vrátit se k šestistranným jednáním, pokud se budou vyvíjet bilaterální jednání se Spojenými státy slibně (Sang-Hun 2009a). Spojené státy však daly několikrát najevo, že se nehodlají se Severokorejci jednat jinak, než v rámci šestistranných jednání. Představitelé KLDR stále trvali nejprve na bilaterálních jednáních (Sang-Hun 2009b). I přesto se v prosinci 2009 uskutečnila návštěva amerického velvyslance Boswortha v Pchjongjangu, kterou předem oznámil prezident Obama při své cestě po Asii. Později bylo zveřejněno, že americký velvyslanec měl předat Kim Čong-ilovi dopis od prezidenta Obamy, ve které bylo navrženo vytvoření americké kontaktní kanceláře

---

³⁴ U.S. Department of State, 2009, Remarks at the United States Institute of Peace, <http://www.state.gov/secretary/rm/2009a/10/130806.htm> (28. 4. 2012)

v Pchjongjangu. Výsledky schůzky zůstávaly nejednoznačné, prostor pro budoucí spolupráci však otevřen byl (Olsen 2010b: 46-48). Díky tomuto kroku se otevřela možnost pro jednání, která prezident Obama od začátku sliboval ve svých projevech, ale skutečná politika vůči KLDR se vyznačovala pasivitou a ostrou rétorikou.

Další pokus o obnovení šestistranných jednání byl však zmařen, když v květnu 2010 došlo k potopení jihokorejského vojenského plavidla Cheonan. Loď byla s největší pravděpodobností potopena severokorejským torpédem, ale výsledky vyšetřování nebyly jednoznačné a Čína a Rusko odmítly tyto závěry přijmout. Druhým incidentem byl severokorejský útok na jihokorejský ostrov Yeonpyeong v listopadu 2010. Jednalo se o první použití severokorejského dělostřelectva proti jihokorejským civilním cílům od konce korejské války (Beck 2011: 34). KLDR tento útok obhajovala tak, že pouze reagovala na společná námořní cvičení Jižní Koreje a Spojených států, která probíhala ve Žlutém moři již od května jako snaha o zvýšení tlaku na KLDR po potopení lodi Cheonan³⁵. V reakci na potopení lodi Cheonan byly v červenci představeny ministryní zahraničí Hillary Clintonovou nové americké sankce vůči KLDR. Cílem sankcí bylo dále omezit proliferaci zbraní a došlo i ke zmrazení účtů politického vedení země. Současně však byla potvrzena možnost normalizace vztahů mezi USA a KLDR, pokud se KLDR rozhodne ukončit své provokace a jaderný program (Ryall, Hutchison 2010). Na druhý incident administrativa prezidenta Obamy odpověděla další spoluprací s Jižní Koreou a Japonskem a zvýšeným tlakem na Čínu. Spojené státy doufaly, že by tlak Číny mohl na KLDR silně zapůsobit. Čína se však stejně jako předtím zdráhala použít proti KLDR tvrdý postup (Mohammed, Martina 2010).

Zvýšená spolupráce s jihokorejskou vládou byl obecně velmi výrazný rys administrativy prezidenta Obamy. Bilaterální vztahy s Jižní Koreou se během vlády Obamovy administrativy staly nejvíce posilovaným partnerstvím, takže spolupráce mezi Spojenými státy a Jižní Koreou se nyní podobá vztahům USA a evropských zemí. Tato spolupráce se projevuje nejen v koordinaci politik vůči KLDR, ale i v dohodě o volném obchodu či ve vojenské podpoře Spojených států v Afghánistánu³⁶. Spojené státy a Jižní Korea jsou spojenci již od dob korejské války, ale díky současné vládě konzervativního

---

³⁵ BBC, 2010, South Korea-US military exercises stoke tensions , <http://www.bbc.co.uk/news/world-asia-pacific-11855162> (29. 4. 2012)

³⁶ The Economist, 2012, Obama's most improved bilateral alliance, <http://www.economist.com/node/21551511> (29. 4. 2012)

prezidenta Lee Myung-baka, který se orientuje na silnější spolupráci s USA, dochází k výraznému sblížení obou států. Oba prezidenti mají k sobě blízko a dochází k časté koordinaci politik i demonstracím vojenské síly pomocí společných vojenských cvičení. Na druhou stranu prezident Bush se o toto spojenectví v takové míře neopíral. Navíc musel čelit protestům, ze strany jihokorejských občanů (Sang-Hun 2008).

Výrazná je i snaha opírat se o tlak ze strany Číny. Tato snaha je podobná americkým pokusům přimět Rusko ke spolupráci při nátlaku na Írán. Čína hrála již v době vlády administrativy prezidenta Bushe výraznou roli a oba prezidenti se ji snažili použít pro zvýšení nátlaku na KLDR. V tomto ohledu od samého začátku Čína funguje především jako zprostředkovatel jednání a komunikace mezi Spojenými státy a KLDR. I když Čína projevovala znepokojení nad některými zvláště vyhrocenými provokacemi KLDR, přesto zůstává hlavním obhájcem severokorejského režimu (Chanlett-Avery, Taylor 2010: 6-7). Snaha Obamovy administrativy využívat Čínu pro zvýšení nátlaku se tak často musí potýkat s neúspěchem.

Kromě vojenských provokací ze strany KLDR se v listopadu 2009 objevil i další problém, který se tentokrát týkal severokorejského programu na obohacování uranu. KLDR prohlásila, že provozuje tisíce centrifug na obohacování uranu čistě pro mírové účely. Objev byl potvrzen i americkým vědcem. Dále byla odhalena i výstavba lehkovodního jaderného reaktoru pro výrobu elektrické energie³⁷. I po tomto objevu však Spojené státy nepřistoupily k žádné akci. Čína se už určitou dobu snažila zprostředkovat obnovení šestistranných jednání, ale Spojené státy spolu s Jižní Koreou stanovily podmínky pro jednání. Jednalo se především o kompletní ukončení činnosti ve všech jaderných zařízeních a umožnění přístupu inspektorů OSN, kteří by tuto skutečnost ověřili. Tímto způsobem se mělo předejít předchozím situacím, kdy se KLDR vrátila k jednáním, získala ekonomické výhody, ale své závazky nedodržela (Sang-Hun, Myers 2011).

Obamova administrativa se již od samého počátku zařekla, že nebude opakovat chyby předchozích administrativ, které KLDR odměňovaly obnovením jednání, pokud KLDR provedla jednu ze svých provokací. Stále tak byla aplikována politika tzv. strategické trpělivosti. Po dlouhou dobu však tato politika nefungovala, což se

---

³⁷ BBC, 2010, North Korea claims 'thousands' of nuclear centrifuges, <http://www.bbc.co.uk/news/world-asia-pacific-11872034> (29. 4. 2012)

ukazovalo tím, že i přes sankce, které měly KLDR izolovat, se zde podařilo vytvořit velmi vyspělé zařízení na obohacování uranu s několika tisíci centrifugami. James Goodby však vzhledem k neefektivitě tohoto postupu a absenci nějaké ucelenější strategie Spojených států takový postup nazývá spíše pasivitou než trpělivostí (Goodby 2010). Zde se ukazuje rozdíl od Bushovy administrativy, která se po prvním severokorejském jaderném testu rozhodla obnovit šestistranná jednání. Tím se KLDR podařilo dosáhnout jejího obvyklého cíle – přilákat pozornost Spojených států. Obamova administrativa se však takovému kroku chtěla za každou cenu vyhnout a neopakovat tak minulé chyby. Efektivita takového postoje však byla značně omezena, protože jak se ukázalo, tak i přes uvalené sankce byla KLDR schopna dále progresivně postupovat ve svém jaderném programu tentokrát směrem, kde bylo daleko obtížnější dokazovat jeho zbrojní charakter.

Jednání mezi Spojenými státy a KLDR byla obnovena až v říjnu 2011, kdy se obě strany sešly v Ženevě a jednaly o obnovení šestistranných jednání, což KLDR již určitou dobu požadovala. Spojené státy trvaly na podmínce zastavení severokorejského jaderného programu jako ukázkou severokorejské odhodlanosti. To však KLDR odmítala a chtěla se sejít bez podmínek³⁸. Průlom bylo dosaženo až v roce 2012, kdy KLDR souhlasila s ukončením obohacování uranu a slíbila i zastavení zkoušek raket dlouhého doletu a jaderných testů. Pro monitorování reaktoru v Jongbjonu měl být umožněn přístup inspektorů z OSN. Výměnou za takové kroky měla KLDR získat potravinovou pomoc, o kterou žádala. Tento slib byl Spojenými státy považován za první krok k obnovení šestistranných jednání³⁹. KLDR se však v dubnu rozhodla odpálit raketu dlouhého doletu, která měla podle severokorejských slov sloužit k dopravení satelitu na oběžnou dráhu. Spojené státy tento čin odsoudily a zastavily příslibenou potravinovou pomoc (Allen 2012). I přes započatá jednání se ukázal značný neúspěch Obamovy administrativy. Tento neúspěch může být ještě větší, pokud se KLDR rozhodne provést v pořadí již třetí jaderný test, o kterém se v současnosti spekuluje.

Otázka jaderného programu KLDR nebyla od samého začátku pro prezidenta Obamu prioritní záležitostí. Ačkoliv prezident Obama od počátku prohlašoval, že jsou

---

³⁸ BBC, 2011, No agreement but US has 'positive' talks with N Korea, <http://www.bbc.co.uk/news/world-asia-pacific-15424869> (30. 4. 2012)

³⁹ BBC, 2012, North Korea agrees to nuclear moratorium, <http://www.bbc.co.uk/news/world-asia-pacific-17208755> (30. 4. 2012)

Spojené státy stejně jako v případě Íránu otevřené jednání, některé kroky jeho administrativy vypovídaly o opaku. Poměrně ostrá rétorika a nové sankce se podobaly spíše postupu administrativy prezidenta Bushe v jeho prvním funkčním období. Následně pak Obamova administrativa začala praktikovat politiku tzv. strategické trpělivosti, která však v mnohém spíše poukazovala na určitý nezáměr ze strany Spojených států. V případě Íránu se prezident Obama pokoušel po dlouhou dobu činit vstřícné kroky, které měly druhou stranu přesvědčit o pravdivosti jeho ochoty vyjednávat bez předchozích podmínek. V případě KLRD však k něčemu takovému nedošlo a to i přesto, že KLRD a její jaderná a raketová zkouška znamenala první významnou bezpečnostní hrozbu, kterou musel prezident Obama ve svém úřadu řešit. Administrativa prezidenta Obamy stanovila určité podmínky, které se shodovaly s podmínkami Jižní Koreje, pro zahájení šestistranných jednání. Určité podmínky na začátku stanovila i Bushova administrativa. Prezident Bush se však severokorejským jaderným testem nechal přesvědčit k určitým ústupkům. Něco takového zatím Obamova administrativa odmítala.

7.2.2 Terorismus

Stejně jako Bushova administrativa se i administrativa prezidenta Obamy obávala v případě KLRD možné proliferace jaderného materiálu do rukou teroristických skupin či jiných států. Proliferace zbraní hromadného ničení se navíc stala jedním z ústředních témat zahraniční politiky prezidenta Obamy.

Jak již bylo zmíněno výše, krátce po vstupu do prezidentské funkce představil Barack Obama v Praze svou vizi světa bez jaderných zbraní. Součástí této řeči byla i problematika přepravy, obchodování a černého trhu s jaderným materiálem. Prezident Obama na tomto místě vyzdvihl Proliferation Security Initiativ (PSI), kterou zahájil prezident Bush. Zdůraznil však potřebu přetřansformovat tuto iniciativu do podoby trvalé mezinárodní instituce. Prvním krokem mělo být uspořádání globálního summitu týkajícího se jaderné bezpečnosti⁴⁰. Na rozdíl od ostatních kroků, které Obamova administrativa odsuzovala a slibovala udělat jinak, PSI iniciativa byla prezidentem Obamou vnímána pozitivně a dokonce ji sliboval posílit. PSI iniciativa vznikla částečně jako reakce na zachycení severokorejské lodi v roce 2002, která dopravovala rakety

---

⁴⁰ Embassy of the United States Prague, 2009, Remarks of President Barack Obama, <http://prague.usembassy.gov/obama.html> (27. 4. 2012)

Scud do Jemenu. Hlavním problémem PSI ve vztahu ke KLDŘ byl fakt, že klíčoví hráči – Čína a Jižní Korea se této iniciativy neúčastní, a proto není možné efektivně bránit severokorejské proliferaci. V současné době Čína stále není členem PSI. Jižní Korea se v roce 2010 rozhodla připojit, ale je pouze členem Operační expertní skupiny, která je informačním a koordinačním orgánem (Nikitin 2011: 2).

Prezident Obama ve svém pražském projevu zdůrazňoval nutnost institucionálního posílení PSI, ale do současné doby PSI nedisponuje vlastním sekretariátem ani speciálním financováním. Členské státy spolupracují na základě jednání na vysoké úrovni a společných cvičení. Současně však existuje i výše zmíněná Operační expertní skupina pro koordinaci. V otázce měření úspěchu této iniciativy existuje pouze minimum dostupných informací. S největší pravděpodobností došlo k desítkám zadržení nebezpečných nákladů. Otázkou však zůstává, zdali by tyto náklady nebyly zadrženy i bez existence PSI. Velkým problémem navíc zůstává fakt, že některé klíčové státy (včetně Číny) odmítají participovat na PSI (Nikitin 2011: 2-3). PSI se tak v současnosti jeví jako iniciativa s určitým potenciálem do budoucna. Bohužel se zatím prezidentu Obamovi nepodařilo posílit její institucionální strukturu. Na druhou stranu se však rozrůstá její členská základna, ale s tím problémem, že některé klíčové státy stále stojí stranou. Nejasné výsledky iniciativy však nahrávají tvrzením o její nízké efektivitě.

V reakci na druhý jaderný test KLDŘ administrativa Spojených států oznámila novou iniciativu, pomocí níž by bylo možné prověřit podezřelé zásilky na letištích a v přístavech. Tato iniciativa předpokládala spolupráci s Čínou, protože právě ve zdejších přístavech a letištích mělo docházet ke kontrolám severokorejských nákladů, přesto však Čína nebyla oficiálně zmíněna. Taková iniciativa by znamenala tvrdší postup vůči severokorejské proliferaci, než jaký představily administrativy prezidenta Clintona i Bushe (Sanger 2009a). V rámci rezoluce 1874 Rady bezpečnosti OSN prezident Obama rozhodl, že americké námořnictvo má právo podezřelou loď zastavit a požádat o povolení ke vstupu, ale nemá právo vstoupit na palubu násilím. Možností bylo i podezřelou loď přimět k odplutí do nejbližšího přístavu a zde provést prohlídku nákladu (Sanger 2009b). Od začátku však existovalo podezření, že Čína usnadňuje přepravu podezřelých severokorejských nákladů. V prosinci 2009 bylo v Thajsku zadrženo letadlo letící z Pchjongjangu, na jehož palubě bylo 35 tun zbraní. Dvě třetiny své cesty letadlo urazilo přes čínský vzdušný prostor, Čína jej přesto nezastavila.

Sledování a zastavování leteckých nákladů je však obtížnější než v případě nákladů přepravovaných pomocí lodí (Kralev 2009). Čína má však problémy i s odhalováním podezřelých severokorejských lodních nákladů. V únoru 2010 byly v Číně naloženy dva kontejnery, které přepravovaly části severokorejských tanků do Republiky Kongo (MacFarquhar 2010). I v tomto případě tak efektivita opatření proti proliferaci severokorejských zbraní naráží na neochotu Číny zapojovat se do takových opatření. Čína funguje jako určitý balancér ve vztahu mezi Spojenými státy a KLDR. Jak již bylo zmíněno výše, kolaps severokorejského režimu však není v čínském zájmu. Prodej zbraní znamená pro KLDR potřebný příjem financí, který je omezen nejrůznějšími sankcemi, a Čína si rozhodně nepřeje finanční kolaps KLDR.

Při svém pražském projevu dále prezident Obama slíbil uspořádat summit zabývající se jadernou bezpečností a otázkou zneužití jaderných technologií teroristickými skupinami. První takový summit byl uspořádán ve Washingtonu v roce 2010 a jeho cílem bylo zajistit, aby se jaderné materiály nemohly dostat do rukou teroristických skupin. V březnu 2012 pak proběhl druhý takový summit, tentokrát v Soulu. Druhý summit byl zastíněn severokorejským oznámením, že se chystá odpálit raketu za účelem vypuštění satelitu na oběžnou dráhu. KLDR navíc opět varovala, že jednání o jejím jaderném programu na summitu bude chápat jako vyhlášení války (Landler 2012). Tyto summity vytvářejí dobrý první krok ve snaze získat větší bezpečnost před jaderným terorismem. Hlavním problémem však zůstává, že přijatá opatření mají pouze nezávazný charakter. Existovaly zde i větší rozpory týkající se např. otázky, zda je třeba ukončit výrobu plutonia a uranu zbraňové úrovně. Celkově tak skutečné výsledky takových summitů záleží pouze na participujících státech (Charbonneau 2010) KLDR ani Írán se navíc těchto summitů účastnit nesmějí, což v jistém ohledu může působit provokativním způsobem.

Stejně jako prezident Bush i Obamova administrativa prohlašovala jaderný terorismus za největší hrozbu, které Spojené státy v současné době musí čelit. Postup Obamovy administrativy pro předcházení proliferace zbraní hromadného ničení a jaderného terorismu se skládá ze tří klíčových částí. První z nich je podpora mezinárodního režimu proti proliferaci zbraní hromadného ničení pomocí snahy zastavit jaderné programy Íránu a KLDR a posilování systému záruk MAAE. Druhým klíčovým prvkem je americká iniciativa pro zabezpečení veškerého jaderného materiálu.

Posledním prvkem jsou iniciativy pro kontrolu zbrojení – např. Nová dohoda START (Nuclear Posture Review Report 2010: iv-vii).

Administrativa prezidenta Obamy učinila z problematiky jaderných zbraní jeden ze základních pilířů své zahraniční politiky. V otázce jaderného terorismu a proliferační zbraní hromadného ničení převzal prezident Obama mnohé iniciativy zahájené administrativou prezidenta Bushe a rozhodl se je posílit. Tyto iniciativy však dodnes fungují spíše na základě určitých neformálních pravidel a nemají tak slibovaný institucionální rámec. Jejich členství se však rozrůstá. Důležitou iniciativou je i závazek prezidenta Obamy, že do čtyř let se podaří zabezpečit veškerý jaderný materiál na světě⁴¹. Na druhou stranu taková iniciativa příliš nepomůže v eliminování hrozby proliferační severokorejských jaderných materiálů, protože KLDR se summitů pro zajištění jaderné bezpečnosti neúčastní. Obamova administrativa učinila mnohé kroky, pomocí níž by mělo být možné zabránit severokorejské proliferační, ale jejich hlavním problémem zůstává to, že Čína s největší pravděpodobností kryje tyto severokorejské snahy. Dokud se tedy Čína nebude těchto snah účastnit, stále existuje hodně vysoké riziko, že mnohé nebezpečné severokorejské náklady nebudou zachyceny.

---

⁴¹ Embassy of the United States Prague, 2009, Remarks of President Barack Obama, <http://prague.usembassy.gov/obama.html> (27. 4. 2012)

8 Srovnání Bushovy a Obamovy strategie vůči rogue states

Velkým rozdílem administrativ prezidenta Bushe a Obamy bylo vnímání rogue states a jejich definování v oficiálních dokumentech a prohlášeních obou administrativ. Koncept osy zla, který představila administrativa prezidenta Bushe, v rétorické rovině zařazoval tři státy do stejné skupiny. V praktické rovině však byla pro každou tuto zemi použita zcela odlišná strategie. V praktickém fungování osa zla neměla příliš velký význam. Prezidenta Obama tento koncept zavrhnul a od samého počátku sliboval individuální přístup ke každému rogue state. K podobnému vývoji došlo i v otázce boje proti terorismu. Bushova administrativa nedělala díky deklarované válce proti terorismu prakticky rozdíl mezi teroristickou organizací a státem podporující terorismus. U obou těchto entit byla praktikována politika nevyjednávání. Prezident Obama boj proti terorismu posunul do pozadí zájmu své administrativy a zaměřil se především na boj proti Al-Kaidě.

Administrativy prezidentů Bushe i Obamy považovaly Írán i KLDR za hrozbu především z důvodu existence jejich jaderných programů. V případě Íránu se jednalo o pravděpodobnou snahu získat jaderné zbraně a KLDR byla považována za hrozbu díky již existujícím jaderným zbraním. Obě administrativy u KLDR i Íránu zdůrazňovaly podporu terorismu, což se v případě Íránu projevovalo podporou skutečných teroristických skupin. KLDR se však od počátku devadesátých let podporou konvenčního terorismu prakticky nezabývala a z toho důvodu zde byla zdůrazňována možnost proliferace severokorejského jaderného materiálu do rukou teroristických organizací. S největší pravděpodobností však k něčemu takovému zatím nedošlo a ze strany Spojených států se tak jedná především o prevenci.

Strategie použité oběma administrativami vůči Íránu a KLDR nebyly v praktické rovině tak odlišné, jak by mohlo být očekáváno. V záležitosti íránského jaderného programu použili oba američtí prezidenti především nátlak. Rozdíl zde však byl hlavně ve způsobu, jak byl tento tlak uplatňován. Administrativa prezidenta Bushe od samého počátku prosazovala sankce, a i když se nakonec zapojila do multilaterálních jednání, přesto její příspěvek nebylo pro řešení problému nijak přínosné. Administrativa prezidenta Bushe se nakonec rozhodla své diplomaty na tato jednání vůbec neposílat. Na druhou stranu, ačkoliv prezident Obama ve své strategii také nejvíce uplatňoval nátlak, jeho přístup byl od začátku multilaterálnější a vstřícnější. Pomocí nabídek

k jednání s Íránem si následně získal podporu ze strany Číny a Ruska pro posilování sankcí a současně i nátlaku.

Íránská podpora terorismu byla oběma administrativami řešena především pomocí sankcí. Bushova administrativa praktikovala politiku nevyjednávání s teroristy, což se promítlo i v přístupu ke státům podporující terorismus. Na druhou stranu Obamova administrativa nevěnuje íránské podpoře terorismu kromě sankcí prakticky žádnou pozornost, takže ve výsledku je postup obou administrativ velmi podobný.

V otázce jaderných zbraní, kterými disponuje KLR, však již existuje poměrně velký rozdíl ve strategiích administrativ prezidenta Bushe a Obamy. I přes počáteční tvrdý přístup administrativy prezidenta Bushe byla nakonec zvolena strategie vzájemných ústupků pomocí multilaterálních jednání založených na regionálním principu. Tato jednání měla původně sloužit především pro posílení tlaku Spojených států na KLR, ale nakonec se stala fórem pro vytvoření dohody, ve které byla Bushova administrativa nucena slevit z mnohých svých původních požadavků. Obamova administrativa také hned zpočátku nastavila tvrdý kurz vůči jaderným aktivitám KLR, ale na rozdíl od prezidenta Bushe v této strategii vytrvala. Prezident Obama stejně jako jeho předchůdce volil multilaterální přístup, ale s tím rozdílem, že bylo velmi výrazně posíleno partnerství s Jižní Koreou. Celá Obamova strategie však navenek působila především jako velký důkaz pasivity a nezájmu o KLR.

V otázce severokorejské podpory terorismu se obě administrativy shodně zabývaly problematikou jaderného terorismu spojeného s proliferací jaderných materiálů. Oba prezidenti podporovali různé multilaterální globální iniciativy pro zastavení proliferace zbraní hromadného ničení. Administrativa prezidenta Bushe využívala i odstrašení ve formě deklarování, že severokorejská proliferace jaderného materiálu by znamenala překročení jakýchkoliv mezí, což by jednoznačně vyvolalo silnou reakci ze strany Spojených států. Na druhou stranu prezident Obama přikročil v této oblasti zatím k nejtvrdějšímu opatření, pomocí něhož jsou kontrolovány podezřelé severokorejské náklady na letištích či v přístavech, a americké námořnictvo má právo po získání souhlasu zastavit lodě nesoucí severokorejský náklad a tento náklad zkontrolovat.

Shodným rysem pro obě strategie obou amerických administrativ vůči Íránu a KLR je preferování postupu proti jaderným programům. Ačkoliv je podpora terorismu

jedním z nejvíce zdůrazňovaných znaků rogue states, obě administrativy se touto problematikou zabývaly ve srovnání s jadernými zbraněmi pouze okrajově. Jak se tedy ukazuje, navzdory rétorické rovině, která byla u obou prezidentů značně odlišná, praktické strategie vůči Íránu i KLDK se v mnohých ohledech u obou administrativ velmi podobají.

Tabulka: Strategie administrativ prezidenta George W. Bushe a Baracka Obamy

		Chápání konceptu rogue states	Důvod sekuritizace	Použitá strategie	
				Zbraně hrom. ničení	Terorismus
George W. Bush	Írán	sloučení rogue states do jediné kategorie „osy zla“; nerozlišování mezi státem podporující terorismus a teroristických organizací díky válce proti terorismu	jaderný program; podpora terorismu	převážně unilateralismus; omezená jednání a nátlak; sankce	nevyjednávání se státy podporující terorismus; sankce
	KLDK		existence jaderných zbraní; možná proliferace jaderného materiálu	omezený multilateralismus; regionální přístup; jednání a vzájemné ústupky; sankce	multilaterální předcházení proliferaci jaderného materiálu; odstrašení
Barack Obama	Írán	individuální přístup k rogue states díky rozpuštění „osy zla“; boj proti terorismu orientován na Al-Kaidu	jaderný program; omezeně podpora terorismu	multilateralismus; jednání; nátlak s pomocí Ruska a Číny; výrazné posílení sankcí	sankce; dále prakticky nečinnost
	KLDK		existence jaderných zbraní; možná proliferace jaderného materiálu	multilateralismus; regionální přístup; pasivita kombinovaná s nátlakem; sankce	snaha o posílení multilaterálních iniciativ proti proliferaci; sankce; kontrola podezřelých nákladů

Zdroj: autor

9 Závěr

Tématem této diplomové práce byl koncept rogue states a s tím spojené strategie aplikované administrativami prezidentů George W. Bushe a Baracka Obamy vůči Íránu a KLDR, které byly dlouhodobě mezi rogue states zařazovány. Tyto použité strategie byly sledovány ve vztahu ke dvěma základním kritériím, která byla často používána pro vymezení rogue states. Jedná se o snahu o získání zbraní hromadného ničení a podporu terorismu.

Cílem diplomové práce bylo potvrdit či vyvrátit tři v úvodu vymezené hypotézy. Podle první hypotézy celý koncept rogue states zahrnuje příliš odlišné státy, než aby bylo možné s nimi jednat na základě ucelené a jednotné strategie, a koncept tak nemá valnější význam ani pro americké politické představitele, kteří při tvorbě strategií vůči těmto státům vycházejí především z historických zkušeností a strategických zájmů. Podle druhé hypotézy je i přes značnou odlišnost Íránu a KLDR možné předpokládat plnění dvou základních charakteristik rogue states (snaha o získání zbraní hromadného ničení a podpora terorismu), které budou administrativy prezidenta Bushe a Obamy ve svých strategiích reflektovat. Třetí a poslední hypotéza zněla, že existuje značný rozdíl mezi strategiemi praktikovanými administrativami prezidentů Bushe a Obamy vůči oběma rogue states.

V první části práce, která se zabývala teoretickým vymezením celého konceptu rogue states, bylo odhaleno, že koncept se již od svého vzniku vyznačuje poměrně silnou nejasností v kritériích, které jej vymezují. Ve své původní verzi ze 70. let označoval termín pariah state takovou zemi, která hrubě porušuje lidská práva vlastních občanů. To je poněkud odlišná charakteristika, než jaká je v současné době používána nejčastěji. Dnes je v souvislosti s rogue states nejčastěji sledováno jejich chování navenek vůči ostatním státům mezinárodního prostředí. V této souvislosti je zdůrazňováno především porušování mezinárodních pravidel a norem. Nutné je však zmínit, že dodnes neexistuje shoda o základních kritériích vymezujících rogue states. To samé platí i pro státy, které byly někdy v historii označeny jako rogue states, protože mnoho států bylo do konceptu zařazeno, i když splňovaly pouze jeden z daných znaků. Na druhou stranu existovaly i státy, které kritéria splňovaly, ale z politických důvodů jako rogue states označeny nebyly (např. Sýrie). Tyto skutečnosti nahrávají časté kritice celého konceptu, podle které vytváření rogue states slouží především americkým

zájmům, protože uměle vytvořená hrozba ospravedlňuje použití mimořádných prostředků.

Další kapitola se zabývala naplňováním dvou konkrétních znaků rogue states v Íránu a KLDR. Sledována byla snaha o získání jaderných zbraní a podpora terorismu. Celá tato kapitola odhalila poměrně zajímavé skutečnosti, protože podle druhé hypotézy bylo předpokládáno, že Írán i KLDR budou splňovat minimálně dvě výše zmíněná kritéria, aby mohly být stabilní součástí konceptu rogue states. V případě Íránu bylo zjištěno, že tento stát již delší dobu porušuje pravidla stanovená Smlouvou o nešíření jaderných zbraní a mnoho států světa nepochybuje o tom, že íránské obohacování uranu neslouží pouze pro výrobu jaderného paliva. Takové tvrzení má své opodstatnění, protože výroba vlastního jaderného paliva je pro Írán z ekonomického hlediska prakticky nesmyslná, a současně navíc dochází k testování balistických raket různých doletů. V tomto ohledu tak zůstávají pouze minimální pochybnosti, zdali se Írán pokouší o výrobu vlastní jaderné zbraně. V otázce podpory terorismu byl v minulosti Írán označován jako největší státní podporovatel terorismu. V současnosti je nejčastěji spojován s podporou teroristických skupin jako Hizballáh či palestinskými skupinami bojujícími proti Izraeli. I když je podpora teroristických skupin jen velmi obtížně prokazatelná činnost, íránské zapojení do takových aktivit je v současnosti prakticky nezpochybnitelné. Ačkoliv Írán zatím nedisponuje vlastními jadernými zbraněmi, obě sledovaná kritéria rogue states naplňuje.

V KLDR je však situace poněkud odlišná. KLDR sama sebe prohlásila za stát disponující jadernými zbraněmi. Tato skutečnost byla potvrzena v jaderném testu, který byl proveden v roce 2006. Na rozdíl od Íránu tak KLDR již jadernými zbraněmi disponuje a splňuje tak první sledované kritérium. Problém však nastává v případě podpory terorismu. KLDR již od počátku 90. let konvenční terorismus nepodporuje. Tato podpora s největší pravděpodobností skončila se změnou mezinárodního prostředí způsobenou rozpadem východního bloku. I přesto však Spojené státy KLDR označovaly za sponzora terorismu až do roku 2008, kdy se prezident Bush rozhodl KLDR ze seznamu odstranit. Veškeré obavy spojené se severokorejským terorismem mají svůj původ v možnosti, že by se KLDR rozhodla svůj jaderný materiál prodat teroristickým skupinám. Je však nutné zdůraznit, že k něčemu takovému s největší pravděpodobností nedošlo. V tomto ohledu tedy KLDR nesplňuje druhé sledované kritérium rogue states a dochází tak k vyvrácení druhé hypotézy.

Další část práce se zabývala otázkou vývoje vztahů mezi Spojenými státy, Íránem a KLDR. Spojené státy a obě zmíněné země pojí dlouhá historie špatných vztahů, která v obou stranách vytváří silný pocit nedůvěřivosti a podezřívavosti. Již od íránské islámské revoluce, která proběhla v roce 1979, Spojené státy vůči Íránu používaly především strategii izolace. Prakticky se zde neobjevovaly pokusy o zlepšení vzájemných vztahů a Írán byl dlouhodobě považován za jednoho z největších nepřátel Spojených států. Na druhou stranu KLDR po dlouhou dobu nebudila ve Spojených státech příliš velkou pozornost. Na přelomu 80. a 90. let začalo docházet k neformálnímu setkávání diplomatů obou zemí. Odhalení rozsáhlého jaderného komplexu v Jongbjonu odstartovalo sérii jednání, která s různými přestávkami trvala po celá 90. léta a nepřinesla za tu dobu prakticky žádný výsledek. Tyto předchozí zkušenosti silně poznamenávají vztahy Spojených států a obou zemí dodnes.

Závěrečné dvě kapitoly poskytovaly především analýzu strategií použitých prezidenty Bushem a Obamou vůči Íránu a KLDR v otázce dvou sledovaných kritérií – snahy o získání zbraní hromadného ničení a podpory terorismu. Postup Bushovy administrativy vůči rogue states se vyznačoval především vytvořením jednoho zastřešujícího konceptu, který slučoval tři konkrétní státy – Irák, Írán a KLDR. Tento koncept byl nazván osou zla a teoreticky tak mělo dojít k vytvoření ucelené kategorie států, které znamenaly pro Spojené státy největší hrozbu na základě několika společných znaků. Jak se však ukázalo, tato skupina obsahovala příliš odlišné státy, což si Bushova administrativa od samého počátku velmi dobře uvědomovala. Tato skupina tak byla vytvořena především s cílem podniknout preemptivní úder vůči Iráku, ale takovým způsobem, aby Irák nezískal již na počátku podezření, že je americká intervence plánována. Od samého počátku Irák znamenal pro americkou administrativu prioritu. V praxi došlo k použití naprosto odlišných strategií pro všechny tři státy zařazené do osy zla. Strategie aplikovaná proti íránskému jadernému programu se vyznačovala ze strany Spojených států především prosazováním tvrdších sankcí a současně neochotou účastnit se multilaterálních diplomatických jednání spolu s evropskými státy. I když se Spojené státy nakonec rozhodly do těchto jednání zapojit, jejich účast neznamenal žádný konstruktivní příspěvek. Taková strategie neodpovídala rétorické úrovni administrativy prezidenta Bushe, která ve svém druhém funkčním období označovala Írán za největší hrozbu pro Spojené státy.

Podobně tvrdý postoj byl viditelný i v americkém postupu vůči íránské podpoře terorismu. Bushova administrativa často označovala Írán za největšího podporovatele terorismu na světě, přesto se její postup vyznačoval především tvrzením, že s teroristy Spojené státy nevyjednávají. Použití tohoto postoje vůči Íránu bylo umožněno válkou proti terorismu, v jejímž rámci nedělala Bushova administrativa rozdíl mezi teroristickou organizací a státem podporující terorismus. I přes několik íránských výzev k jednání Spojené státy neustoupily a došlo i ke zvýšení amerických sankcí. Je však nutné zmínit, že americký zájem o íránskou podporu terorismu byl pouze minoritní záležitostí ve srovnání se zájmem o íránský jaderný program.

Strategie použitá vůči jadernému programu KLDR byla ve svém výsledku značně odlišná od strategie použité vůči Íránu. Bushova administrativa aplikovala zpočátku vůči KLDR podobně tvrdý postoj jako ve vztahu k Íránu. To se však postupně změnilo a po provedení jaderného testu v roce 2006 byly Spojené státy ochotny přistoupit na mnohé severokorejské požadavky, které byly předtím odmítány. Nutné je zmínit i rozdíl ve formátu jednání mezi KLDR a USA. V případě KLDR to byla samotná americká administrativa, která přišla s návrhem na vytvoření multilaterálních šestistranných jednání založených na regionálním principu. Hlavním podnětem pro vytvoření takového formátu byla především snaha o posílení nátlaku na KLDR. Při jednáních s Íránem se jednalo o evropskou multilaterální iniciativu, které se nejprve Spojené státy odmítly účastnit, a nakonec bylo jejich přispění pouze minimální.

jak již bylo zmíněno výše, KLDR není od začátku 90. let podporovatelem konvenčního terorismu a podezření týkající se možné proliferace jaderného materiálu do rukou teroristických skupin se doposud nepotvrdila. Bushova administrativa označila potenciální jaderný terorismus za největší hrozbu, které nyní Spojené státy čelí, a ve vztahu ke KLDR se v této oblasti uchýlila ke kombinaci dvou opatření. Jednalo se o vznik nejrůznějších celosvětových iniciativ pro předcházení jadernému terorismu a odstrašení v podobě výhrůžky, že proliferace severokorejského jaderného materiálu do rukou teroristických skupin by znamenala překročení veškerých mezí. Podobně jako v případě Íránu i zde přes deklarovanou závažnost hrozby jaderného terorismu bylo podniknuto pouze málo ucelených a účinných kroků pro jeho prevenci.

Jak je tedy patrné, v případě strategií použitých Bushovou administrativou dochází k potvrzení první hypotézy a vyvrácení hypotézy druhé. Bushova

administrativa si již od samého počátku uvědomovala odlišnost států označovaných jako rogue states a i přes vytvoření ještě těsnější kategorie v podobě osy zla použila vůči Íránu a KLDR výrazně odlišné strategie. V otázce druhé hypotézy nebyly Bushovou administrativou podniknuty kroky odpovídající skutečnému naplňování znaků rogue states. KLDR i přes svůj nesporně pokročilejší jaderný program nestála v centru zájmu americké zahraniční politiky. V případě porovnání amerického zájmu o všechny tři státy osy zla byla KLDR až na samém konci, což neodpovídá skutečné hrozbě, kterou její jaderné zbraně znamenají. To samé platí i pro terorismus, který byl u obou zemí zdůrazňován jako velmi vážná hrozba, přesto ve srovnání s jaderným programem neupoutal příliš americkou pozornost.

Poslední část práce se zabývá strategiemi použitými prezidentem Obamou vůči jadernému programu a podpoře terorismu v Íránu a KLDR. Prezident Obama do svého úřadu nastupoval se slibem, že dojde k výrazné změně v americké zahraniční politice. Hned na počátku došlo k rozpuštění konceptu osy zla a bylo přislíbeno ukončení používání spojení rogue states. Prezident Obama sliboval individuální jednání se státy dříve označovanými jako rogue states, pokud tyto země budou ochotny vzdát se svého agresivního jednání. Dále došlo i ke změně v protiteroristické politice, která se nově zaměřovala především na Al-Kaidu, a státy podporující terorismus nebyly ztotožňovány s teroristickými organizacemi. Na rétorické úrovni tak došlo k výrazné změně v přístupu k rogue states.

V praxi prezident Obama nejprve činil vůči Íránu velmi vstřícné kroky a nabízel individuální jednání bez předchozích podmínek. Írán po dlouhou dobu tuto nabídku nevyužil, ale administrativě prezidenta Obamy tato strategie sloužila především pro získání Ruska a Číny na svou stranu v případě nutnosti použití tvrdších opatření. Jednání však nepřinesla žádný výsledek a Obamova administrativa nakonec přistoupila k tvrdým opatřením, která byla Ruskem a Čínou podporována v Radě bezpečnosti OSN. Díky odhalení nových skutečností týkajících se íránského jaderného programu Spojené státy spolu s EU přistoupily k takovým sankcím a opatřením, že Írán je v současnosti prakticky odříznut od světového ekonomického systému. V praxi se tak jednalo o strategii cukru a biče, kterou již předtím používala administrativa prezidenta Bushe. Hlavním rozdílem však byl multilaterální rámec, jehož prostřednictvím byla celá strategie uplatněna a také počáteční pozitivní a otevřený přístup prezidenta Obamy, který mu zajistil rozsáhlou podporu ze strany ostatních států.

V otázce íránské podpory terorismu volila Obamova administrativa shodně s administrativou prezidenta Bushe především metodu sankcí. Rozdílem však byl přístup ke státní podpoře terorismu. Obamova administrativa se zabývala především bojem proti Al-Kaidě a Íránu v otázce podpory terorismu nebyla věnována prakticky žádná pozornost a to i přes upozornění, že možná existuje určité výrazné propojení Al-Kaidy a Íránu. Prezident Bush aplikoval politiku nevyjednávání s teroristy, ale v praxi mají oba postupy velmi podobný výsledek – pouze malý zájem o íránskou podporu terorismu ve srovnání s íránským jaderným programem.

KLDR hrála již od předvolební kampaně budoucího prezidenta Obamy zanedbatelnou roli ve srovnání s prostorem, kterého se dostalo Íránu. Tato skutečnost trvala po celou dobu, po kterou je prezident Obama ve funkci. I přes počáteční deklarovanou otevřenost vůči rogue states byla ve vztahu ke KLDR aplikována poněkud odlišná strategie. Prezident Obama trval na tom, že jednání budou probíhat v šestistranném formátu, který nastavil jeho předchůdce. Avšak pro zahájení takových jednání daly Spojené státy KLDR podmínku, že musí být nejdříve prokázáno ukončení severokorejského jaderného programu. Tento postoj silně připomínal počáteční postoj Bushovy administrativy vůči KLDR. Severní Korea však odmítala na takové podmínky přistoupit a následný postup Spojených států se vyznačoval praktickou pasivitou. Důležitým rozdílem od Bushovy administrativy však byla zvýšená spolupráce s jihokorejskou vládou, která se nově stala jedním z nejvýznamnějších spojenců Spojených států. V americké strategii vůči jadernému programu KLDR tak došlo k výrazné změně v podobě jisté pasivity a neochoty přistupovat na provokace ze strany KLDR, což však může také svědčit o nezájmu ze strany Spojených států.

Oblast boje proti jadernému terorismu byla jednou z mála oblastí, kde nebyly kritizovány kroky učiněné předchozí administrativou prezidenta Bushe. Barack Obama se rozhodl některé iniciativy zahájené Bushovou administrativou posílit a dát jim institucionální ráz. Doposud se příliš velké posílení nepodařilo, přesto však bylo zavedeno opatření, které překračuje snahy předchozí americké administrativy. Prezident Obama zahájil kontrolu podezřelých severokorejských nákladů přepravovaných pomocí letadel a lodí. I v této oblasti je tak viditelná kontinuita s předchozí Bushovou administrativou.

V případě Obamovy administrativy tak dochází k potvrzení první hypotézy, podle které není možné vůči KLDR a Íránu použít stejné strategie, protože tyto dva státy jsou příliš odlišné. V případě KLDR se navíc dobře ukázalo, že Obamova administrativa se řídí především historickými zkušenostmi a odmítá odpovídat na severokorejské provokace, jako to dělali její předchůdci. Druhá hypotéza je i na základě Obamových strategií vyvrácena, protože prezident Obama stejně jako prezident Bush nereflektoval skutečný stav hrozeb, když věnoval daleko větší pozornost Íránu, ačkoliv jeho jaderný program nedosáhl také úrovně jako program severokorejský. I v tomto případě byl hlavní zájem americké administrativy soustředěn na jaderný program obou zemí a podpora terorismu především v Íránu získala pouze minimální pozornost. Na druhou stranu se však Obamova administrativa věnovala daleko více možné podpoře severokorejského jaderného terorismu, protože to zapadalo do hlavního cíle Obamovy zahraniční politiky – úplného jaderného odzbrojení. Současně došlo také k vyvrácení třetí a poslední hypotézy, podle které existují značné rozdíly mezi strategiemi použitými prezidenty Obamou a Bushem, protože prezident Obama i přes výrazné rétorické odlišnosti v mnohých ohledech pokračoval v politice, která byla aplikována již administrativou prezidenta Bushe. Jedinou výraznou výjimku tvoří postup proti jaderným zbraním KLDR, kde prezident Obama na rozdíl od svého předchůdce odmítá přistoupit na jednání na základě provokací ze strany KLDR.

10 Summary

Concept of rogue states gradually created by American administrations shows many imperfections. It is also the reason why the whole concept faces frequent criticism and also rejection. The main shortcomings are both vague determination of the characteristics of rogue states and the fact that some states meet the criteria and are not labeled as rogue states and vice versa. Furthermore, many critics treat the concept as a tool for achieving U.S. strategic interests.

Iran and North Korea have long been the stable parts of the concept of rogue states. Both these states have been accused of efforts to acquire weapons of mass destruction and support of terrorism. However, North Korea has not supported terrorism for a long time. Yet there are concerns about the possible sale of nuclear material to terrorist organizations. Despite the inclusion of these countries in the same group, administrations of President George W. Bush and President Barack Obama treated Iran and North Korea differently because these states evince much dissimilarity. Therefore, it is not possible to treat these countries in the same way.

At the very beginning, President Barack Obama promised multilateral foreign policy and engagement with rogue states. Therefore, many expected change in American strategies towards rogue states. However, as shown strategies used by President Bush and President Obama towards Iran and North Korea have evinced a lot of continuity and only small changes. Furthermore, both administrations strategies did not reflect the real threat posed by nuclear programs and support of terrorism in Iran and North Korea.

11 Seznam literatury

11.1 Neperiodická literatura

ALIKHANI, H.: 2000, *Sanctioning Iran: Anatomy of a Failed Policy*, I.B. Tauris, New York, 352 pages, ISBN 978-1860646263

AYRES R. W., MATHEW, S.: 2004, *Do All Rogue States Support Terrorism, and Does It Matter If They Do?*, Annual Meeting of the International Studies Association, Montreal, Quebec, Canada, March 17-20, 2004

BRZEZINSKI, Z., GATES, R. M. et al.: 2004, *Iran: Time for a New Approach*, Report of Independent Task Force, Council on Foreign Relations, New York, 84 pages, ISBN 0876093454

BUZAN, B., WILDE, DE, J., WÆVER, O.: 2005, *Bezpečnost: Nový rámec pro analýzu*, Centrum strategických studií, Brno, 267 stran, ISBN 80-903333-6-2

CAMERON, F.: 2002, *US Foreign Policy after the Cold War: Global Hegemon or Reluctant Sheriff?*, Routledge, London, 192 pages, ISBN 978-0415267762

COX, D. G., FALCONER, J., STACKHOUSE. B.: 2009, *Terrorism, Instability, and Democracy in Asia and Africa*, Northeastern University Press, Lebanon, 244 pages, ISBN 978-1555537050

DAALDER, I. H., LINDSAY, J. M.: 2003, *America Unbound: The Bush Revolution in Foreign Policy*, Brookings Institution Press, Washington, D.C., 264 pages, 0-8157-1688-5

DOBBINS, J., NADER, A., KAYE, D. D., WEHREY, F.: 2011, *Coping with a Nuclearizing Iran*, RAND Corporation, Santa Monica, 154 pages, ISBN 9780833058652

ELLIS, J. D., KIEFER, G. D.: 2004, *Combating Proliferation: Strategic Intelligence and Security Policy*, The Johns Hopkins University Press, Baltimore, 320 pages, ISBN 0-8018-7958-2

FERGUSON, C. D., POTTER, W. C.: 2005, *The Four Faces of Nuclear Terrorism*, Routledge, Abingdon, 392 pages, ISBN 0415952441

FITZPATRICK, M.: 2008, *The Iranian Nuclear Crisis: Avoiding Worst-Case Outcomes*, The International Institute for Strategic Studies, Routledge, Abingdon, 100 pages, ISBN 978-0415466547

GLAD, B.: 2009, *Outsider in the White House: Jimmy Carter, His Advisors, and the Making of American Foreign Policy*, Cornell University Press, Ithaca, 414 pages, ISBN 978-0801448157

GOLD, D.: 2009, *Rise of Nuclear Iran: How Tehran Continues to Defy the West*, Regnery Publishing, New York, 256 pages, ISBN 978-1596985711

GREEN, J.: 1995, Terrorism and Politics in Iran In. Crenshaw, M. (ed.): *Terrorism in Context*, Pennsylvania State University Press, University Park, pp. 553-596, ISBN 0271010150

HERRMANN, R. H., REESE, M. J.: 2004, George W. Bush's Foreign Policy In. Campbell, C., Rockman, B. A. (eds.): *The George W. Bush Presidency: Appraisals and Prospects*, CQ Press, Washington, D.C., pp. 191-125, ISBN 978-1568029092

HOUGHTON, D.: 2004, *U. S. Foreign Policy and the Iran Hostage Crisis*, Cambridge University Press, Cambridge, 272 pages, ISBN 978-0521805094

HYNEK, N.: 2009, *Continuity and Change In the U.S. Foreign and Security Policy with the Accession of President Obama*, Policy paper, Institute of International Relations, Prague

CHANG, G. G.: 2006, *Nuclear Showdown: North Korea Takes on the World*, Random House, New York, 352 pages, ISBN 978-1400062942

CHANG, S.: 2007, A Chronology of U.S. Sanctions Against North Korea In. Kim, S. H., Chang, S. (eds.): *Economic Sanctions Against a Nuclear North Korea: An Analysis of United States and United Nations Actions Since 1950*, McFarland, Jefferson, pp. 34-55, ISBN 978-0786432318

CHOMSKY, N.: 2000, *Rogue States: The rule of Force in World Affairs*, Pluto Press, London, 260 pages, ISBN 9780745317083

INDYK, M. S., LIEBERTHAL, K. G., O'HANLON, M. E.: 2012a, *Bending History: Barack Obama's Foreign Policy*, Brookings Institution Press, Washington, D.C., 342 pages, ISBN 978-0815721826

JAFARZADEH, A.: 2007, *The Iran Threat: President Ahmadinejad and the Coming Nuclear Crisis*, Palgrave Macmillan, New York, 320 pages, ISBN 978-0230601284

JERVIS, R.: 2005, *American Foreign Policy in a New Era*, Routledge, Abingdon, 200 pages, ISBN 978-0415951012

KEMP, G.: 2004, U.S.-Iranian Strategic Cooperation since 1979 In. Sokolski, H., Clawson, P. (eds.): *Checking Iran's Nuclear Ambitions*, Strategic Studies Institute, US Army War College, 132 pages, ISBN 1-58487-149-0, dostupné online: <http://www.strategicstudiesinstitute.army.mil/pubs/display.cfm?pubID=368> (28. 3. 2012)

KWAK, T.-H.: 2007, North Korea's Second Nuclear Crisis and the Six-Party Talks In. Joo, S.-H., Kwak, T.-H. (eds.): *North Korea's Second Nuclear Crisis and Northeast Asian Security*, Ashgate Publishing Group, Aldershot, pp. 15-44, ISBN 9780754671763

LEE, C.-J.: 2006, *Troubled Peace: U. S. Policy and the Two Koreas*, Johns Hopkins University Press, Baltimore, 376 pages, ISBN 978-0801883316

LITWAK, R. S.: 2000, *Rogue States and the U.S. Foreign Policy: Containment after the Cold War*, Woodrow Wilson Center Press, Washington, D.C., 312 pages, ISBN 978-0943875972

MARTIN, C. H.: 2007, U.S. Policy Toward North Korea Under George W. Bush: A Critical Appraisal In. Joo, S.-H., Kwak, T.-H. (eds.): *North Korea's Second Nuclear Crisis and Northeast Asian Security*, Ashgate Publishing Group, Aldershot, pp. 65-94, ISBN 9780754671763

MOENS, A.: 2004, *The Foreign Policy of George W. Bush: Values, Strategy and Loyalty*, Ashgate Publishing Company, Burlington, 227 pages, ISBN 9780754642749

NEWHOUSE, J.: 2004, *Imperial America: The Bush Assault on the World Order*, Knopf Publishing Group, New York, 208 pages, ISBN 978-0375414015

O'SULLIVAN, M. L.: 2003, *Shrewd Sanctions: Economic Statecraft in An Age of Global Terrorism*, Brookings Institution Press, Washington, D.C., 336 pages, ISBN 978-0815706021

OLSEN, E. A.: 2010b, The United States' Role in the Korean Peace Regime Building Process In. Kwak, T.-H., Joo, S.-H. (eds.): *Peace Regime Building on the Korean Peninsula and Northeast Asian Security Cooperation*, Ashgate Publishing Group, Farnham, pp. 105-134, ISBN 9781409407195

PARSI, T.: 2007, *Treacherous Alliances: The Secret Dealings of Israel, Iran, and the United States*, Yale University Press, New Haven, 384 pages, ISBN 978-0300120578

PERKOVICH, G.: 2006: Iran's Nuclear Program after the 2005 Elections In. *Iran's Nuclear Program Realities and Repercussions*, The Emirates Center for Strategic Studies and Research, Abu Dhabi, pp. 37-62, ISBN 978-9948008484

POLLACK, K.: 2005, *Persian Puzzle: The Conflict Between Iran and America*, Random House Adult Trade Publishing Group, New York, 576 pages, ISBN 978-1400063154

PRITCHARD, C. L., TILELLI, J. H. Jr., SNYDER, S. A. et al.: 2010, *U.S. Policy Toward the Korean Peninsula*, Independent Task Force Report No. 64, Council on Foreign Relations, New York, 96 pages, ISBN 978-0-87609-475-4

PRITCHARD, C. L.: 2007, *Failed Diplomacy: The Tragic Story of How North Korea Got the Bomb*, Brookings Institution Press, Washington, D.C., 228 pages, ISBN 9780815772002

SCALAPINO, R. A.: 2006, U.S.-DPRK Relations in the Kim Jong Il Era In. Kihl, Y. W., Kim, H. N. (eds.): *North Korea: The Politics of Regime Survival*, M.E. Sharpe, Inc., Armonk, pp. 145-160, ISBN 978-0765616388

SELIKTAR, O.: 2000, *Failing the Crystal Ball Test: The Carter Administration and the Fundamentalist Revolution in Iran*, Greenwood Press, Westport, 256 pages, ISBN 9780275968724

SHIN, G.-W.: 2010, *One Alliance, Two Lenses: U.S.-Korea Relations in a New Era*, Stanford University Press, Stanford, 296 pages, ISBN 9780804763691

SCHALLER, M.: 2007, Reagan and the Cold War In. Longley, K. (et al.): *Deconstructing Reagan: Conservative Mythology and America's Fortieth President*, M.E. Sharpe, Inc., Armonk, pp. 3-40, ISBN 978-0-7656-1590-9

SCHNEIDER, J.: 2010, *The Change toward Cooperation in the George W. Bush Administration's Nuclear Nonproliferation Policy toward North Korea*, Peter Lang, Frankfurt am Main, 185 pages, ISBN 978-3-631-60213-3

SIGAL, L. V.: 1998, *Disarming Strangers: Nuclear Diplomacy with North Korea*, Princeton University Press, Princeton, 336 pages, ISBN 9780691010069

SIMPSON, J.: 2006, Iran's Nuclear Capability and Potential to Develop Atomic Weapons In. *Iran's Nuclear Program Realities and Repercussions*, The Emirates Center for Strategic Studies and Research, Abu Dhabi, pp. 11-36, ISBN 978-9948008484

SINGH, R.: 2006, The Bush Doctrine In. Buckley, M., Singh, R. (eds.): *The Bush Doctrine and the War on Terrorism: Global Responses, Global Consequences*, Routledge, London, 240 pages, ISBN 978-0415369978

SMITH, D.D.: 2006, *Deterring America*, Cambridge University Press, New York, 197 pages, ISBN 9780521683135

TAKEYH, R.: 2009, *Guardians of the Revolution: Iran and the World in the Age of the Ayatollahs*, Oxford University Press, New York, 328 pages, ISBN 978-0195327847

WOODWARD, B.: 2004, *Plan of Attack*, Pocket Books, London, 467 pages, ISBN 978-0743255479

WRIGHT, S.: 2007, *United States and Persian Gulf Security: The Foundations of the War on Terror*, Ithaca Press, Reading, 242 pages, ISBN 978-0863723216

YETIV, S. A.: 2008, *Absence of Grand Strategy: The United States in the Persian Gulf, 1972-2005*, Johns Hopkins University Press, Baltimore, 264 pages, ISBN 978-0801887826

ZABOROWSKI, M.: 2008, *Bush's legacy and America's next foreign policy*, Chailiot Paper 11, European Union Institute for Security Studies, Paris, online dostupné na: <http://www.iss.europa.eu/uploads/media/cp111.pdf> (2. 4. 2012), 127 pages, ISBN 978-92-9198-128-1

ZONGYOU, W., BERRY, W. E. Jr.: 2008, *Managing Nuclear Proliferation: Chinese and American Approaches to North Korea* In. Bolt, P. J., Changhe, S., Cross, S. (eds.): *United States, Russia, and China: Confronting Global Terrorism and Security Challenges in the 21st Century*, Greenwood Press, Westport, pp. 176-196, ISBN 9780275998950

ZULAIKA, J.: 2009, *Terrorism: The Self-Fulfilling Prophecy*, University of Chicago Press, Chicago, 275 pages, ISBN 9780226994161

11.2 Periodická literatura

ALLISON, G.: 2004, *How to Stop Nuclear Terror*, *Foreign Affairs*, Vol. 83, No. 1, pp. 64-74

AMUZEGAR, J.: 2006, *Nuclear Iran: Perils and Prospects*, *Middle East Policy*, Vol. 13, No. 2, pp. 90-112

ANSARI, A. M.: 2006, *Iran and the US in the Shadow of 9/11: Persia and the Persian Question Revisited*, *Iranian Studies*, Vol. 39, No. 2, pp. 155-170

BAHGAT, G.: 2003, *Iran, the United States, and the War on Terrorism*, *Studies in Conflict & Terrorism*, Vol. 26, No. 2, pp. 93-104

BAHGAT, G.: 2006, *Nuclear Proliferation: The Islamic Republic of Iran*, *Iranian Studies*, Vol. 39, No. 3, pp. 307-327

BECK, P. M.: 2011, *North Korea in 2010: Provocations and Succession*, *Asian Survey*, Vol. 51, No. 1, pp. 33-40.

BOWEN, W. Q., COTTEE, M., HOBBS, C.: 2012, *Multilateral cooperation and the prevention of nuclear terrorism: pragmatism over idealism*, *International Affairs*, Vol. 88, No. 2, pp. 349-368

BYMAN, D.: 2008, Iran, Terrorism, and Weapons of Mass Destruction, *Studies in Conflict & Terrorism*, Vol. 31, No. 3, pp. 169-181

CAPRIOLI, M., TRUMBORE, P. F.: 2003, Identifying 'Rogue' States and Testing their Interstate Conflict Behavior, *European Journal of International Relations*, Vol. 9, No. 3, pp. 377-406

CAPRIOLI, M., TRUMBORE, P. F.: 2005, Rhetoric versus Reality: Rogue States in Interstate Conflict, *Journal of Conflict Resolution*, Vol. 49, No. 5, pp. 770-791

CLEMENS, W. C. Jr.: 2010, North Korea's Quest for Nuclear Weapons: New Historical Evidence, *Journal of East Asian Studies*, Vol. 10, No. 1, pp. 127-154

DAVID, S. R.: 1992, Why the Third World Still Matters, *International Security*, Vol. 17, No. 3, pp. 127-159

DUNN, D. H.: 2007, 'Real men want to go to Tehran': Bush, pre-emption and the Iranian nuclear challenge, *International Affairs*, Vol. 83, No. 1, pp. 19-38

DUNN, L. A.: 1977, Nuclear "Gray Marketeering", *International Security*, Vol. 1, No. 3, pp. 107-118

EL-KHAWAS, M.: 2011, Obama's Engagement Strategy with Iran: Limited Results, *Mediterranean Quarterly*, Vol. 22, No. 1, pp. 93-113

HABIB, B.: 2011, North Korea's nuclear weapons programme and the maintenance of the *Songun* system, *The Pacific Review*, Vol. 24, No. 1, pp. 43-64

HARNISCH, S.: 2002, U.S.-North Korean Relations under the Bush Administration: From „Slow Go“ to „No Go“, *Asian Survey*, Vol. 42, No. 6, pp. 856-882

HECKER, S. S., CARLIN, R.: 2012, North Korea in 2011: Countdown to Kim il-Sung's centenary, *Bulletin of the Atomic Scientists*, Vol. 68, No. 1, pp. 50-60

HOMOLAR, A.: 2011, Rebels without a conscience: The evolution of the rogue states narrative in US security policy, *European Journal of International Relations*, Vol. 17, No. 4, pp. 705-727

HUGHES, G.: 2010, The Insurgencies in Iraq, 2003–2009: Origins, Developments and Prospects, *Defence Studies*, Vol. 10, Nos. 1–2, pp. 152-176

HUNTLEY, W. L.: 2006, Rebels without a cause: North Korea, Iran and the NPT, *International Affairs*, Vol. 82, No. 4, pp. 723-742

HUNTLEY, W. L.: 2009, Bucks for the Bang: North Korea's Nuclear Program and Northeast Asian Military Spending, *Asian Perspective*, Vol. 33, No. 4, pp. 147-182.

CHA, V. D.: 2002, North Korea's Weapons of Mass Destruction: Badges, Shields or Swords?, *Political Science Quarterly*, Vol. 117, No. 2, pp. 209-230

JACKSON, R.: 2011, Culture, identity and hegemony: Continuity and (the lack of) change in US counterterrorism policy from Bush to Obama, *International Politics*, Vol. 48, No. 2/3, pp. 390-411

KATZ, M. N.: 2010, Russian-Iranian Relations in the Obama Era, *Middle East Policy*, Vol. 17, No. 2, pp. 62-69

KOZHANOV, N. A.: 2011, U.S. Economic Sanctions against Iran: Undermined by External Factors, *Middle East Policy*, Vol. 18, No. 3, pp. 144-160

KURLANTZICK, J.: 2000, Fear Moves East: Terror Targets the Pacific Rim, *The Washington Quarterly*, Vol. 24, No. 1, pp. 19-29

LAKE, A.: 1994, Confronting Backlash States, *Foreign Affairs*, Vol. 73, No. 2, pp. 45-55

LEE, S.-H.: 2003, Terrorism and Asymmetric War: Is North Korea a Threat?, *An International Quarterly*, Vol. 20, No. 2, pp. 21-47

LEVERETT, F., MANN LEVERETT, H.: 2010, The United States, Iran and the Middle East's New "Cold War", *The International Spectator*, Vol. 45, No. 1, pp. 75-87

LINDSAY, J. M.: 2011, George W. Bush, Barack Obama and the future of US global leadership, *International Affairs*, Vol. 87, No. 4, pp. 765-779

LITWAK, R. S.: 2001, What's in a Name? The Changing Foreign Policy Lexicon, *Journal of International Affairs*, Vol. 54, No. 2, pp. 375-392

- LOY, F.: 2011, Obama Abroad: Ambitious Realism, *World Affairs*, Vol. 174, No. 1, pp. 23-33
- MAASS, M.: 2010, North Korea as a Quasi-Nuclear Weapons State, *Korea Observer*, Vol. 41, No. 1, pp. 131-160
- MANKOFF, J.: 2012, The politics of US missile defence cooperation with Europe and Russia, *International Affairs*, Vol. 88, No. 2, pp. 329–347
- MARTIN, C. H.: 2010, Barack Obama and North Korea: A Study in Presidential Transition, *Pacific Focus*, Vol. 25, No. 2, pp. 181-210
- McCRISKEN, T.: 2011, Ten years on: Obama's war on terrorism in rhetoric and practice, *International Affairs*, Vol. 87, No. 4, pp. 781–801
- MOORE, G. M.: 2008, America's Failed North Korea Nuclear Policy, *Asian Perspective*, Vol. 32, No. 4, pp. 9-27
- NAU, H. R.: 2010, Obama's Foreign Policy, *Policy Review*, No. 160, April/May, pp. 27-47
- NORRIS, R. S., KRISTENSEN, H. M., HANDLER, J.: 2003, North Korea's Nuclear Program, *Bulletin of the Atomic Scientists*, Vol. 59, No. 2, pp. 74-77
- O'REILLY, K. P.: 2007, Perceiving Rogue States: The Use of the "Rogue State" Concept by U.S. Foreign Policy Elites, *Foreign Policy Analysis*, Vol. 3, No. 4, pp. 295-315
- OLSEN, E. A.: 2010a, U.S. Policies Toward North Korea Under The Obama Government, *International Journal of Korean Studies*, Vol. 14, No. 1, pp. 35-62
- PERRY, W. J.: 2006, Proliferation on the Peninsula: Five North Korean Nuclear Crises, *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, Vol. 607, No. 1, pp. 78-86
- RICE, C.: 2000, Promoting the National Interest, *Foreign Affairs*, Vol. 79, No. 1, pp. 45-62

SAUNDERS, E. N.: 2006, Setting Boundaries: Can International Society Exclude “Rogue States”?, *International Studies Review*, Vol. 8, No. 1, pp. 23-53

SEONGWHUN, C.: 2011, US Extended Nuclear Deterrence on the Korean Peninsula, *Pacific Focus*, Vol. 26, No. 1, pp. 37-64

SICK, G.: 2003, Iran: Confronting Terrorism, *The Washington Quarterly*, Vol. 26, No. 4 pp. 83-98

SKIDMORE, D.: 2012, The Obama Presidency and US Foreign Policy: Where’s the Multilateralism?, *International Studies Perspectives*, Vol. 13, No. 1, pp. 43-64

TAKEYH, R.: 2008, Iran’s New Iraq, *Middle East Journal*, Vol. 62, No. 1, pp. 13-30

TUNÇ, H.: 2009, Preemption in the Bush Doctrine: A Reappraisal, *Foreign Policy Analysis*, Vol. 5, No. 1, pp. 1-16

WALTZ, K. N.: 2000, Structural Realism after the Cold War, *International Security*, Vol. 25, No. 1, pp. 5-41

YAZDANI, E, HUSSAIN, R.: 2006, United States' Policy towards Iran after the Islamic Revolution: An Iranian Perspective, *International Studies*, Vol. 43, No. 3, pp. 267-288

11.3 Dokumenty

CHANLETT-AVERY, E., TAYLOR, M. A.: 2010, North Korea: U.S. Relations, Nuclear Diplomacy, and Internal Situation, CRS Report for Congress, May 26, 2010, online dostupné na: <http://www.fas.org/sgp/crs/nuke/R41259.pdf> (28. 4. 2012)

KATZMAN, K.: 2010, Iran Sanctions, CRS Report fo Congress, November 9, 2010, online dostupné na: <http://fpc.state.gov/documents/organization/151979.pdf> (8. 4. 2012)

MANYIN, M. A.: 2006, U.S. Assistance to North Korea: Fact Sheet, CRS Report fo Congress, October 11, 2006, online dostupné na: <http://fpc.state.gov/documents/organization/76907.pdf> (18. 3. 2012)

NANTO, D. K.: 2003, North Korea: Chronology of Provocations, 1950 – 2003, CRS Report for Congress, March 18, 2003, online dostupné na: <http://www.fas.org/man/crs/RL30004.pdf> (7. 3. 2012)

National Strategy for Combating Terrorism, February 2003, online dostupné na: https://www.cia.gov/news-information/cia-the-war-on-terrorism/Counter_Terrorism_Strategy.pdf (14. 4. 2012)

National Strategy for Combating Terrorism, September 2006, online dostupné na: <http://www.cbsnews.com/htdocs/pdf/NSCT0906.pdf> (14. 4. 2012)

NIKITIN, M. B.: 2011, Proliferation Security Initiative (PSI), CRS Report for Congress, January 18, 2011, online dostupné na: <http://www.fas.org/sgp/crs/nuke/RL34327.pdf> (1. 5. 2012)

NIKSCH, L. A.: 2010, North Korea's Nuclear Weapons Development and Diplomacy, CRS Report for Congress, January 5, 2010, online dostupné na: <http://www.fas.org/sgp/crs/nuke/RL33590.pdf> (13. 4. 2012)

Nuclear Posture Review Report, April 2010, online dostupné na: <http://www.defense.gov/npr/docs/2010%20Nuclear%20Posture%20Review%20Report.pdf> (1. 5. 2012)

The 9/11 Commission Report, National Commission on Terrorist Attacks Upon the United States 2004, online dostupné na: <http://www.9-11commission.gov/report/911Report.pdf> (7. 4. 2012)

The National Security Strategy of the United States of America, The White House, May 2010, Washington, D.C., online dostupné na: http://www.whitehouse.gov/sites/default/files/rss_viewer/national_security_strategy.pdf (20. 2. 2012)

The National Security Strategy of the United States of America, The White House, September 2002, Washington, D.C., online dostupné na: <http://www.globalsecurity.org/military/library/policy/national/nss-020920.pdf> (20. 2. 2012)

The National Security Strategy of the United States of America, The White House, March 2006, Washington, D.C., online dostupné na: <http://www.comw.org/qdr/fulltext/nss2006.pdf> (2. 4. 2012)

The President's State of the Union Address, 2002, The United States Capitol Washington, D.C., online dostupné na: <http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2002/01/20020129-11.html> (19. 2. 2012)

11.4 Internetové zdroje

AFP, 2008, Bush says no plans to attack Iran: interview, online dostupné na: <http://afp.google.com/article/ALeqM5hro8OnkI-DcYCakPQEv8eMOk9YQ> (3. 4. 2012)

ALLEN, V.: 2012, US stops food aid to North Korea after missile launch, Reuters, online dostupné na: <http://www.reuters.com/article/2012/04/13/us-usa-korea-aid-idUSBRE83C0ZD20120413> (30. 4. 2012)

BAKER, P.: 2009, Obama Offered Deal to Russia in Secret Letter, The New York Times, online dostupné na: http://www.nytimes.com/2009/03/03/washington/03prexy.html?_r=1 (20. 4. 2012)

BBC, 2003, In quotes: Reasons for the Iraq war, online dostupné na: http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/2948068.stm (25. 3. 2012)

BBC, 2005, Leaders urge Korea peace treaty, online dostupné na: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/asia-pacific/4444314.stm> (13. 4. 2012)

BBC, 2006, UN passes Iran nuclear sanctions, online dostupné na: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/6205295.stm> (2. 4. 2012)

BBC, 2008, Bush hails 'major shift' in Iraq, online dostupné na: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/americas/7338959.stm> (23. 4. 2012)

BBC, 2009, Iran 'leading terrorism sponsor', online dostupné na: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/americas/8028064.stm> (8. 4. 2012)

BBC, 2009, Iran tests longest range missiles, online dostupné na: http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/8278026.stm (20. 4. 2012)

BBC, 2009, Obama diary: Days 71-80, online dostupné na: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/americas/7975405.stm> (20. 4. 2012)

BBC, 2009, Obama promotes nuclear-free world, online dostupné na: <http://news.bbc.co.uk/2/hi/7983963.stm> (17. 4. 2012)

BBC, 2010, North Korea claims 'thousands' of nuclear centrifuges, online dostupné na: <http://www.bbc.co.uk/news/world-asia-pacific-11872034> (29. 4. 2012)

BBC, 2010, South Korea-US military exercises stoke tensions, online dostupné na: <http://www.bbc.co.uk/news/world-asia-pacific-11855162> (29. 4. 2012)

BBC, 2011, No agreement but US has 'positive' talks with N Korea, online dostupné na: <http://www.bbc.co.uk/news/world-asia-pacific-15424869> (30. 4. 2012)

BBC, 2012, Iran nuclear talks 'positive' after 15-month break, online dostupné na: <http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-17706248> (21. 4. 2012)

BBC, 2012, Iran profile, online dostupné na: <http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-14542438> (27. 2. 2012)

BBC, 2012, North Korea agrees to nuclear moratorium, online dostupné na: <http://www.bbc.co.uk/news/world-asia-pacific-17208755> (30. 4. 2012)

BBC, 2012, Timeline: N Korea nuclear stand-off, online dostupné na: <http://m.bbc.co.uk/news/world-asia-pacific-11811861> (13. 4. 2012)

BEINART, P.: 2009, Obama Shrinks the War on Terrorism, Time, online dostupné na: <http://www.time.com/time/magazine/article/0,9171,1945337-2,00.html> (23. 4. 2012)

BLACK, I.: 2010, UN approves new Iran sanctions, The Guardian, online dostupné na: <http://www.guardian.co.uk/world/2010/jun/09/iran-sanctions-united-nations-nuclear> (20. 4. 2012)

CNN, 2001, Transcript of President Bush's address, online dostupné na: <http://edition.cnn.com/2001/US/09/20/gen.bush.transcript/> (7. 4. 2012)

CNN, 2008, Bush orders easing of sanctions against North Korea, online dostupné na: http://articles.cnn.com/2008-06-26/politics/us.nkorea_1_pyongyang-north-korea-nuclear-testing-and-proliferation?_s=PM:POLITICS (13. 4. 2012)

CNN, 2009, Obama's inaugural speech, online dostupné na: http://articles.cnn.com/2009-01-20/politics/obama.politics_1_nation-generation-president-bush/5?_s=PM:POLITICS (18. 4. 2012)

CORERA, G.: 2006, Iran's gulf of misunderstanding with US, BBC News, online dostupné na: http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/5377914.stm (8. 4. 2012)

DAHL, F.: 2012, Iran open for IAEA talks, no word on Parchin: diplomats, Reuters, online dostupné na: <http://www.reuters.com/article/2012/04/19/us-nuclear-iran-iaea-idUSBRE83I14P20120419> (21. 4. 2012)

DINAN, S.: 2009, Obama gives Iran deadline on nuclear program, The Washington Times, online dostupné na: <http://www.washingtontimes.com/news/2009/jul/10/obama-gives-iran-deadline-nuclear-program/?page=all> (20. 4. 2012)

Embassy of the United States Prague, 2009, Remarks of President Barack Obama, online dostupné na: <http://prague.usembassy.gov/obama.html> (27. 4. 2012)

ERLANGER, S.: 2011, Little Progress Is Seen in Iran Talks, The New York Times, online dostupné na: http://www.nytimes.com/2011/01/22/world/middleeast/22nuke.html?_r=1# (21. 4. 2012)

FOSTER, P.: 2009, North Korean rocket 'failed to send satellite into space', The Telegraph, online dostupné na: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/asia/northkorea/5109403/North-Korean-rocket-failed-to-send-satellite-into-space.html> (6. 3. 2012)

GATEHOUSE, G.: 2011, Iran 'influenced' Iraq over US troops' exit, BBC News, online dostupné na: <http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-15724404> (23. 4. 2012)

GOODBY, J. E.: 2010, Strategic Patience Has Become Strategic Passivity, Brookings, online dostupné na:

http://www.brookings.edu/articles/2010/1222_korea_engagement_goodbye.aspx (29. 4. 2012)

HOSENBALL, M.: 2012, U.S., European security officials discount Iran-Al Qaeda links, Reuters, online dostupné na: <http://www.reuters.com/article/2012/02/22/us-usa-iran-alqaeda-idUSTRE81L22E20120222> (23. 4. 2012)

CHARBONNEAU, L.: 2010, Obama's nuclear summit: Good plan, action needed, Reuters, online dostupné na: <http://www.reuters.com/article/2010/04/14/us-nuclear-summit-analysis-idUSTRE63D02D20100414> (1. 5. 2012)

INDYK, M., LIEBERTHAL, K., O'HANLON, M.: 2012b, Obama's Foreign Policy: Progressive Pragmatist, Brookings, online dostupné na: http://www.brookings.edu/opinions/2012/0309_obama_foreign_policy.aspx (18. 4. 2012)

KESSLER, G.: 2008, U.S. Drops North Korea From Terrorism List, The Washington Post, online dostupné na: <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2008/10/11/AR2008101100261.html> (13. 4. 2012)

KESSLER, G.: 2010, China could block sanctions against Iran, The Washington Post, online dostupné na: <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2010/02/04/AR2010020404792.html> (20. 4. 2012)

KRALEV, N.: 2009, China fails to stop illegal North Korean arms shipments, The Washington Times, online dostupné na: http://www.washingtontimes.com/news/2009/dec/17/illegal-n-korean-arms-fly-in-chinese-airspace/?page=1&feat=home_headlines (1. 5. 2012)

LANDLER, M.: 2012, Fears About North Korea and Iran Will Dominate Nuclear Summit Meeting in Seoul, The New York Times, online dostupné na: <http://www.nytimes.com/2012/03/24/world/asia/north-korea-and-iran-will-dominate-nuclear-summit-in-seoul.html> (1. 5. 2012)

LITWAK, R. S.: 2010, From "Rogues" to "Outliers", The Globalist, online dostupné na: <http://www.theglobalist.com/StoryId.aspx?StoryId=8438> (19. 2. 2012)

MacFARQUHAR, N.: 2009, U.N. Security Council Pushes North Korea by Passing Sanctions, The New York Times, online dostupné na: <http://www.nytimes.com/2009/06/13/world/asia/13nations.html> (27. 4. 2012)

MacFARQUHAR, N.: 2010, North Korean Military Parts Were Intercepted, U.N. Says, The New York Times, online dostupné na: <http://www.nytimes.com/2010/02/26/world/asia/26nations.html> (1. 5. 2012)

MALONEY, S.: 2012, Keeping Iran in Check: The Next President Must Focus on Achievable Goals, Brookings, online dostupné na: http://www.brookings.edu/papers/2012/0410_iran_maloney.aspx (24. 4. 2012)

MARCUS, J.: 2012, Analysis: How would Iran respond to an Israeli attack?, BBC, online dostupné na: <http://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-17261265>, (13. 3. 2012)

McCURRY, J., BRANIGAN, T.: 2009, North Korea tests nuclear weapon 'as powerful as Hiroshima bomb', The Guardian, online dostupné na: <http://www.guardian.co.uk/world/2009/may/25/north-korea-hiroshima-nuclear-test> (5. 3. 2012)

MOHAMMED, A., MARTINA, M.: 2010, U.S. and allies urge China to rein in North Korea, Reuters, online dostupné na: <http://www.reuters.com/article/2010/12/06/us-korea-north-idUSTRE6B50KX20101206> (29. 4. 2012)

MUIR, J.: 2008, Obama quashes Iran's hopes for change, BBC News, online dostupné na: http://news.bbc.co.uk/2/hi/americas/us_elections_2008/7718603.stm (18. 4. 2012)

PHILPS, A.: 2002, Israeli commandos capture arms ship bound for Palestinians, The Telegraph, online dostupné na: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/israel/1380491/Israeli-commandos-capture-arms-ship-bound-for-Palestinians.html> (28. 3. 2012)

POLLACK, K. M.: 2011, American Policy Toward Iraq After 2011, Brookings, online dostupné na: http://www.brookings.edu/testimony/2011/1115_iraq_pollack.aspx (23. 4. 2012)

QUINN, A.: 2012, North Korea-U.S. deal revives hopes of nuclear disarmament talks, Reuters, online dostupné na: <http://www.reuters.com/article/2012/03/01/us-korea-north-usa-talks-idUSTRE81S13R20120301> (5. 3. 2012)

Reuters, 2007, Bush says all options on table on Iran, online dostupné na: <http://www.reuters.com/article/2007/06/19/us-usa-iran-idUSN1945300920070619> (3. 4. 2012)

Reuters, 2012, TIMELINE-Iranian nuclear dispute, online dostupné na: <http://www.reuters.com/article/2012/04/14/iran-nuclear-events-idUSL6E8FC40720120414> (21. 4. 2012)

RYALL, J., HUTCHISON, P.: 2010, US sanctions against North Korea provoke Chinese anger, The Telegraph, online dostupné na: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/asia/northkorea/7902684/US-sanctions-against-North-Korea-provoke-Chinese-anger.html> (29. 4. 2012)

SANGER, D. E., BROAD, W. J.: 2011, Explosion Seen as Big Setback to Iran's Missile Program, The New York Times, online dostupné na: <http://www.nytimes.com/2011/12/05/world/middleeast/blast-leveling-base-seen-as-big-setback-to-iran-missiles.html?pagewanted=all> (27. 2. 2012)

SANGER, D. E.: 2003a, Bush Says U.S. Will Not Tolerate Building of Nuclear Arms by Iran, The New York Times, online dostupné na: <http://www.nytimes.com/2003/06/19/world/bush-says-us-will-not-tolerate-building-of-nuclear-arms-by-iran.html?pagewanted=all&src=pm> (1. 4. 2012)

SANGER, D. E.: 2003b, Aftereffects: The Asian Arena; Bush Shifts Focus to Nuclear Sales by North Korea, The New York Times, online dostupné na: <http://www.nytimes.com/2003/05/05/world/aftereffects-the-asian-arena-bush-shifts-focus-to-nuclear-sales-by-north-korea.html?src=pm> (15. 4. 2012)

SANGER, D. E.: 2009a, U.S. Weighs Intercepting North Korean Shipments, The New York Times, online dostupné na: <http://www.nytimes.com/2009/06/08/world/asia/08korea.html> (1. 5. 2012)

SANGER, D. E.: 2009b, U.S. to Confront, Not Board, North Korean Ships, The New York Times, online dostupné na: <http://www.nytimes.com/2009/06/16/world/asia/16korea.html> (1. 5. 2012)

SANGER, D. E.: 2011, Kim Jong-il, Dictator Who Turned North Korea Into a Nuclear State, Dies, The New York Times, online dostupné na: http://www.nytimes.com/2011/12/19/world/asia/Kim-Jong-il-Dictator-Who-Turned-North-Korea-Into-a-Nuclear-State-Dies.html?_r=1&pagewanted=all (13. 4. 2012)

SANG-HUN, C., MYERS, S. L.: 2011, Seoul Sets Terms for Resuming Talks With North Korea, The New York Times, online dostupné na: <http://www.nytimes.com/2011/07/30/world/asia/30korea.html> (29. 4. 2012)

SANG-HUN, C.: 2008, Bush visit highlights divide in South Korea, The New York Times, online dostupné na: <http://www.nytimes.com/2008/08/05/world/asia/05iht-korea.4.15026335.html> (29. 4. 2012)

SANG-HUN, C.: 2009a, North Korea May Be Open to Talks, The New York Times, online dostupné na: <http://www.nytimes.com/2009/10/06/world/asia/06korea.html?fta=y> (28. 4. 2012)

SANG-HUN, C.: 2009b: North Korea Presses U.S. to Agree to Bilateral Talks, The New York Times, online dostupné na: http://www.nytimes.com/2009/11/03/world/asia/03korea.html?_r=1 (28. 4. 2012)

SEN, A. K.: 2010, North Korea may return to terrorism sponsor list, The Washington Times, online dostupné na: <http://www.washingtontimes.com/news/2010/may/21/north-korea-may-be-put-back-on-list-of-terrorism-s/?page=all> (10. 4. 2012)

SHANKER, T.: 2006, U.S. and Britain to Add Ships To Persian Gulf in Alert to Iran, The New York Times, online dostupné na: <http://query.nytimes.com/gst/fullpage.html?res=9E07EFD91031F932A15751C1A9609C8B63> (3. 4. 2012)

SPETALNICK, M.: 2007, Report contradicts Bush on Iran nuclear program, Reuters, online dostupné na: <http://www.reuters.com/article/2007/12/03/us-iran-usa-idUSWB00801220071203> (4. 4. 2012)

SPILLIUS, A., PORTER, A., BLAIR, D.: 2009, Iran must allow visits to secret nuclear site, Britain, US and France say, The Telegraph, online dostupné na: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/barackobama/6233103/Iran-must-allow-visits-to-secret-nuclear-site-Britain-US-and-France-say.html> (20. 4. 2012)

The Economist, 2002, Know thine enemy, online dostupné na: <http://www.economist.com/node/965595> (15. 4. 2012)

The Economist, 2003, A delicate balance, online dostupné na: <http://www.economist.com/node/1648347> (25. 3. 2012)

The Economist, 2004, Saddam Hussein's weapons mirage, online dostupné na: <http://www.economist.com/node/2384510> (25. 3. 2012)

The Economist, 2006, The world wants Iran to stop, online dostupné na: <http://www.economist.com/node/5605667> (3. 4. 2012)

The Economist, 2012, From half-hearted to harsh, online dostupné na: <http://www.economist.com/node/21548235> (21. 4. 2012)

The Economist, 2012, Obama's most improved bilateral alliance, online dostupné na: <http://www.economist.com/node/21551511> (29. 4. 2012)

The Guardian, 2009, Obama delivers ultimatum to Iran in closing speech at G20 summit, online dostupné na: <http://www.guardian.co.uk/world/2009/sep/25/iran-nuclear-obama-ahmadinejad-g20> (20. 4. 2012)

The Independent, 2006, Iran 'benefiting from war on terror', online dostupné na: <http://www.independent.co.uk/news/world/middle-east/iran-benefiting-from-war-on-terror-413051.html> (9. 4. 2012)

The New York Times, 2009, Text: Obama's Speech in Cairo, online dostupné na: http://www.nytimes.com/2009/06/04/us/politics/04obama.text.html?_r=2&pagewanted=all (20. 4. 1012)

The New York Times, 2010, U.S. Keeps North Korea Off Terror List, http://www.nytimes.com/2010/02/04/world/asia/04terror.html?_r=1 (8. 3. 2012)

U.S. Department of the Treasury, 2006, Treasury Cuts Iran's Bank Saderat Off From U.S. Financial System, online dostupné na: <http://www.treasury.gov/press-center/press-releases/Pages/hp87.aspx> (8. 4. 2012)

U.S. Department of State, 2009, Remarks at the United States Institute of Peace, online dostupné na: <http://www.state.gov/secretary/rm/2009a/10/130806.htm> (28. 4. 2012)

WITTES, B., BYMAN, D. L.: 2012, Keeping on Offense: The Next President Should Keep After al Qaeda but Mend Relations with Congress on Terrorism, Brookings, online dostupné na: http://www.brookings.edu/papers/2012/0420_terrorism_wittes_byman.aspx (23. 4. 2012)

WRIGHT, R.: 2007, U.S. Says It Will Release Nine Of 20 Iranians Captured in Iraq, The Washington Post, online dostupné na: <http://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2007/11/06/AR2007110600853.html> (8. 4. 2012)

www.newamericancentury.org